

IOAN ADAM

FLORI DE CÎMP

NUVELE

BUCURI I

Stabilimentul grafic J. V. SO

, Strada Berzei, 59

1906

1947

~~N° 1225 / R.F / iidec 900~~

~~Iov. A. 1025~~

IOAN ADAM

~~Anv. 17980.~~

FLORI DE CÎMP

NUVELE

BUCURESCI

Stabilimentul grafic J. V. SOCECŪ, Strada Berzei, 59

1900

859.0-32

CONTROL 1953

1956

1961

D

De acelaș:

Leagănul viselor (poem dramatic în proză).
Pe lîngă vatră (pilde și glume țărănești).

In curind :

Rătăcire (roman).

Prin vremuri (simbolizare feerică pentru teatru).

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREŞTI

COTA

17980

B.C.U.Bucuresti

C23726

61994. I.

Digitized by Google

Fratelui meu

Demitrie

Prinos de dragoste.

I

BIB

CC

INSTRĂINAT . . .

Sara era scăldată în răcoare..

Amăgindu-se cu vorba, pătrundeaă tot mai mult în troeanul holdelor din vale.— Satul rămăsăse departe în urmă.

La o cotitură de drum le răsare înainte o umbră de om. Sdrențuit și fără căciulă, sărea copilărește într'un picior, murmurînd încet o îngînare de cîntec.

... Tararara . . . tararara . . .

Străinului i s'a părut ciudată arătarea. Văzindu-l surprins, învățătoarea-i zice întrebător:

— Nu-l conoști?

— De unde! ..

— E Gheorghe Nebunul . . .

Cum i-a zărit, s'a dat cuminte la o parte.

Stă cu mîinele la piept în semn de cinstă,
așteptind smerit să treacă de el.

— E o poveste tristă cu omul acesta . . .

Se opresc dinaintea înduioșitoruluи nebun. — Hainele ţii erau petic peste petic, n'aи fi găsit loc de-o palmă să nu fie cirpit. Pieptii minteanuluи erau înzeuaţi cu ciasornice micuти de pe la bîlciori.

— Și toate-s puse la aceeași oră . . .

Străinul privește mai de aproape și rămîne încurcat.

Nebunul se pleacă tainic și zice încet:

— Ssss . . . la opt ceasuri vine paşa . . .

Avea față sbircită și arsă, strînsă ca o pungă argăsită. Părul ţii era negru ca pana corbului.

— E cel mai bătrîn de pe văile acestea, a pășit peste sută de ani. Bruma mustețiilor lui i-a incremenit în creții gurei, ca niște otavă neplouată la timp.

— Și cum se ține de nu albește?

Fața nebunuluи se luminează de un zîmbet neghiob. Ochiile lui spălăciți se încasează în sbîrciturile botite ale obrazului.

— Numaи el știe în ce-șii ține puterea.
De-l întreabă cine-va de asta, rîde cu incuri,

se hăizește ca omul ce cunoaște ascunzătoarea unui lucru căutat de vrășmași lui.

— Mă mir că nu-l îngrijiți mai bine de străe, ui' te ce sdrențuit umblă...

— Mh... hainele de pe el îs de cînd era copil de casă la pașa din Tulcea. Pune petic peste petic, și le cîrpește singur, dar nu le-ar schimba nicăi pe firetură crăești.

— Curios lucru!..

— Ești socot că zilele i se țin în sdrențele de pe dînsul, cusute ca-ntr'un blăstăm, țesute în vrăjirea afurisită a cîrpiturilor. Sunt încredințată că de îndată ce șă ar lepăda flendurile de pe el, să ar risipi la pămînt îmbătrînit, să ar topi, cum se topesc cadavrele ferite multă vreme de atingerea aerului, la desmerdarea unei aripe de aburire.

— Cum șă sărit el din fire?

— E la mijloc o întimplare amestecată cu dragoste... Ia să vezi...

Domnișoara învățătoare se îndreaptă către nebun:

— Gheorghe...

El tresare. Rămîne smerit, cu mîinile la piept în semn de cinste.

— Iți plac eű tie?

— Ești frumoasă... frumoasă ca o zi linștită de primă-vară, dar tot mai frumoasă era Djeni a mea...

Ochiile spălăciți a nebunului să aprind, căutând nehotărît aşa înainte.

— Iți sunt eű dragă, Gheorghe?

— Imi ești dragă... dragă ca lumina soarelui de primă-vară, dar tot mai dragă îmi era Djeni a mea...

Din colțul ochilor lui se desprind două mărgeluțe de lacrimi și lunecă prin sbîrciturile uscate în lungul obrazului.

— Gheorghe, nu mă cunoști?

— Nu

— Eű sunt Djeni...

— Tu?

Tremurind ca-n față unei minuni, el să proprie umilit, luitând în miinele lui cojite, zăpada degetelor moi a învățătoarei.

— Dacă ești tu Djeni, unde-i inelul ce ți-am adus în dar, cind m'am întors cu pașa de la Meca?

— L-am prăpădit.

Nebunul dă trist din cap, înforindu-și buzile de-o luminare amară:

— Nu ești tu Djeni... Djeni s'ar fi pierdut mintile, de prăpadia inelul...

Invățătoarea senzurată cu prefațe și prințind pe nebun de umere îl sgudue cu groază:

— Pașa, Gheorghe — fugi că vine pașa...

A pornit ca o minie prin lanul de popușoi, pierind în troianul de verdeață ca o bucată de fier într'o movilă de puf. Pirilia lui lăjușenii în urma lui, de părea că străbate prin ei o fiară gonită.

— Ce-i asta?

— De tânăr a slujit la pașa din Tulcea. Pașa avea o singură fată, pe Djeni.

Copiii său iubit mult...

Odată pleacă pașa prin ținutul său cu vederea. Acasă lasă știre că va veni a doua zi pe la ceasurile opt.

Îndrăgostiți au rămas singuri.

Ziua a trecut ca o amintire din copilărie. Său purtat visurile pe sub boltile livezei, amețită de betia fermecătoare a strîngerilor în brațe. În amestecul răpunător al ră-

suflărilor, său șoptit făgăduelă de trăinicie în iubire. — Prin frunzarii bolțelor paserile se jucau sburdalnice, cîntîndu-le imnul dragostelor nevinovate.

Cu venirea noptei său închis în iatac. — Ornicul era pus pe măsuța de lingă pat, tictăcăind supărător o prevestire urită.

Somnul le-a fost tulburat, Gheorghe săria din brațele odihnei ca mușcat de șarpe, să vadă de nu s'apropie venirea stăpînului. Dormea îmbrăcat, ca să-i vie ușor la trezire.

S'o fi amestecat la mijloc vr'un vînt necurat....

De la un timp ciasornicul să opri din mers și îndrăgostiți său însălat cu somnul pînă în prințul mare.

Cind vine pașa a doua zi, toată curtea era în picioare, numai Djeni și cu Gheorghe lipsău.

Unul din slujitorî ridică scările palatului, strigă prin săli, caută prin camere, pînă-i găsește adormiți în iatac. Se pleacă și cătinind încet patul, zice: — „Pașa, Gheorghe, — scoală că vine pașa”... S'a smuncit năuc din înlănțuirile fetei să a luat'o la fugă

printre hargăți ca un zănatec, rătăcind afară, departe, prin pustiul locurilor acelora.

Atunci a înebunit dinsul.

Cită vreme a trecut în urmă, nu poate nimeni să spue. L'o apucat toată lumea umblind aşa haï huï din sat în sat, neprimind altă pomană de cît mîncarea luï. Pe timpul iarmaroacelor copiii îi cumpără ciasornice de tinichea și nebunul le prinde în peticele hainelor, potrivindu-le la aceeași oră.

Cînd îl înduoșază cine-va cu aducerile aminte, plînge și freamătă încet numele Djenei lui dragi.

Oprește toate femeile în drum, le cumpănește cu drag din ochi și pe urmă le lasă întristat, negăsind nicăi pe una aşa de frumoasă ca Djeni.

Bătrîni spun că nu se trece de loc. Părul i-a rămas abanos și mustățile-i dorm închircite în creți gurei.

— N'are nicăi o rudă în lume?

— Par că el știe să spue de unde-i!..

Era sdruncinat de cele văzute.

— Haï după dinsul, că știu ești unde-i ascunzătoarea lui.

Lău găsit pitit după un tufan. Brobonit de sudoare, gîfia cu pripiré, tremurînd de spaimă.

— S'a dus pașa, Gheorghe.

Lău ridicat de jos său suit brazda prin popușoi pînă la drum.

In deal străinul face dulce către nebun:
— Gheorghe, de ce nu-ți schimbă hainele?

El se îmblinzește și îngină cu încredere:

— Intre peticele acestea am închis suflarea caldă a Djenei... vrau să fiu veșnic la sîn cu Djeni a mea...

Il părăsesc și se întorc în susul drumului spre sat. După cîțui va pași își aruncă ochii înapoi.

Nebunul, sdrențuit și fără căciulă, sărea copilărește într'un picior, murmurînd încet o înginare de cîntec.

... Tararara... Tararara...

Intunericul scăldat în răcoare, își intindea aripile peste cuprinsuri...

C A P T I V

Vae victis!..

— **D**riți-vă lacrimi... .

Rotunjindu și cerbicea gîtuluș pleșuv, vulturul înlănțuit cerca să prindă în cîrligul plisculuș seū ruginit, veriga ce-îmbrățișa piciorul. Coaja moale a cioculuș se curmă de îmbucătura feruluș rece, iar inelile atinse zuruiau într'o prevestire urîtă, înduiosind sufletele ca o povestire întristătoare.

— Sarmanul prisonier! ..

Înrăutățiii îl zădărau cu bastoanele; unii se strîmbau la el injurios. — Vulturul robit își scutură aripile desprețuitor și îngro-

pîndu-și gîțul gol în cenușa penelor ciufulite, rămînea prostit și nepăsător tulburîndu-și apele ochilor în atipire.

— Loviți ...

— Un copil îl pălește în plisc c'o sburătură de prund. Obiditul încătușat își aprinde luminile obosite și se uîtă timpit la batjocoritor, desfăcîndu-și ușor ciocul într'o tremurare sfidătoare. — Ce îi mai pasă stejarului trăsnit de sgîrietaura unei securi! ...

— Loviți ...

Își sucește gitul pleșuv, ascuns în cenușa penelor sale boțite și cauță năting prin zăbrelele cuștei spre largul cerului înseninat.

Îl adulmecă legănarea golului ...

Rămîne cu privirea dusă, dornică, stincă înăsprită înfruntînd bătaea ploaei, bătrîn abătut ce așteaptă, sgribulit în sarica lui veche, venirea unui fecior instrăinat.

Sus, departe, e sborul slobod ...

— Nenorocitul captiv! . .

Tresăring, își rotunjește cerbicea gîtului pleșuv și cearcă să prindă în cîrligul pliscului seū ruginit, veriga ce-i înlănțue piciorul. Coaja moale a cioculuī se curmă de îmbucătura feruluī rece, iar inelile atinse zurue într’o prevestire întristătoare, înduioșind sufletele ca o amintire urită. — Ce poate malul umezit, în fața detunăturilor turbate a valurilor în furie! . .

— Stingeți-vă lacrimi în orbite, ca să nu-mă ardeți obrajii în rostogolirea voastră . . .

Nevolnic în fața imprejurărilor dușmane, tristul încătușat își îngroapă desnădăjduit gîtul gol în cenușa penelor ciufulite și rămine prostit și nepăsător, tulburîndu-și apele ochilor în pirotire.

— Loviți . . .

Un lăstun scrie o săgeată neagră pe

dinaintea prisonierulu*ř*, aruncind un tipăt din treacăt. — Vulturul robit sare înviorat din moliciunea ațipirei și se-ndreaptă în lungul cuștei pe urma prăzei. Gheboșit, întinsăse gîtu*ř* pleșuv înainte și făcind o săritură pornită, dă să-și desfacă umbra aripelor. Penele uscate, mătăsoase, se-ndoae de oprirea gratiilor, pocnind sec, desnădăjduitor. Lanțul clătinat zurue într'un blăstăm de afurisenie, înduioșind sufletele ca o povestire întristătoare.

— Stingeți-vă lacrimi ...

NENOROC

I.

Eodrul bătrîn se lăsa de amîndouă păr-
țile dealului, stringîndu-l cu dragoste în
brațele lui de rădăcină. — Tocmai sus pe
culme, se luminează o poiană frumoasă, in-
căpătoare de să aï unde-ți odihni rotirea
ochilor.

Acolo era bordeiul pădurarului.

Bătrînul trăia singur cu fică-sa. Nevas-
ta-î murise demult, lăsîndu-î fetița în leagăn.

Mărina — odorul scump — îi desmerda bă-
trînețile, făcîndu-l să uite că vremea trece
și să nu mai iee în samă greul vietii. Atita
i-a mai rămas din toată viața lui plină de
amar și sbucium. Si era destulă mîngiere,
tot are să aibă cine-î aprinde o luminare

la căpătii ū cînd o fi să se ducă *dincolo*.
N'are să moară ca ciînii, uitat și nepomenit.

Pădurea se sbate în bătaea vîntuluă...

— Ei!.. Marină — fata tatei — ce faci tu
acolo?

— Mă uit în depărtare.

— Și ce vezi?

— Cerul...

— Atîta tot?

— Și mormanele de dealuri ce-l bosolesc
ca niște ghiontuă, ținîndu-l pe creștete.

Privirea ei sălbatică s'aprinde mai mult,
fulgerind zarea.

Nimic din ademenirile lumei n'ajunsăse
pîn' la ea. S'a trezit mare aşa ca din senin.

Auzise bocetul pădurei și graiul tătini-su,
pe care de multe ori nu le mai putea deo-
sebi, aşa de mult s'asămănaă.

Un trup sănătos, sprinten, durduliū, cu
mișcări unduoase și cu mersul legănat. Ce
drăguț ii era gâtul rotund, alb, ce se pierdeau
sub cămeșuica de bumbac. Cu apucă-
turile ei stîngace, cu căutătura-i neîncreză-
toare, se apropiea de locul unde se ridicase.

Luase ceva din sălbătăcia pădurei și mai mult din frumusețea ei.

Cind vr'o mișcare neobișnuită iți lovea auzul, căta sperios și răpede ca o căprioară, săltind ușuratec, da fuga-n spre bordei. De acolo privea mai cu ușurare de suflet, în tinzind urechea spre a auzi mai bine sgomotul.

— Gică?

Și moșneagul își arată sinul. Cămeșa se mișca ca și cum s-ar sbate ceva înlăuntru.

— Privighitoare.

— Nu.

— Pieptănuș.

— Nică asta.

— Mierlă?..

— Nu.

— Cap în tortură.

— Nu.

— Ei... ce-i? — spune...

— Baiu.

— Spune...

— Uite...

Și desfăcindu-și cămeșa la piept, arată că-

pușorul unui puie de epure: micuț, cu urechiușile lăsate pe spate, apele ochilor nu își alesăse încă bine, privea neștiutor. Bucurie mare pe capul bietei fete, sărea în sus, bătind din palme.

— Pe epure îl face epuroaica, da pe mine tată cine m'a făcut?

— Pădurea...

— Da pe tine?

— Tot pădurea.

— și pe mama?

— și.

Fata rămîne pe gînduri, cătind țintă înainte, apoi îngină încet de par'că grăia prin vis:

— Cit de frumoasă e pădurea!...

II.

Anii trec...

Fata sta pe un scaunel în fața oglindioarei mici, colțurate, prinsă-n lutul din părere. Cotul mîinei drepte îl sprijinia în genunchiu, răzemîndu-și bărbia în podul palmei.

Mina cealaltă cădea lenos pe lingă trup. Degetele subțiri, în atingere cu pămîntul

rece, tremuraă în svicniturile răpezi ale vinelor. Răcoreala pămîntului, și împrăștia în tot trupul un fior plăcut, ce-i alinta simțurile, moleșindu-i corpul. În bordeiu miroșul de floră uscate, se îngîna cu acel de lipitură proaspătă.

Părul ei galbănu, mătăsos se lăsa ca două pale de amindouă părțile capulu de-i acoperă tîmpile. Curgînd la vale în valuri crete, cade peste umeri goi, rotunzi și plini. Cărarea, făcîndu-și loc printre șuvițele de aur, tăie creștetul intr'o dungă alburie, subțire, ce pare trasă cu condeiul. Sinul tînăr, în creștere, pipăe pieptii cămeșii, bătînd la porțile vieței. Privirea ei caldă, scînteoare, se sfarmă în luciul sticlos al oglinzei.

Ce gînduri îi spulberă prin minte? — Are optsprezece ani și nu îi afli păreche de frumoasă!..

Soarele e-n prînzul cel mare. Prin borta din păretele ușei, scapătă un smoc de raze bătut în pulbere de aur și căzînd pieziș pe pămînt în mijlocul bordeiului, lipește un ochiș de lumină.

— Mergi și tu cu fragi în tîrg?

Se întoarce spăriată. De o bucată de vreme prinsă se prieteșug cu niște fete din satul din vale. Se întlnise cu ele la fragi. Ele-i spusăse multe bune și frumoase de tîrg. Le-a făgăduit că o dată va merge și dinsa la Vaslui.

Pornesc cu toatele spre pădure. Sprențără cum era, dă înainte.

Prin poiană iarba e mare; desfăcind'o cu mîinile, își deschid cărărue spre desis. Prin pădure crengile le țin calea, ele întind brațele înainte ferindu-le din drum.

Se duc la fragi.

Toată ziua a fost veselă. Noaptea n'a putut închide ochii de căt tirziu: era în ajunul unei întimplări nuoă. Culcată pe-o coastă, cu tîmpla stîngă răzemată în palmă, se uită afară pe-un ochiu de geam.

Tată-să dormea jos.

Noaptea-i albă ca ziua. Aerul inchis din bordei, nesuferit de cald, o înădușă. Avea nevoie de largul curat de afară, spre a-și răcori sufletul. Se dă jos de pe laită și pășâste în virful degetelor spre ușă. Își ținea

suflarea să nu treziască pe tată-su. Tremura de-un fior dulce, desmerdător, neințeles de plăcut. Fișitul ce-l făcea picioarele în atingere cu pămîntul, i se părea asurzitor.

Aburiala răcoroasă de afară o înviorează. Cearta greerilor umple noaptea de farmec. Din umbra bordeiuluī cată în cuprinsul lumenos al nopții. Pădurea-și tremură frunza în adierea unui vînticel răcoros. Un șopot misterios trecea peste copaci, aşa ca o desmerdare ușoară, gogolitoare, a îndrăgostitului ce-și vede iubita.

Se duce cu mintea în murmurul pădurei. Dorul îi crește cu cît se întețește și îngînarea frunzelor. Înaintează în poiană și privește luna-n față. Cit e de curată și ce galeș mai cată spre pămînt. Induioșată de păcătoșile lumei, varsă valuri argintii de lacrimi, spălind urma nelegiurilor.

Cite lucruri mari și cite prostii nu se petrec sub ploaea razelor tale regină!...

Pădurea suspină o dată cu durere.

Țiriitul greerilor devine tot mai întăpător, rupind par că înădină tăcerea nopții, ca să înădușe glasul vrăjit al golului.

Cu mîinele copcite-n creștet, însipită în loc,
cată într'una în sus. Urmărește un nouras
suptire, creț ca o pală de pânură, ce în-
tunecă un moment fața lunei... o ștersăse
ușor, aşa cum ne-ar atinge un gînd urit.

Intr'un stufoș se sbate o pasere. O cu-
cuvaе tae o dungă neagră pe deasupra bor-
deiuluи, scăpînd un tipăt sfâșiiitor.

Fata dă fuguța în casă spăriată...

III

Zi de tîrg...

Pe un șerbetel curat întins dinainte-ї, fă-
cuse cîte-va grămăgioare de fragi. — Coșul
îi era plin.

Lumea mișuna în toate părțile dîndu-și
coate și încrucișîndu-se în tot felul.

Deasupra mulțimeи plutea un vuet asur-
zitor, făcut de strigătele precupețelor, sche-
lălăitul cîinilor și amestecat cu sunetul ba-
nilor. Cu toții, pripiți, lacomî de cîștig. Ea
cată cu teamă, sfîndu-se par că de mulți-
mea privirilor. I se părea că toți să uită la
dînsa. Stingherită schimba fețe. Iși frămînta
mîinile neștiitor, le tremura neliniștită cînd

în poală, cînd pe deasupra fragilor, încurcată că nu găsește să le ocupe cu ce-va. Umbla după un razim după un nimic care s'o feriască de iscodirea lumei. Era ca puiul de fieră, adus în cușcă la oraș, care după ce se vinzolește mult în căutarea unuia dos, se ascunde obosit între labe, tremurîndu-și spinarea de spaimă.

Nici n'avusăse măcar timp, să gîndiască ce-va de tîrg și lumea din el.—O înghițise balaurul fermecat, trecîndu-î vertiginos pe dinainte o deslânțuire prîpită de minuni în fața căroră dînsa rămînea mută și oarbă, amețită, fără să aibă vreme și putere să le prindă rostul.

Cum sta jos, pe lespedea de piatră, își intorcea din cînd în cînd ochiile spre sirul de femei ce venise cu tot soiul de verdeturi. Prietenele ei se irosise și ele prin împrejurime, care cum a putut prinde loc.

Un boer tînăr, micuț, nervos, trece pe acolo, aruncîndu-î o glumă!

Lumea face haz, rîzînd în hohot, ea cată spărios, rușinată, silindu-se să dea de întă-

lesul vorbelor zise. Se înroşise gotcă. Lumea se părînda într'una, isbindu-se și sfădindu-se de la preț.

Dorea să-să vîndă mai de grabă fragii, să scape de gălăgia orașului. O apucase dorul de pădure, de liniște, de singurătate. Chipul lui tată-su îi vine în minte. Pădurea te ușurează de greul gindurilor. Necazurile se duc cu freamătușul frunzelor.

Sta smerită, gîndind aiurea...

Precupețele guralive și obrasnice îi smo-meauă mușterii.

Tinărul se-întoarce înapoi, oprindu-se grav înaintea ei.

- Cit cei pe fragi?..
- Cinci bani grămăgioara.
- Pe toți... adaogă el, prefăcind un fel de mînie neastimpărată.
- Nu știu și fata ridică ochii mari, albaștri, nevinovați, spre dînsul.
- Cela-i aruncă cinci franci pe șervețel.
- Destul?..
- Ea nu zice nimic, învălește banul în năframă și năframa o pune în sin.
- Vin' după mine.

— Cum să vin după mata ?

— Staŭ ici aproape.

— Și ce să fac ?

— E, să-mi duci fragiĭ.

— Poți ești și unde șezî matale ?

— Mergî cu mine.

— Da-napoți cum vin ești ?

— Dute Marină, că nimerești tu.

Ii strigă sfătuitor una din tovarășele ei.

Cumpărătorul s'arăta grăbit.

— Merg ești cu conașule, cumpără de la mine...

Strigă o precupeață șireată.

— Te-ai gîndit, ori iaș din altă parte ?

— Apoi haî.

El pornește răpește prin multime. Fata aruncă fragiĭ de pe șervețel în oboroacă și aburcind'o în spinare, pornește iutișor să-l ajungă.

Femeile se privesc și chicotesc între ele.

„Nu te duce fa“.. strigă o babă ingrijată. Ea n'aude. Are aşa de multe parale ! Dă fuguța să nu-i piardă urma.

O precupeață oftează, căinîndu-se că im-bătrînit fără vreme.

— Pe aici copilă... pe aici.

Inpedecindu-se în covoarele ce-s întinse pe jos, trece înainte.

Ce mai de minunății !...

A trecut'o mai intăi printr'o sală lungă, ingustă; străbate apoī cite-va odăi, oprind'o intr'o cameră încăpătoare.

— Așteaptă aici.

Ea să uită împrejur, înmărmurind în fața oglinzilor mari.

O arată intreagă, aşa cum e, cu oboroaca pe umăr, înbrobodită cu tulpan galbăn. Fusta albă cu puchiței, și împrejură trupul în creți deși.

Să infioră singură în fața ei. Nu se zărise de cît în fintină. Hirbul ei de oglindă nu-i arăta de cît un ochiu. Se vede frumoasă, mai frumoasă de cît toate fetele. Iși primblă privirea pe păreți. Ce mai de frumuseți ! Mirosul parfumurilor o amețise.

— E drăguț aici?..

Ea se înroșăște, plecindu-și ochiul în pămînt. Dinsul o privea şiret, strîngînd între dinți țigareta galbănă.

— Ori-cum toate astea, tot nu-s aşa de

frumoase ca tine. Lăsă coșarca jos. Cată-te în oglindă și vezi-ți ochii. Mai înebunit cu privirea ta prefăcută. Hoțoaic'o, ești frumoasă.

Dă s'o prindă de obraz dar ea face un pas înapoi.

— Da-mi deșerți oboroaca ?

— Apucăturile acestea stîngace, căutătura spăriată, te fac încîntătoare.. Vrei să fi cucoană ?

— Pe unde să ies afară, că nu mai ieș oboroaca ; și lăsind'o jos dă spre ușă spăriată.

— Ești frumoasă ... întălegi-mă.

O prinde în brațe, strîngind'o la piept cu putere.

— Lasă-mă ... lasă-mă ...

Se sbate cît se sbate, apoi coprinsă de un tremur infiorător, cade într'o lîncezeală sdrobitor de obositoare. Nu se mai simțea de trăește. S'o auzit un țipăt ușor, înăbușit de sărutările lui lacome.

IV.

S'a trezit mai mult de leopăitul picioarelor pe stratul de colb ce învălea drumul. A visat?.. E îngrozitor!.. Ș'ar face samă de-ar fi singură în lume...

Tatăl e!.. La gîndul acesta se invirtea pămîntul cu dînsa. Iî era negru înaintea ochilor. Inădușa. Soarele vârsa foc nu alta. Lacrimile îi curgeau în neștire și amestecîndu-se cu sudoarea se lăsaau în șiroae, căzînd pe colb în cercuri mici și negre.

Popușoiî mărgineaú drumul de-amîndouă părțile. De atita foc, își ciuciulețise frunzele brumate-n colb.

Simșea că se sfîrșește!..

Ce-a făcut? Tresare ca trăsnită de-o amintire. Bagă mîna-n sîn iute. Cinci franci... prețul liniștei unui bătrin și poate și-a sfîrșituluî ei. Să uită lung la bucata de argint ce sclipea în bătaia soarelui; prinsă de mînie o aruncă peste ogoare. Iî era scîrbă de banul acela. De-ar putea să-și arunce și nenorocirea tot aşa...

Grăbește pașii c'un fel de ciudă, cercînd

să-și ucidă chinul în obosala ce punea în mers.

Dar tatăl ei?... Când o lovea gîndul acesta î se sfîșia inima de durere. Nevînăvătă!... Cine crede însă? Poate cineva astupă gura lumei, răsuflătoarea asta a iadului pe pămînt?...

— Tată... tată și fata căzu în brațele bătrînului, ascunzîndu-și fața la sănul lui. Tremura ca varga suspinînd într'una. Il cuprinse pe după gît și-l săruta cu atită foc, cu atită iubire că se făcea una cu el.

Bătrînul rămăsăse înlemnit, dîndu-se cu totul pornirilor ei.

— Tu-ți aștepți bucuria și D-zeu t'o înveninează, eartă-mă!...

Și pornind în plîns, se lăsa lacrămilor plecîndu-și capul pe umărul lui.

Se scutura cămeșuica pe ea de bocet. Zadarnic se muncea moșneagul s'o ogoae.

I-a spus tot cum a fost...

Intăi rămîne ca de piatră, prostit, fără să se poată mișca. Plînsul îl podidește.— Și de

aici a început zilele lui de chin. Vremea se scurgea cu anevoie.

Durerea îngrozitoare îl rodea mai dihai de cum ar roade apa-n stîncă.

Nu se împlinise bine anul și el era alb cum e cașul. Bucuria nu s'a mai găsit să-laș în bordeiul lui. Se credea în prada niștor amăgiri: Bătrîneța mai aduce și nebunie și nebuni nu pot gîndi ca lumea. Ideea aceasta era o mîngiere pentru el, dar n'a ținut mult, s'a spulberat ca toate amăgirile: Fiică-sa naște. D-zeu e neindurător. Si de cît naștea dinsa copil, mai bucuros ar fi fost s'oducă la groapă.

De-ar intilni el pe acel ce i-a necinstit odorul!.. În mintea lui și-l închipuea aşa cum trebuie să fie. Din spuse l-ar cunoaște, numai să-l vadă. Știa cum i-î părul, căutătura, trupul... totul.

De cîte ori a visat că l'a ucis!.. Cind se ducea la Vaslui, întreba din oameni, umbbla pe unde-i spusăse dinsa.

Nu l'a găsit. Ar fi vrut să-l ucida cu mîinile lui. I-a furat cinstea și bucuria bătrînetilor, el cată să-î iee zilele.

După ce s'a mai intrămat ea de pe fațe, o lua cu dînsul la tîrg, ca doar' l'ar cunoaște. Degeaba... Nu-i găsia urma. — Și dacă mai intîrziea pe pămînt, era c'ar fi vrut să dee odată cu ochiï de el...

V.

Ca și luna, soarele plinge blăstămățiile lumei, inundînd pămîntul în lacrimile lui de raze. Pădurea huește de cîntecul paselor.

Nică o adiere. Codrul imbrăcat în hainele lui de frunze stă smerit, uimit de proprie-i podoabă. Gizile sărbătoresc și ele frumusețea, împlinind'o cu biziitul lor ferme cător. Singurătatea și mirosul florilor umple cuprinsul.

Fîntîna vine lîngă sleahul din marginea pădurei. Dinainte-i e un ochiū de iarbă cît ar ținea fața unei ogrăzi.

De la deal, tocmai hăt! pe culmea împădurită, vine bordeiul pădurarului.

Moșneagul sta trîntit pe iarbă, privind copilul ce se tăriia în brînci spre el. A plîns

atîta că i-a secat și izvorul lacrimilor. La urmă să mai răsgindit, de ce să mai sbumă, poate că să i-a fost scris, că alta n'avea ce mai zice. N'a vrut Cel de sus să-l învredniciască cu bucuria fetei lui, l'a lăsat durerei. Cind ochii lui cădeau pe chipul acela delicat, slabă nog, îi vinea să-l sărute și apoi să-î sfarme țeasta de-o rădăcină. Era copil din păcat... și-i a fetei lui.

Își ascundea fața în mîini și numai ofta înădușit de să i se desfacă pieptul.

Atîta rușine și chin...

Și doar nu știa nică un păcat la sufletul lui. Ce greu l'a mai lovit Atotputernicul.

Ea spălase niște pelinci și acum le întindea la soare. Slabă de să dea vîntul la pămînt și fusăse aşa de frumoasă și durdulie, că te miri cum vremea a putut șterge atîta farmec și doborî atîta vlagă. Sbirciturile mici din colțurile ochilor, erau direle lacrimilor curse în momentele de durere. Cit de chinitor a fost timpul acesta pentru ea... și tot nu murise.

Tăceaă amîndoî.

Numai din spre partea drumului să

auzit niște pași. Ea se năstoarce iute. A în-gălbenit ca ceară. Tot trupul îi tremura ca de friguri. I se întunecase înaintea ochilor, cît pe ce să cadă. Se răpede deși prinde copilul în brațe. Bătrînul o privește uimit. Ea răcnește cît poate. Glasul i-î spăimîntător, avea ceva din strigătul animalelor în primejdie.

— Uite-l tată, acesta î...

Și cu mîna dreaptă arată printre copaci un om ce purta haine de vinător.

Bătrînul a sărit ars. Părul i se sburlise și ochii lui tulburî îi dădeaă o infâțișare sălbatică, spăimîntătoare.

Pornește mînios ca un virtej, stringind în mînă o rădăcină. Nimic în lume nu i-ar fi curmat calea. Femeea stătea inmărmurită, ținîndu-î copilul în brațe.

— De ce nu mai ucis pe mine mai înainte, spurcăciune ce ești, — ca să te omorești pesemne. Haidade... nu fugi, am destulă pornire în vine, să te ajung, chiar dacă aî împrumuta aripă în goana ta.

Stringe cu atită putere rădăcina de să-i treacă prin mînă. Cela dăduse întăi la fugă,

dacă vede că nu i-i de-a scăparea, își ieșă răpede arma din umăr. Tranc!.. Bătrînul a rămas o clipă-n loc holbînd ochiul înainte, apoi scoțind un gemăt puternic cade grămadă-n brînci.

Femeea scapă copilul să aleargă spre tatăsu. Sărmanul!... încremenise de veci, cu rădăcina în mîină. Ucigașul pleacă, aruncîndu-și încă o dată ochiul înapoi. Ea se bocea de vuea valea, rupîndu-și hainele de pe dinsa.

Chipul moșneagului rămăsăse tot încruntat. Căta intr'una posomorit, strîngînd rădăcina în mîină. Părea hotărît a-și duce minia și dincolo ...

N'O AVUT PARTE

Era în zori...

Viforniță ca aceea nu apucasem. Mai ales cind am dat pe zare, te rupea la inimă, nu alta. Vîntul aducea aşa cîte un virtej de omăt și numai ți-l arunca în față, de să te înădușe. Gerul aspru frigea obraji. Nori albineți și scămoșiți îmbrobodeau fața cerului. Vinzoliala de fulgă își lua ochii. Caii spintecau cu anevoie troienele. Erau una de apă. Cind sania da cu bourul în vr'un bolovan înghețat, săria de ne hurduca măruntailor în noi.

Ajunsă la poala pădurei, vifornița pare că mai contenise. Numai pe deasupra copacilor trecea cîte un vaet sec, de o tristeță înduioșitoare.

Copaci negri, goi, ce tăea și întinsul curat al omătului, sămăna și cu niște dungi închise, trase în neordine pe-o față de hîrtie.

Am mers o bucată așa la vale, pe lîngă marginea pădurei, apoi făcînd la stînga, am intrat în plinul codrului. De amîndouă părțile drumulu, copaci ne făcea strajă. Aici zăpada cade agale, legânindu-se lenos printre crengile desfrunzite.

Genile mi-s bătute în omăt de de-abea văd și cum sunt încotoșmat ca la drum, nu mă pot întoarce de cît cu tot trupul.

Calea e grea.

C'o săptămînă înainte ometii se desghetase: drumurile curgeau una cu părăele. A ținut așa vr'o două zile și-ntr'o noapte numai dă un puie de ger, de sleiește apele din mers. Peste ghețuș a început iar să ningă, încit drumul era acum lunecos; caii, potcoviți cam de multișor, luneca și de să se desghine: și se rupea inima de milă, cum le umbla picioarele în toate părțile.

Ne-am dat pe jos.

Eu țineam de dinapoia săniuței și omul

ucea caii de dirlog. — Mergeam mai mult
îris.

Povîrnișul se lăsa în loc, drept în jos.
Drumul era văgăunos: calea s'a mîncat
tot cîte oleacă, pîn' ce-a rămas acum adîncă
în fund de apă. Încă un pripor și scă-
m la loc mai trăgănat.

Peste coama pădurei, vîntul tot mai vîjia.
amurile, pline de policiu, în atingere, par
ase uscate ce se lovesc în de ele.

Ajungem pe tapșan.

Caii suflau greu; de pe ei se ridică un
our de aburi.

— Mai este mult?

— Numați o văgăună, da cea mai a
aculu.

Pornim din nou.

Potcoavele tocite, în bătaie cu bulgării
cnă de înghețăți și cu rădăcinile ce săr-
iau drumul, pocneau, răsunind strășnic
înima codrului amortit.

Caii strănută puternic, pipăind pămîntul
copitele ca să se sprijine.

Hîrtopul se lasă prăpăstios în loc. Ame-
ști cînd privești tocmai în fundul lui. Ca

să nu lunec, mă agăț de crengile copacilor ce se înclină peste drum; picioarele-mi fug înainte, iar corpul rămîne spînzurat de cracă, bălălăind în aer.

Greū drum.

Cum mergeam aşa, cat odată înapoï. Prin ploaea de fulgă, zăresc un corp de piatră, plîntat în pămînt pe marginea ridicată a drumului. Se cunoștea că-i pusă anume, de mînă de om.

— Ce-i aceea bade?

— Apoï ține loc de cruce, dragă doamne.

— Da cine-i îngropat acolo?

— Eheī, aici i-o poveste întreagă, — da și mult de-atunci ...

Și cum căta să-mi spue istoria mai departe, caluluī din dreapta îi lunecă picioarele și cade pe șazut, mergînd o bucată bună aşa tîrîș. Am scăpat noi teferi și din primejdia aceea.

In vale am hodinit. Omul ostenit răsuflare din greū. Eū uitasem de toate, mă gîndiam numai la poveste.

— Ei apoī?

— Ce?

— Cu piatra ceea, ce-a fost?

Omul își scoate căciula din cap, își netește părul, apoi rămîne pe gînduri, — cernând par că să răscoliască cenuşa trecutului:

— Poți este o vorbă: tot răul purcede la pahar și de la muere. La noi în sat văia un gospodar bunîșor, nu aşa de curins, dar nicăi de mîncarea cîinilor nu era . Avea însă o femeiușcă, de cît nu-i gă-ai pareche; nu atîta de frumoasă, pe cît e şmecheră.

Cam umbla ea aşa... huşă — marginea, zăbzit'o dînsul odată, de două ori — acut. O iea el întări cu vorbe bune: că nu-i umos pentru o gospodină, aşa și pe dinlo... aş, vorbia butucilor.

Nu rămăsăse băetan în sat, cu care să se fi avut de bine.

La urmă bărbatul a mai bătut'o, a angat'o — da degeaba. De la un timp a sat'o de capul ei, că dă, vorba ceea, mai sne ți-i să păzești un cîrd de epuri, de o muere.

Om muncitor de altfeliu, n'am ce zice,

dar ce folos: el c'o mînă aduna și dînsa cu zece împrăștia.

Intr'o vreme a luat femeea și darul betieī s'apoī de aici ticăloșie . . .

De unde și pînă unde, se pripășește pe la noi în sat un om din lumea lui Dumnezeū, — tot să fi avut ca la trei-zeci de ani, să nu spun minciuni. De altmintrelea frumos el, spătos, plin de miez, se cunoștea că trăit bine romînul pe unde-a fost. Sluja la boerul din sat.

Cum se face, să ajunge cu femeea creștinului celuia, — că numai acesta rămăsăse nevînturat de dînsa. Muerea dracului să de gustul lui și nu se lasă de dînsul în ruptul capului.

Bărbatu-su cuminte, își cată de treabă. O lasă pe dînsa în boii ei; voia să vadă și el la ce capăt o săjungă. Inchidea ochi și înghiția noduri.

Or fi ca la două-zeci de ani, de-atunci:

In spre o zi de tîrg, omul lasă nevasta

acasă și el pornește la Negrești cu boii de vînzare. Cînd pleacă, îi dă în grijă, să-și bagă mințile-n cap.

Ea de-a-ndoasele, toată ziua n'a mai ieșit din crîșmă.

Lumea zice c'a stat și ibovnicul ei așa pîn' pe la o toacă, pe urmă, după ce și-a ū řoptit ce-va la ureche, el a plecat.

Ea ci-că cînta și cinstia tot norodul. A doua zi, a venit veste în sat, că Iordache a Săraruļu e mort în codrii Budei.

Ne-am luat cu toții buluc să am pornit să-l vedem, că fusăse om bun și te doare inima cînd auzi cîte ceva de rominul voinic, cuminte și săritor.

Da femeea prefăcută, îl bocia de cit tremura frunza pe arbori.

Nu ne dumeriam anume cine să-i fi pus capăt zilelor. L'am găsit întins în iarbă, împroșcat tot de sînge, oleacă mai la vale de trupul cel de piatră.

Aman îl mai hăcuise! Pieptul lui era tot potricălit de împunsătură. Si cum căzuse pe semne cu capul de rădăcina copa-

cului, și crăpase tîmpla stîngă, — ori că l'o fi pălit cu ceva acolo, anume n'oiu pu-tea ști.

Cămeșa și era scoartă. Căciula picasă ce-va mai la vale. Ședea întins, cu capul ve-nit sub el.

— Și nu s'a aflat cine la răpus?

— A venit cercetare pe urmă. Mama mortului, știa că norăsa se are de bine cu pribegieul cela și-l prepune pe dînsul.

După ce l'a mai chinuit, el spune la judecată că muerea l'a pus la cale să-l omoare, ca să-i iee bani de pe boi și pe urmă să trăiască cu dînsa. — Haide că vin oamenii stăpinirei să ridice și pe nevastă. Cind colo, pe ea o găsesc spînzurată în po-dul căsoaei. Ori cum, tot necuratul, avea să aibă parte de dînsa, — cruce de aur cu noi și cu toată lumea ...

— Da cu bani, ce-a făcut tilharul?

— Cu ochiul dracului? ehehe!... n'o avut parte... Cind a venit doctorul să pus să desbrace mortul, pentru spintecare, a găsit în opinca din piciorul drept două hîrtii cite de-o sută și patru galbanași bă-

tuțī: — paralele de pe boi. Acu oră că de frică, oră că nu i-a venit prin gînd, da tîlharul n'a cătat și-n opincă...

L'a îngropat acolo, unde vezi straja de piatră.

• • • • •
Viforniță contenise.

Soarele obosit, cu față spălăcită, se ițește tînjitor într'o destrămătură de nour.

Am pornit.

Imi era frică de pădure. Cu cît vedeam că se luminează înainte, simțiam că mi să iea greul de pe suflet.

PRIMA LECȚIE

Stăpinii stăteaū în balcon.

Sara era răcoroasă și prospătată. Dinspre livadă adia o boare încărcată cu miros de fructe coapte.

Copiii se jucaū prin ogradă:

Cleo trăgea de coadă o pisică, ce da să se sue într'un copac. Priveliștea era jalnică: Mița, întinsăse labele de dinainte în sus, pe trunchiul copaculuī; cu cele de dinapoī, se opintea de din jos. Intorcea din cind în cind căpușorul ei, cu ochiī mari, plingători, mieuna dureros, dar copila neîndurată n'o slăbia.

Așa deșirată cum era, cu capul ei moale lipit de trunchiū, părea mai mult o pată alburie, întinsă pe scoarța copaculuī. — Si-a venit pe urmă în minti, că de-o dată se-n-

toarce iute, își aprinde privirile amenințător și scuipă tare înapoi. Cleo scapă de coadă, căzind spăriată la pămînt.

Mița, dintr-o săritură, ajunge tocmai în vîrful copacului, s'așază pe o cracă și-și spală coada cu atita liniște, ca și cînd nu s'ar fi întîmplat nimic.

Toto, îmbrăcat militărește, cu mîna la chipiu, defila pe dinaintea celor din balcon.

Părintii rîdeau, erau bucuroși, se desfătau în mîngîerile boarei aromite de mirosul fructelor coapte.

Vizitiul pregătia trăsura să scoată boerii la primblare.

Băetul lasă milităria și aleargă de se sue în trăsură: pocnia din biciu, săria și rîdea de veselie.

Vizitiul intrase între hlube și le potrivia. Toto s'apleacă binisor peste capră și-l șterge cu sfircul biciuluи peste spate. Cela, își ascunde usturimea, silind un zimbet.

Mulțumit, copilul frămîntă din picioare și pocnește în vînt.

Vizitiul dă să-să caute de treabă. Copilul

întinde biciul din noă; omul atunci face înapoi.

- Ei!... vină
- Mă doare...
- Vin'o, îți zic.
- Nu pociuă.
- Uîte papa, nu vine...
- Ce te mai puă și tu, bre Vasile...

fă-i gustul...

Vizitiul, — un țăran sdravăn, — își în-deasă căciula pe urechi, mai trage o înjurătură aşa în gînd și intră între hlube.

- Hi... hi cal... hi...

Biciul se făcea colac pe spinarea romi-nuluă, care trăgea trăsura în goană pe sub balcon.

Stăpinii fac haz de isprava copilului, numai Cleo aleargă din urmă, scîncind s'o șea și pe dinsa.

Răcoarea umplea tot mai mult cuprinsul, iar mirosul de fructe coapte, împrăștiat de boarea usoară a serei, ajunge parfumător.

MĂRTURISIRE

(Scrisori găsite)

Valea Oanei, 19 Aprilie 189.

Dragă Prietene,

Dovața ta o fost bună: Aerul de-aici m'a intrămat mult. Privelistile ne-intrecut de frumoase îmi alungă uritul. Cîmpul înverzit e în sărbătoare. Bucuria și sănătatea rîd în toate părțile. Primăvara lucrează cu toată puterea ei renăscătoare la repararea lumei. Paserile înviorăză natura buimacă, desmeticind'o din somnul ei greu.

Mă simt mai bine; numai durerea de cap mă mai ține o leacă. Liniștea de aici pare a-mi fi mai ogoit tulburarea sufletului. Soră-mea e veselă de infiriparea mea, zice

să stăm toată vara aici. Cu țăraniș m'am împrietinit de cum am venit: le dau tutun și rachiū, iar ei îmi spun povești și glume. Mi-e drag satul acesta mai mult de cît ori ce din lume, — lăsind la o parte pe Ana, buna mea soră, tovarășul nedeslipit al necazurilor mele.

De la deal de grădina noastră începe pădurea, tăinuitoarea gîndurilor mele. Mă primblu mai toată ziua pe sub bolta copacilor înmuguriți, mîngîiat de șîșitul ramurilor și de îndemnul armonios al paserilor. Pămîntul nu-i sbicit încă; numai pospaiul frunzos de pe deasupra s'a uscat. Pe la dosuri tot mai țin troienele: omătul e înegrit și-asudă udeala de sub el, sîngeră apă la vale, de-aî crede că niște bube învechite, își lăcrimează răutatea.

Tăcerea pădurei e detunată, din vreme-n vreme, de chiuiturile ciobanilor, ori de tremurarea talanelor de la oî.

Mă las copleșit de puterea fermecătoare a singurătăței, îngropîndu-mă în neluarea-n samă a celor înconjurătoare; închid ochii

lenos, înlătur gîndurile și mă-nfior de desmerdarea misterioasă a nesimțirei de sine.

In spre sară mă-ntorc acasă plin de glod obosit și flămînd. Ana mă ține bine cu de-ale gurei. De un timp dorm liniștit și nu mai am visuri urîte. Cind simt că mi se îngreue capul m'abat pe la moș Gheorghe Marcu — Sfătosul, de staŭ la tafas cu el. Omul acesta e un isvor de adîncuri bătrînești, o apucat vremuri vechi, știe de toate și-a văzut multă lume.

S'auzim de bine, Neculaï B...

Valea Oanei, 22 Aprilie 189.

Scumpul meu,

Timpul s'a schimbat a ploae. Singurătea prinde a mă plictisi. De cîte-va zile curge într'una, potop nu alta, aî crede că D-zeuș'a pus în gînd să spele păcatele pămîntului. Vremea asta posomorită apasă înădușitor asupra mea. Durerea de cap mă gătește. Picurile ce plescăesc în geam mă inervează: mi se pare că-s stropi de ceară feartă ce-mi improașcă creerul.

De cîte-va ori m'am răpezit să sparg
geamurile, să nu mai aud țicnitudinile boabe-
lor de ploae.

Ana e mai intunecată de cît timpul de-a-
fară.

Am surprins'o de cîte-va ori să stergindu-și
lacrimile pe furîș. Sufăr mai mult de du-
rerea ei, de cît de ruina mea. Mă rog la
Cel-de-sus să se îndrepte vremea. Mi-î dor
de soarele cald, de pădurea mea primitoare
și solemnă, de cîmpul în sărbătoare...

Sănătate și bucurie, Neculai B...

Vallea Oanei, 25 Aprilie 189.

Iubite amice,

Asară n' am adormit de cît tîrziu tare.
Nu puteam suferi perna, se încălzea de
ferbințala capului meu, de mi se părea că
mă odihnesc pe un căpătîiū de jăratec; o
întorceam pe toate părțile, o învăliam cu
prosoape udate, dar răcoreala ținea puțin,
apa aburea și perna părea umplută cu
uncrop.

Imi era frică de mine însuși; erau dăți că nu-mi mai dădeam socoteala de-s cu mintea întreagă.

Mi-e teamă de nebunie. Gîndul c'asă prăpădi dreapta judecată, mă chinuește torturător.

Fînt de osteneală, am închis ochii muncit de un vis urit: Rătăciam printr'un șes mlăștinos și înstuhat. — Era cald de să se topiască pămîntul. Mă strecuram printre trestiile dese și înalte, ferind cu mîinele perdeaua de pănușă. Căutam să-mi daă socotială de drumul meu, dar nu mă puteam dumeri din cotro veniam și unde trebuia să ajung. Aud un fișit sgomotos, ceva greu, bălos, ce se tirie prin nămol, pătulind stu-hul în cale. Spaima mă pironește locului; brațele și picioarele imi amortesc ca strînse de ger. Mi se legase limba în gură, de nu puteam zice o vorbă. Deodată, văd printre trestiș cum s'apropie de mine un balaur ciudat, scîrbos la vedere, amenințător. Ești rămin ca crescut din pămînt. Și-a trecut capul pe după gîtul meu, mi-a prins gura între fălcile lui uscate, trupul și l'a înnodat

împrejurul trupulu*ī* meū și-a început a mă
stringe în inelile lui vînjoase, sorbindu-mă
lăcomos respirarea în răsuflarea lui. Înădu-
șiam; în urechile mele năucite, auziam că
de departe cum imi plesnește pieptul și
oasele în îmbrățișarea ucigătoare a trupulu*ī*
lui încovrigat pe după mine.

Am avut simțirea omulu*ī* care moare
sdrobit de un mal. Nu mă gîndiam de căt
la soră-mea, la dulcea mea Ană, la scîrba
și la plinsetul ei. De la o vreme n'am mai
simțit nimic, — murisem.

A doua zi, pe la un prinz, m'am trezit
numai sudoare. Capul imi era tehuit, de
par'că mi-ar fi bătut vîntul prin urechi.

Ce să mă fac?

Afară-ī o vreme păcătoasă, o blâstămătie,
de să nu lași un cîine pe prispă.

Să ne vedem sănătoși, Neculaie B...

Valea Oanei, 26 Aprilie 189.

Dragul meu,

Plouă într'una și bate vînt: o ploae mărunțică, deasă și pătrunzătoare. Cerul e o frămîntare vrășmașă a nourilor răsvrătiți. Prin ferăstuica mică, zăresc țărance cu picioarele goale, cu cîte-un sac făcut glugă în cap, minind vitele la adăpat. Glodul frămîntat, fleșcăește ca un aluat moale.

Ce monotonie supărătoare! Uritul vremei par că-mi stă în spinare mie și mă împovărează greu, de să mă doboare. Capul îmî huește ca o sfirlează. Nu știu de ce să m'apuc. Mi s'a urit și cu moș Gheorghe: Snoavele lui îmî par banale, poveștile copilărești, iar cîntecile prea din topor.

In cotro s'o ieau? Unde să-mi îndrept mintea? — Inebunesc; o, judecata mea, gîndurile mele, liniștea sufletului meu, — de ce mă lăsați aşa singur în lume, veniți de-mi arătați cărarea în viață, luminați-mi noaptea în care rătăcesc.

Oiu mai apuca oare vre-o primăvară? Cîtu-i de dureros să-ti privești singur propria ta

ruină, martor la prăbușirea propriei tale
vieți. E mai bine de cei cări mor de moarte
năprasnică.

Și soarele stă ascuns, îmbrobodit în ceată,
nu-mi trimit un mănuuchiū de raze să mă
mai invioreze.

C'un spre mai bine, Neculai B...

Valea Oanei, 27 Aprilie, 189 .

Iubite prietene,

Lucruri care altă dată treceaū nebăgatε
în samă, acum mă supără chinuitor: Mior-
lăitul unei mîte, lătratul cînilor, răgetul vi-
telor, toate mă scot din fire. Mobilele din
casă mă preocupa dușmănește și nu scap
de urmărirea lor de cît dacă le dosesc. Am
strîns toate portretele de prin păreți. Tre-
murarea unei perdele, scîrțiitul ușei bătute
de vînt și de ploae, îmi stăpînesc mintea
cu îndărătnicie.

Asară nu puteam să-mi deslipesc gîndul
de la tictacul ceasorniculuī: număram or-
bește bătăile fără să pot adormi. A trebuit

să-l svîrl în tindă, ca să-mă pot abate mintea pe alte drumuri.

Visurile nu mă slăbesc, visuri urîte ce mă umplu de spaimă: Noaptea o duc într'o luptă desperată cu toate dihăniile închipuirei mele bolnave. Numai zorile îmă mai potolesc răscoala nervilor mei sdruncinatî.

O, dacă-ar răsări soarele!..

Cele dorite, Neculai B...

Valea Oanei, 29 Aprilie 189.

Dragă amice,

Ază, ziua mare,—după cum aud din oameni,—să făptuit o crimă grozavă la crîșma din gura satului: Niște dezertori au gîtuit pe crîșmăriță și-au prădat'o pînă la piele, pe cînd bărbatul îi era la lemnă.

Fapta asta m'a pus pe grija. Pe-aici a mers vorba că-s bogat și am presimțirea că are să mă încerce și pe mine hoții. Nu țin la vieață, dar n'as vrea să mor aşa, ucis ca un ciîne turbat.

De cum prind a se întinde umbrele nop-

ței, mă închid în casă și nu sting lampa, pînă nu cotrobăesc prin toate colțurile să văd de nu-i care-va ascuns. De camera Anei mă desparte numai o ușă. Cu prilejul întimplării aceștia, s'arată mai bărbătoasă de cît mine. — Iși bate joc cînd mă vede că-mă pun toporul la căpătii. Zice că am să uit de apărare, cînd oî auzi că a sărit ușa din țitîni. Da eü o țin pe-a mea: daă la mir că nă dovleac, nu mă uit, împlint toporul pînă-n muche, nu tremur eü cînd e vorba de vieață. Si-apoi tilharii s'ar legă și de Ana și eü mor de zece ori pentru dinsa, nu-i ating ei nici un fir din cap, că ea mi-e soră, m'a îngrijit și mi-e dragă.

O mie de ani pace, Neculaï B...

P.S. Uitasem să-ți spun: Ana s'a dus la biserică și-a plătit popei să se roage pentru mine. Credea că eü n'am să aflu, dar mi-a spus un băetan, aşa fără să-l trag de limbă, vorbind de una de alta, — auzise și el din sat.

Valea Oanei, 30 Aprilie 189.

Iubitul meu,

Temerea mea-ă cu temeă: Asară mă-aă bătut în geam. Am întrebat care-ă, da nu mi-a răspuns. Ana ține că mi s'a părut, dar eu știu ce să cred, încă n'am luat cimpii. Nu slabesc de loc toporul de la căpătiu.

Cu bine, Neculaie B...

Valea Oanei, 1 Mai 189.

Scumpe amice,

Ieri a fost frumos; credeam c'am scăpat de sloată, dar azi iar plouă, ploae de ceea măruntă și deasă ce răsbate și prin sticlă.

Par că aş dogori capul pe lîngă jăratec, aşa-mă arde. Măștept să plesniască ca o spijă de tun, să se sfarme ca o boană infundată de praf. Mă clatin în mers ca un besmetic, în urechi îmi ţueră furtunile de pe lume. Asară mi se părea că pălește cineva c'un ciocan într'un ilău, drept dinna-intea casei. Auziam bocănila, aş fi pus

mîna pe cruce că niște țiganî ș'aă mutat foile în ograda mea. Ana m'a încredințat că n'aude nimic. Cind m'am pus să deslușesc bătăile mai bine, am găsit că ciocanul pălia în creerul meu și că numai răsunetul s'auzia în ogradă.

M'am întins în pat. Păreții se năruiau de-asupra mea, cădeau neîntrerupt făr' să mă ajungă; aşteptam cu liniște să fiu înnamolit. Numărind eū aşa loviturile ciocanului, aud niște pași în tindă. Mi-a sărit inima din loc. Daău să strig pe Ana, da nu-mi pot desclesta fălcile. Trupul imi era ca amortit, nimicit, făr' nică o vlagă. Numa ochi ăi puteam roti de vedeam totul: Ușa se deschide, scîrțiind în țitînă. În prag s'arata un hăidău încruntat, murdar și grossolan: înmărmurisem. Hăidăul era c'o mînă în briu și cu ceilaltă strînsă pumn. Călca îndesat, sguduitor în spre pat. M'a privit urit în ochi, ș'apo'i strîmbîndu-și buzile lui zoioase într'un zimbet pocit, clatină din cap. O apucat toporul de la căpătiul meu, s'a uitat în ascuțișul penei lui și i-a făcut apoi vînt să mă loviașcă. Atunci imi pun toate

puterile, mă umflu în cos și am strigat odată tare.

A pierit tot ca prin farmec . . .

Ana o sărit spărieată. Mă duc la ușă, ușa era zăvorită. Și cu toate acestea l'am văzut, i-am auzit mersul.

Ploaea-și face de cap, țuruie ca prin ciur, bate n ferește și-n streșină dușmănește.

Toate cele bune, Neculai B . . .

Valea Oanei, 3 Mai 189 .

Prietene,

Nu-ți scriu ca să-mi desvinovățesc crima mea fără de păreche. Pentru mine, singurul tribunal de care mă tem sunt eu și eu știu că nu-s vinovat. Dumnezeu, dacă este și dacă e a toate cunoscător, trebuie să aibă la știință că am ucis-o fără voe; dacă nu mina lui m'a împins către o faptă aşa de neînchipuit, pentru a pedepsi vre un păcat din strămoși . . .

Asară n'am închis ochii de cît după miezul

nopței și am adormit chinuit de frica visurilor urîte. Ca să mă mai ieău, Ana o lăsat ușa deschisă de la camera ei.

Aud bătăi la geam; m'apropiï de fereastră; de-afară venia șoptitul niștor oaspeți de noapte. Din mormâiala lor, înăbușită de cădereea ploaei, am întăles c'aveau de gînd să mă omoare pe mine și pe Ana, ca să ne fure. Eü strîngeam voinicește toporul în mîinî; aveam bună nădejde în curajul și tăria mea. Ei mă țineau adormit, slab, desarmat și nu se gîndiau că-îi aştept la ușă că să-îi trăsnesc în creștet ca pe șarpe, de cum s'or încerca să treacă pragul.

S'a pus cu umeriï în ușă și a scos'o din țiținî, trîntind'o la pămînt în tindă; mi-aு sfărîmat și ușa de la odae. Erau patru hojmalăi sdraveni, i-am văzut păsind pragul. Eü mă opintesc și pălesc pe unul de-l culc la pămînt. Strigam ca un desperat și dădeam în ei cu ascuțîșul ca-n brusturi. Un tipet cunoscut, desnădăjduit, mă aduce la cunoștință din nebunia pornirei mele.

M'am trezit în mijlocul odăei înecate în întuneric, strîngind toporul în mîini. La picioarele mele se svîrcolia un corp în chinurile morței. Las toporul și trag un chibrit.

O, blestem al ceruluă, ori îndemn al iadului necurat, de ce nu mi-am văzut mîntul deschis, de ce nu mi s'a arătat juvățul gata să-mă îmbrățișe gîtul, de cît să mă văd criminalul cel mai mîrșav, ucigașul dulcei mele Ana!..

Aștept zorile să mă daă pe mîna puterei.

S'afără tot plouă, plouă într'una, curge de par'că n'are să se mai sfîrșiască. Picurile se-nbulzesc în geam, plescăesc des, bat do-jânitoare...

Rămiș sănătos, Neculaï B...

G O A N A

Lumina genei de ziua pătrundea negura zorilor, topindu-se în marea de intuneric a nopței care muria. Umbra se stingea în revărsat; strălucirea se întindea biruitoare peste pămînt, îmbrobodindu-l în valurile ei de claritate.

Zarea de la răsărit prinde a roși de do-goreala soarelui.

Roua, sărutată de căldură, se înfioră într'o aburare tremurătoare, expirînd în imbrățișerile razelor.

Valea măreață și liniștită se desmorțește de îngînatul paserilor sprențare. În lungul drumului din spre sat, se întinde șuvoiul neîntrerupt al țăranilor ce merg la muncă. Fruntea o fac oamenii mai stătuți, sculați

mai din vreme: Vorbesc lat și cu așezămint, cu miinile tae gesturi largi, încete, și glasul lor tare, răsună puternic în dimineață somnoroasă de primăvară.

Departea, tocmai hăt în coada lanțuluī de oameni, s'aud chicotelile tineretuluī mai tîrzielnice.

Fruntea se împrăștie pe lanuri, se irosește aşa pe dealuri, se nimicește ca un părău ce pieră în nisip.

Din mersul şiruluī sgomotos, pe tot lungul lui, se rupeau din de-amîndouă părțile țărană ce se reslățiau în susul ogoarelor. Șuvoiul își revârsa norodul în marea neagră a pămîntuluī rănit de unelte.

Lumea se pune pe treabă; săpile bat în plin; omul frămîntă brazdele, le desbate fometos, le-ntoarce pe toate părțile: aî crede că-s niște lipitoră hămisite, ce sugnesățios dintr'un trup obosit, neputincios.

In inaltul ceruluī scăldat de apele curate ale seninuluī filfie rotitor un uliu. Paserea joacă în cercuri tot mai mici, cată tot mai

țintitor în spre un tufar ce țîșnește din coasta prăvălatică a clinei.

Uliul își strînge aripele, se face ghem și se prăbușăște din senin ca un trăznet în spre tufar.

Un moment de invălmășială: Prădălnicul se prinsăse cu ghiarele de spinarea epurelui și cu ciocul îl pălea în cap. Năucit, animalul o apucă razna prin arătură, ducea nebunește dușmanul în spinare, fugia desperat, pe cind uliul încleștat de el, îl ciocnia necontenit în cap, imprăștiindu-i singele și fulgi de păr prin bulgării sgruntruși. Pe la cotituri, paserea apucată de vr'un colț de brazdă, cădea, răminea o bucată în urmă; se sbătea oleacă printre bolovanii și-apoi, opintindu-se în sbor, se lăsa glonț în spinarea epurelui ușurat un timp, își infingea căngile în spinarea gonășului, îl strîngea între pulpe și rupea cu nemilă din ceafa lui.

Epurele tot se ținea în fugă, silia tot mai fără nădejde, purtindu-și desmetec moartea în spinare.

Oamenii de pe lanuri chiue și șueră.

Ciiniď de la o stină s'astern pe urma celor doi fugari, latră intărtați de strigătele păstorilor, aleargă turbați.

Hoțul cearcă să-și ridice prada în sbor, se forțează să-și scape căstigu din laba altora, dar epurele nu se lasă, se sbate, scapă din ghiare și-o apucă la sănătoasa tot înainte. Vrășmașul iși dă drumul iar în spinarea lui întovărășindu-l în crîncena alergare.

Ciiniď s'apropie, uliul dacă vede prilejul la spate, mai rupe un plisc de carne, iși face apoī vint din aripă și se lasă în legănarea aerului. Buīmac epurile o avut timp numai să mai înghită o gură de răsuflare și s'a făcut praf în gura cîinilor lacom...

Pasărea filfie rotitor, joacă în cercuri tot mai încăpătoare, ademenită de înaltul cerului. Se vede din ce în ce mai mică, se înnalță domol în sus, răcorită în apele curate ale seninulu...

V A R A

Ridicîndu-se puțin din iarbă se sprijină în podul miinei drepte și s'apleacă mult în spre locul de unde venia foșnetul de rochie. — Râmine așă înmărmurit ca dinaintea unei vedenii amăgitoare:

Ajunsăse drept el. Absorbită în lectură, pășiua rar, făr' să ridice ochii de pe carte; trecea agale, ușor, de deabia atingea pămîntul în mers: aî fi luat'o drept tremurarea unui vis ce plutește leneș pe pămînt. Răsuflarea î se cunoștea după clatinarea pieptilor bluzei.

Arătarea asta atît de neașteptată și-așa de frumoasă, îl pironise locului.

Cum o bătea vîntul din față, marginile pălăriei se mișcau ca două aripă. Zulufii de pe la timple, fluturau și ei în aburia la

inceată a boarei de sară. Soarele luneca tot mai în spre asfințit. Răcoreala prinsă se simți.

Ea se perdea pe cărărușa ce tăie livada prin mijloc. Intr'un loc se oprește și punindu-și latul miinei streșină ochilor, priveste zarea din spre apus.

Stă cît stă și apoi pornește. În mers își mlădiă trupul: undoare molatecă, dulce, plină de farmec.

După ce-o perde cu totul din ochi, îi vine-n minte să-ntrebe paznicul grădinei, de rostul frumoasei necunoscute.

Află că-i o rudă de-a boierului, venită de pe la învățături ca să petreacă vara la țară. Chinuit de nerăbdare, dă fuga înapoi pe urma fetei.

Cind o zărește, își pierde cărările:

Dinsa se muncia să dee o prună jos dintr'un copăcel. Înălțîndu-se în vîrful degetelor, bătea în frunziș c'un capăt de vreasă.

Pălăriea căzută pe spate, i se ținea într'o cordică de gumă, trecută pe sub bărbie. Cind s'asvîrlia, cordica se întindea de mai ajungea pălăriea să-ă bată călcările. Părul ei

desprins de atita sdruncin, filfiea în adiearea vîntului înteit.

El ajunge și cind să dea în copac c'un harag mai lunguț, fata prinsăse creanga cu fructul. Dînsul rămine rușinat. Ea rîde sgomotos, multumită.

— Ați venit prea tîrziu.

— N'am avut noroc să vă fiu de vr'un folos.

— Las' că nu-i vremea trecută.

Și dînsa îngînă liniștea serei cu rîsul ei alintător. El rămăsăse ca prostit. Nu putea descleșta gura să zică nimic, ș'apo'i nică nu s'ar fi priceput de unde să-nceapă vorba.

Tot ea mai gureșă:

— Frumoase locuri.

— Mai ales de-un timp încoace, îs încîntătoare.

— De mult?

— De când aă început a se pogorî îngerii pe pămînt.

Fata se-nbujorează și prefăcind un aer de stingăcie, se silește să pară nedumerită. Deschide iute cartea, se uită cu neluare

aminte la slove apoī ridicind răpede ochii,
îngină cu șirătenie:

- Aī căzut în nedragostea lui Dumnezeu, de te-a trimis pe pămînt?
- Schimbați rolurile, domnișoară.
- Crezi?..
- Așa socot eū.

Lucrurile i s'aū părut prea pripite, s'atunci
dinsa tae vorba:

- V'am mai văzut o dată.
- Cînd?

Ați trecut dimineața pe dinaintea curtei;
vă priviam de la geam.

- Am meritat atîta obosială?
- Atît cît merită un răsărit de soare,
orî altă arătare frumoasă.

Din vorbă in vorbă, ajung pe o coastă
verde plantată cu nuci.

Prințe frunze se strecu răcoroasa abu-
reală a serei. Atmosfera începuse a se ji-
lăvi. Ii înecau mirosul de fructe și de iarbă.

Soarele scăpatase dealbinele, părea un
boț de aur, căzut pe muchea dealului. Ra-
zele lui slabite, după ce ștergeau creștetul,
se desfășurau în gol, umplindu-l de-o lumină

roșieatică, bolnăvicioasă: un ochiū obosit gata să se stîngă.

Se aşeză amîndoî pe pajiște. Privesc prin-
tre pomi la zarea în flăcări.

Aceleași gînduri, aceleași năzuințî și mai
aceleași vorbe le tremuraă în minte.

- Ce citiați ?
- O carte.
- Dar anume ce carte ?
- Prea multe vrei să știă.
- S'o văd.
- Las' n'o mai vedea.

Și ea o trece în mîna stîngă, ferind'o departe, ca să n'o poată ajunge el. Era mai mult un prilej de hîrjoană. El îi apucă mîna cu cartea. Dînsa se împotrivește cu hotărire.

- Vă rog.
 - Mi-î c'ăi să-mă prăpădești fila unde-î deschis.
 - Am să pun un fir de iarbă ca semn.
- Se înduplecă și trece cartea. Mîinile lor se încrucișază, degetele li se ating, tremuînd amîndoî de înfiorare.

Citește tărișor:

Iubire, sete de vieată,
Tu ești puterea creațoare,
Sub care inimile noastre
Renasc ca florile în soare...

— Nu-i aşa că-i sublim? — intrerupe dinsa răpede.

— Ca și dragostea.

— Ați iubit?

— Nu... dar îmi închipui.

— Și poezia asta-îi o închipuire. Artiștii visează și noi, muritori, umblăm să le trăim visurile.

Soarele se prăbușise în hâul făr' de marină. Noaptea își intindea întunericul peste ume.

S'a uș despartit cu părere de rău.

* * *

— Ei, domnule învățător...

S'a înroșit pînă în albul ochilor, cind a ăzut'o venind cu atîta grabă în spre dînsul. Zîmbia drăgostos; în salturile sburdalnice e cunoștea cum îi tremură sinul sub bluza șoară de muselin.

El o așteaptă dornic să inceteze din griji, erăbdător de a-i afla vrerea. Ii urmăria

cu lăcomie ridicarea pieptului. Răsuflarea ei puternică, dogoritor de infiorătoare, îi desmerda fața.

— S'arată că are să fie o zi frumoasă. Mergi să ne primblăm pe cîmp? Mătușica mi te-a lăudat de cum se cade; — și apoi nici n'ar putea fi alt-fel un apostol al poporului.

— Mătușica dumitale nu minte nici odată, — dar s'ar putea înșela în unele împrejurări.

— De data asta însă nu, o știu ești, te cunosc bine.

— Multumesc.

— Vizitiul pune calul la trăsurica ceea micuță. Du-te și-l silește să mîntue pînă m'oî găti ești.

El rămîne pierdut, privind în urmă. Ce armonie dulce răspîndea foșnetul de rochie. Păru-î, luat aşa din fugă, tremura în urmă, aurind în razele soarelui.

.
In trăsură de-abea încăpeau doi alăturea. Gîndul că are să fie lingă dînsa, îi tulbura mintea.

Cînd să opreasca trăsura la scară, fata

îi bate ușor în geam: dăduse perdeaua la o parte și-i zimbia prietenos, făcindu-i semn să mai aștepte.

Cucoana — bătrîna s'arată-n în prag:

— Să luăți sama; calul e cam nărăvaș; la vale să punetă piedica, dacă vi-î să vă mai întoarceți acasă.

El dă din cap nedumerit.

Cucoana îi zice aşa luător în rîs:

— Vezi de te poartă mai blind cu domnișoara, de cît cu școlarii dumitale.

— Numaï dacă o fi cuminte.

— Dar dacă nu?

El roșăste și pleacă ochii în jos.

— Ei Anniea... grăbește-te, că domnu-î cu nerăbdare.

Rîzind răutăcios cucoana pierde în sală.

— *Anniea!* — numele acesta i s'a părut nemai auzit de frumos.

Drumul după ce iesă din ograda curtei, o cotește la dreapta, coborînd costișa trăgănat. Clina e priporoasă și de acea scoborîsu-î periculos, iar suișul se face cu anevoie.

In vale, calea abate în spre miază-noapte; o ține aşa înainte o bucată, pîn' se pierde în fundacul împădurit al văei.

Calul pornește la pas.

Nu-și vorbiau nimic. Tremurau amîndoî de înfiorarea apropierei lor. O molesire obositor de fermecătoare îi stăpinia. Abătută, pălește cu virful cortelului în scara trăsurei.

- In vale calu dă-n trap.

Soarele mareț, nepăsător, imbrățișa cu fălnicie pămîntul în razele lui calde.

Tăcere și ferbințeală.

Valea aceea, strînsă între dealurile înalte, părea intrarea raiului. Grînele ce imbrăcau coastele erau numai bune de săcere.

Sus, tocmai în înaltul cerului, se legăna un uliu. Peste drumul îngust, bătucit, se-nclina iarba înaltă, înălbită de colb; aî fi zis că natura înadins se împodobise aşa mîndru, ca să primească pe cei doi în-drăgostiți.

— Nu-i aşa că-i frumos?

Și ea-l privește hotărît în plinul ochilor.

— Din mila darnicei veri.

— Valurile șoptitoare de pîne, în drumul lor făr' de popas, îți fură grijile, și le duce departe, pîn' le risipește peste zările de-abea zărite.

Se lăsase cu cotul mîinei stîngi pe brațele lui și cu mîna dreaptă, arăta lanurile ce și desvăluiau valurile învăluite de-un vînticel încet.

Suflarea ei aşa de apropiată îl tulbura. Șuvițele încîrlionțate de pe la tîmpale, fluturate de zefir, îi atingeau grumazul.

— Aici, în singurătate și-n liniște, în mijlocul atitor frumuseții caste, numai aici simți dragostea în toată puterea ei înăltătoare. — Numai în mijlocul cîmpului tăinuitor, se poate desvolta în toată mărețiea ei iubirea, floarea aceasta sălбatică, setoasă de aer și pace. Atîta sevă renăscătoare, atîta dor de lumină, o risipă nesocotită de viață, ori în cotor te-ntorei...

Cu ochii înrouați în lacrimi, privia cu lăcomie imprejurimea.

Calul o ținea tot la trap. Hățurile erau lăsate în voie, acătate de dinaintea trăsurei.

.....

La un loc culmile se-nbrătișă de-nfundă
valea ; încăperea e acoperită de codru.

După ce iea calului din gură, îl priponește de un cătur ca să pască.

Soarele arde într'una. Musculitele cu
biziuitul lor și șisiiutul cosașilor, tulbură li-
niștea solemnă.

Nimeni . . .

Dinși mergeau alături, mînă-n mînă,
apropiindu-se tot mai mult de trupul pă-
durei.

— Ce mai de floră !

Se opresc în fața unei tufe de sulfină.
Ea îngenunche și prinde-a culege; îngenun-
che și dinsul. Capetele lor se înbină. Mîinile
lor se amestecau în goana după floră.

— Ui' te ce frumos miroase.

Ii întinde o micșunică de cîmp.

Ea-î sglobie și guralivă. Umblînd printre
tufani de la poalele coârului tacut, se ră-
tăcesc.

— Domnișoară Anniea . . . — am găsit
floră de cicoare.

In fuga ei, crengile înspinate ii țineau
drumul :

- Ce albastru viu!..
- Aduce mult cu ochi dumitale.
- Haș sa facem schimb.
- Te prinzi?
- Ai crede?

Pădurea se ridică măreță, împunătoare. Frunzișul copacilor se lasă de toate părțile, filfînd în falduri flenduroși.

In pădure e răcoare. Nădușala le trece. Ea dă să-și usuce sudoarea c'o năfrămuță subțire, dar o face una de apă, numai cît o atinge de obraz.

Picioarele li se afundă adinc în frunzișul uscat. Gătejele rupte în treacăt, trosniau tare, răsunind puternic în vale.

Se opresc în fața unuști stejar bătrîn. Trunchiul sgrunțuros, sta dîrz, nepăsător ca și tot codrul. Prin crăpăturile adînci din coajă, mișuna un popor întreg de tot felul de furnici și multe alte soiuri de gîze. O rădașcă mare, roșcată, cu coarnele înbourate, se lăsa greoiș la vale pe-o muche a scoarței.

Pornesc mai departe.

Printre uscăturile și putregaiul asternut

pe jos, își făcea loc cîte-un copacel în trei frunze, înbătrinit înainte de vreme.

Cituit de greu să ieșă din copleșitoarea umbră a celor mari!..

Un fluturaș da tumba prin răriș, muncindu-se să scape de goana unui sturz. Anniea mișcă batista în aer, tipă și aruncându-se în sus, gonește cînoasa pasere. Fluturul bucuros, îi face o dată din aripă și apoi își iese drumul liniștit, plutind anevoios, obosit de atita vinzoleală.

— Am scăpat un suflet.

Ajung într'un ochiū de pădure, un lumenis atîta cît să poți întoarce un car în loc. Deasupra, frunzișul închidea o boltă rotundă. Pe unde crengile erau mai răruțe, se strecura cîte-un mănuuchiū de raze, ce se sfârîmau apoi jos într'o pată de lumină. Craciî, ca niște brațe vinjoase, se împeliau între ei, de nu te mai puteai dumeri de la ce trunchiū purced.

— Cum zefirul a amuțit, privind la crengile ce se strîng pătimăș în de ele, și s'ar părea că-s brațele unor îndrăgostiți, pierduți în extazul primei îmbrățișări.

— Nimerită asemănare, face ea veselă.

Un părăuaş se svîrcolia printr'o vînă deschisă în stratul de frunze uscate. Dînsîi apucă în susu lui. Susurul slab muria înăduşit de tăcerea adincă a codrului.

Căldura apăsa greoi peste creştetul pădurei. Păserile amortise și ele de-atîta arșiță.

Părăuaşul curgea dintr'un smîrc. Se opresc amindoi în faţa băltogului: De la deal, malul îi mai înalt, ţesut în plasa rădăcinilor; de astălaltă parte apa-i una cu pămîntul. O bucată bună la vale, locul e îmbuibat de udeală. În jîlavială se cunosc urmele lupilor și a căprioarelor ce vin de s'adapă. Țințarii plutesc în nouașe deasupra mlaştinei. Mirosul de apă zăcută, e încător.

Vremea se schimbă.

Se întorc înapoi la vale: Vîrful copacilor incepuse a tremura în suflarea vîntului. Printre crengi era răscoală mare.

— Vremuește...

— Ar fi frumos să ne apuce o vîntoaică.

— Feriască Dumnezeu de mai rău.

Cind aŭ ajuns în poiană, vîntul se înăsprișe bine; copaci se sbăteaū cu deznădejde în brațele lui. Crengile pocniau, încruțișindu-se în de ele.

— A... îndrăgostiți dumitale s'aū apucat de păr.

Cind aŭ ieșit din pădure, cerul era înoarăt peste tot. Vintul era mînios, risipind din fugă picuri de ploae.

Calul o țea răpede. Ea și ținea cu amindouă mîinile pălăriea. Dînsul mina, plecînd bărbiea în piept, ca să nu-l lese vîntul cu capul gol.

Prind a cădea întii stropi mari, grei și reci. Vintul s'ogoaе. Ploaea pornește cu furie. Calul mai contenește din alergătură, blegind urechile.

Nu mult și drumul curge gîrlă. Ea tremură, dar nu scoate o vorbă.

Dealu l'a suit cu greu. Se făcuse misgă și calul rapăga de să deenebot. Apa năvălia-n cloicot. La un pripor, calul dă înapoï de era mai să-i răstoarne tăval în rîpă.

In deal, ploea încetează.

Cucoana îi întimpină rîzind:

— V'a murat bine, — las' că mai creșteți...

Bluza udată se întinsăse bine pe pieptul fetei, luînd formele sănului, de se cu-noștea pîn' și gurguiul țitelor. Rochiea își se bătea pe pulpe, arătîndu-le rotunjimea; în mers se afunda pîn' și-n ungherile cele mai tainice ale trupului.

— Aî să mă blăstămă că te-am dus la necaz.

— Te însăli: — am să te premăresc...

* * *

Soarele se ridicase în prinzel cel mare și ea încă nu se arătase. Nu și afla locul de neastimpăr. Ii era în grija să nu se fi îmbolnavit. Cînd a văzut mai într'un tirziu că ies boieri pe moșie, a simțit o adincă ușurare în suflet.

Soarele asvîrlia jăratec pe pămînt.

Ograda rămîne mută. Oamenii erau pe lan.

De sus curgea foc. Părea că dă să se

sdrobiască totul sub nădușala greoae a zilei.

Indrăsnește să intre în casă. Tremura de par'că s'ar fi dus la moarte. Păreții înalti, zugrăviți, păreau amenințători: cind de cind să se năruie peste dînsul.

Câlca în vîrful degetelor. Uși în toate părțile. Trece în cela capăt al sălei. Se uită printr'o ușă dată puțin înălătură: abea o putut să-și înăbușe un strigăt de bucurie. Nu mai știa pe ce lume-i: Ea sta pe un scaun, cu fruntea răzămată de marginea mesei. Părea că doarme. Haina albastră o prindea de minune. Dinaintea ei, era o carte deschisă.

Sfios, înaintează în spre dînsa. Abea-și ținea suflarea. Ar fi vrut să strige, să bată din palme, ca și copii cind văd ridicindu-se pe ceriū luna. Calcă ușor, cu îngrijire. Ajuns lîngă dînsa, rămine un moment la gînduri. Aruncă ochii pe carte:

Lasă-ți lumea ta uitată,
Mi-te dă cu totul mie...

S'apleacă binișor în spre dînsa și-i atinge ciafa cu buzele.

— Iartă-mă... iartă-mă, — îmă ești dragă.

Ii sărută mîinile încălzindu-i-le în șiroaele de lacrimă ce-îi isvorau din ochi.

— N'am de ce să te iert; — te aştep-tam...

Preo

FATALIS

Stătea ū sub poalele unuï nuc...

Tița, cu mîinile copcîte pe piept,
urmăria cu lăcomie toate mișcările frățini-
su, rîzind de năsbitiile lui.

Cite nebuniî nu mai stîrnește Florin!..

— Tie ti-î frică de lup?

— Da — de!..

Și Florin mișca mîna prin aer, în spre
chipul fetei. Tița închidea ochiî, dădea ca-
pul pe spate, chicotia nebunatic, ferindu-se
din fața lui. Încrețituri frumoase, multe și
mărunte, se făcea ū în preajma orbitelor ei,
cînd strîngea tare din pleoape. Genile i se
îngropau aproape în sbîrciturile delicate ; —
numai vîrful lor auriu și tremurător, abea-
se mai iviau, de-a fi crezut că sunt colți

de iarba fragedă, ce-să fac loc primăvara printre îndoitorile pământului.

— Vezi că ți-ă frică?

— Da — de!..

Jocul urma.

Florin era victorios, iar Tița căuta să se încrezze pe sine, că nu-i fricoasă.

Cită veselie pe capul nevinovaților copii!

Afară-ă cald. — Satul, încins în arșița soarelui de vară, părea adormit. Liniște ca pe-o apă mare astimpărată. Numați stolurile jucăușe de musculițe, tăeaŭ solemnitatea tăcerei, cu țuțuitul lor întăpător.

Inchipuirea lui Florin nu cunoaște margini. Dacă oamenii aleși născocesc minuni și fac cîntece neperitoare, Florin, mare și el în lumea lui, stirnește jocuri și face nebuni.

Se sculaseră în picioare...

Florin, ținea în mînă cuțitul cel mare al tătini-su. Tița cuminte și gravă, stă dreaptă ca un poponet, dinaintea lui.

— Tie ți-e frică de tilhară?

— Da — de!..

Florin încruntat ridică cuțitul amenințător, apoi c'o ghibăcie ștrengăriască, îl aruncă peste umăr, întorcind mîna goală în spre fată. Tița, cuprinsă în spasmul unui rîs copleșitor, dădea înapoi plină de bucurie și mulțumire.

Ca un fulger grăbit, îi trecu fetei prin minte o idee:

Cit de cu meșteșug știe Florin să lase cuțitul la spate și ce nătingă e dînsa, că fugă aşa spăriată, cînd n'are de ce să se teamă.

Hotărăște în gînd să stee loculuî, ca să vadă frate-su, că nică dînsa nu se siește aşa cu una cu două.

— Vezi că ți-i frică?

— Da — de!..

Fata se sprijină bine pe picioare, strînge pumniișoriî cu tărie, îinchide ochii și rămîne aşa înfiptă, aplecată puțin pe spate.

Lui Florin îi vine un gînd:

De ce-ar mai arunca cuțitul, cînd știe bine, că Tița fugă de-și scoate ochii de frică.

Mînuța lui crudă strînge tare mănuchiul fierului.

— Așa-ți că te temi de stafii?

— Da — de!..

O clipă numai... și un piriit fraged, ușor, destramă pieptul tînăr al fetei...

Singele cloicotitor asvirle cuțitul la picioarele lui Florin. Copilul îngrozit, aleargă în spre casă tipind în gura mare.

Tița rămîne un timp dreaptă, sprijinită pe picioare, cu pumnii strînsi, aplecată puțin pe spate; — ochii ei albaștri, deschisi, privesc cu nedumerire urma lui Florin...

Și-i cald. Satul pustiu, înmormînat în liniștea solemnă a miezului de zi, pare adormit în desmerdarea dogoritoare a soarelui...

DIN BĂTRÎNÎ

Ispășire

(Legenda)

Satul era îndepărtat, ascuns prin niște rîsipituri de munți. Oamenii din el s'arătau buni și cu ascultare pentru cele sfinte, — sgomotul și răutatea lumei mari n'ajunsăse încă pînă prin ponoarele acelea...

Acolo trăia un însurățel vrednic, săritor și milostiv. Nevasta îi era gospodină și cu mare credință pentru bărbat.

Neprielnicul, gonaș neobosit într'ale zizaniei și al răului, nu se odihnia în tihna cînd se gjindia că rămas un colț din lume nepîngărit de el și hotărăște îndîrjit să și arunce mrejele săcolo.

Odată, pe cind Ilie era dus la moară, — căci Ilie îl chema pe însurățelul cel vrednic, — necuratul se închipue într'un vecin de-ași lui, prieten bun de casă și s'apropie plouat de romîn, căinindu-l atingător:

— Iha!.. păcat de vredniciea omuluș, dacă nu-i noroc. — Tu muncești și te sbați cu nevoile, pe cind muerea ta se fericește cu ibovnicul...

Omul nu să'a mai așteptat rîndul la măcinat ci lasă saciîn sama morarului și el pornește ca o furtună în spre casă.

Da-n lipsa lui, i-a venit părinții cu vedere, că dinși locuiau într'un alt sat și li se făcuse dor de copii. Nora i-a primit ca pe niște socri iubiți, după toată rînduala fiască, așteptind venirea bărbatului pe a doua zi. Noaptea ii culcă în patul lor și ea se sue pe cuptor.

In vremea aceasta Ilie calca drumul în spre casă, pornit să-și prindă nevasta cu ibovnicul...

S'a strecurat grăbit prin hudițile tăcute ale satului, a trecut gardul încet la dînsul

în grădină și țistuind cîiniș s'apropie de ferestrua casei.

Luna era plină și cerul senin de să numeri fire de mac.

Plecat pe cercevea se uită înlăuntrul adormit al odăei. Cînd a văzut că-s doîn pat, s'a buimăcit. Pipăe brîul și dă peste cuțit. A deschis ușa încet și apropiindu-se în virful degetelor de pat, lunecă pripit ascuțișul pe sub bărbile părîntilor lui. Vederea îi era painjinită; n'auzia de cit horcotitul sbătător a celor ucișă.

Nevastă-sa aude sgomot, se scoală și intinzînd capul pe deasupra hornuluî, vede pe bărbată-su în lumina geamului.

— Tu ești, Ilie?

Intreabă ea somnos Rominuluî i s'a parut că visază urît.

— Da erai acolo?

— Poî am lasat sociiș să se culce în pat.

Ilie, înechat de lacrimi, scapă cuțitul jos și îngină obidit:

— Rămîi sănătoasă nevastă, că eû mă duc în lume...

Și s'a dus, a pribegit mult, bătînd la

porțile tuturor mănăstirilor, a cerut la toți duhovnicii să se spovăduiască, dar toți se îndepărtau de el îngroziți și-i spuneau că pentru aşa păcat nu-i nici un canon destul de ispășitor. Gonit de la toate ușile, el rătăcia flămind și gol, suferind arsurile setei și batjociura oamenilor.

Intr'un timp dă el peste un schivnic sub malul unei ape. Bate și bâtrînul îi deschide. După ce i-a cetit, l'a întrebat cuviosul de păcate. Cînd a început Ilie mărturisirea, cu cernicul a îngălbinit, din dînd înapoï ca în fața unei prăbușituri. — Pustnicul sugrumat de cele auzite, îi zice tremurînd că, el se duce afară să-ntrebe cerul de canon.

Ilie rămîne îngenunchiat.

Credinciosul trage ușa în urmă, o încue cu lacata și asvîrlind cheea în rîu, pleacă de pe văile acelea.

Cit o fi stat acolo înschis, nu pot spune, dar tocmai tîrziu încocace, după multe veacuri, rătăcind Cristos cu Sfîntul Petru prin lume, s'abat pe lingă apa ceea și le vine-n gînd să pescuiască. Pe drept chilia sihastru-lui, le cade o știucă mare și pînticoasă.

Mucenicul o spintecă și printre măruntea găsește o chee ruginită. Isus o vede și tesarind de-o aducere aminte s'apropie de malul rîului.

— Petre, ricie pămîntul aici, c'ai să găsești ușa unei locuințăi.

Apostolul desnămolește chiliea, iar Mîntuitorul potrivește cheea în gura lacatei și învîrtind'o cu greu în rugină, deschide ușa mucegăită de ani.

Fața locuinței era pînă la jumătatea înălțimei înzăpadită de-o ninsoare albă de plete încărunțite. Sfîrcurile părului crescut, luncenău în susul păreților și apoi cădeau într'o arcuire de spumă usoară.

Domnul își face loc prin troianul acesta și descopere dedesupt un bătrîn îngenunchiat, împetrît de veacuri în prosternare.

— Scoală, Ilie . . .

Îi zice Cristos și-l clatină de umăr. Moșneagul întoarce capul domol, deschide ochii fumuri și sprijinindu-se în cojile unghiilor lui crescute cît pana coasei, bîngue lăcrimind singe:

— Tu ești Doamne?

— Eű, Ilie.

— Greű somn...

— Ridică-te că ţi s'a implinit canonul.

Ilie iși îndreaptă spinarea încovoiată și scuturîndu-și valurile de omăt ce-l îngropau, păsește poticnind în spre ușă.

Răsufla hulpav din aer.

Hainile nimicite de putreziciune, i-aű căzut de pe el în desmerdarea adierei, de par'că ar fi fost făcute din serum de hîrtie aprinsă. Trupul schilav și bicisnic, scîrția în legăturile lui uscate. Unghiile de la picioare i se încîrligase de vr'o cîte-va ori în sus, sunind osos în atingere. Formele lui seci, supte de îngenunchiare și post, aű împovorat pe mîntuitar de înduiosare.

— Ascultă Ilie, părintele meu și al oamenilor, vrea să-ți dee o slujbă în cer, — pe ce-ai vrea să fi și mai mare?

Bătrînul se înviorează și răspunde obosit:

— Să am putere asupra neprielnicului.

— Amin...

S'a lăsat din înălțimi un car de foc, la care erau înhamăți doisprezece balauri înaripați și aű ridicat pe Ilie în spre tărie. De

atunci nu mai asudă moșneagul ucizind la dracă. Ba ci că odată era să le spârcuiască cu totul viața și Dumnezeu se pusăse pe gînduri cu îndărăpnicea sfîntului. — Vezi că el ține și pe dracă bună de-o treabă; Dînsăi cearcă lumea slabă de inger și întăresc în credință pe cei hotărîți. Atunci A tot puternicul ca să mai moare pe fulgerător i-a luat o mină și un picior, dar și-așa el tot nu se lasă de hodorogit prin pod, huruie cu căruța prin vămi și cum zărește picior de-ncornorat îl și plesnește cu nueaua de foc, de-o fringe pe spatele lui...

SUB ARŞIȚĂ...

Coasta dealului, aşa cît ține bătaea ochiului e inundată de aurul holdelor revărsate. Lanul curge liniștit în adierea vînticelului de zare, sclipindu-și luminiile valurilor în săgetarea razelor aprinse. Spicile se sterg în de ele, fișie alintător, murmurind o îngînare dulce, adormitoare.

E-n miezul zilei; o căldură de nesuferit; locurile de prin prejur se văd numai ca niște amăgiri șterse, ce-noată într'o ceată alburie.

La umbra cîtor-va snopî puși în picioare sta copilașul în albiuță. Cu ochi căta spre un fir de iarba ce inclina sub greutatea unei gîze...

Tăranca zoria vîrtos, boabe mari de su-

doare iți ardeați față. Cum era îndoită de șale, învăluindu-se cu seceratul, o trecea nădușelile de ferbințeală.

Pămîntul dudue sub trapul greoī al calului. Nevasta tresare spărieată, ducîndu și mîna aspră la frunte.

— Vine iar cîinile...

Vichilul umbla de mult s'o prostiască, de cînd se prinsăse abea în horă, dar dînsa nu s'a dat supusă, că-i era mintea la gospodărie cinstită, nu la răutățî. Dacă ar fi fost ușoară, cum rămăsăse fără de mamă, ajungea rușinea satului, nu mai punea ea cununia în cap.

— Mh... tot tare?..

Se clătina pe picioare de beat. De două ori cercase de dimineață. Cu vorbe dulci, mai cu făgădueli, vroia s'o încurce; umbla cu nadă, cu momeli, dar nu i se prin-deau uneltirile.

Cînd s'o apuce de umăr, dînsa-l împinge cu desgust.

— Ci lasă-mă odată romîne...

— Haide fa, că doar' nu-s urs.

Rămăsăse cu secerea în mîna, proastă și sdrobită, scăpindu-și privirea pe lunecușul valurilor jucăușe. O împovoraș gînduri triste : Singură, lăsată de isbeliște în bătarea vîntului, pe cînd bărbatul ei chinuia și el în armată.

— Ei, te-ai gîndit destul...

— Altă vorbă n'ai?

El rînjăște stupid, o strînge tare de miini și poticnind caută se ș'o apropie de piept.

— Tu-mă ești dragă, proast'o...

Nenorocită și slabă, dînsa se sbate desnădajduită în brațele lui, muncindu-se să scape.

— Ești nebun, măi stricatule?

— Ba-s fermecat...

De sus curg raze. Lanul se desvăluie liniștit, ca o apă cuminte, tremurîndu-și sclipirile aurii în sărutarea de foc a soarelui aprins.

— Numai zugrumată poți să ai tu parte de mine...

— Oiu vedea eu care din doi.

Frămîntarea e înversunată.

Zarea alburie se pătează de o umbră ce venia ca o rostogolire de stincă desrădăcinată, părea întruparea pornită a miniei.

Umbra se conturează lămurit:

Bătrînul alerga să-și apere cinstea celui din urmă vlastar. Păru-î cărunt, sbîrlit, flutura în vînt ca un caer scuturat. — De la crișmă i se trimisăse vorbă că, vichilul s'a jurat acolo să îngenunche îndărăpniciea fetei lui.

Pe mișel l'o apucat groaza, cind a dat cu ochii de moșneag. Văzîndu-se la strîmtore, întinde mîinile înainte ca și cum s'ar adumbri sub o paveză, fără să poată scoate un cuvînt. Bătrînul cade în spre el ca un vultur pe pradă, își viră degetele lui cîrligate în grumazul ticălosului și înlănțuindu-l ca un gînj uscat se prăvălește vajnic pe povîrnișul prăpastios.

Tăranca s'aplecă în spre vale, urmărește holbat prăbușirea, pipăind cu mîinile un sprijin în aer.

In adierea ușoară a vîntului de zare, lanul își mînă murmurător valurile de aur,

înfiorindu-și luminile sub săgetarea razelor aprinse. — Copilașul de sub umbra snopilor, prinsăse gîzisoara sub care înclina firul de iarba ș'acum o întorcea neștiitor între degetele crude, zîmbind, fericit de prima lui cucerire.

DE CREDINȚĂ...

Doaptea era răsvrătită. Vintul řuera cu minie, trecea prin lume batjocoritor, răsfingind în hohotul seū vînturat, rîsul necurat al iaduluſ. — Întuneric de nu se vedea nicăi în cer nicăi pe pămînt

Stringîndu-ſi capul în gulerul cojoculuſ, pîndarul stă sgribulit, ascultînd bocetul sfîșfiat al frămîntărilor din cuprins. — Își adusăse o spinare de pae și după ce ſ'a potrivit un pătul pe prispa hambaruluſ, se cuibărește acolo liniștit. În minte ſă ardea un gînd, să pue mina pe tilharî, că altfeliu boierul ii trece-n socoteală toată lipsa din standoale.

In depărtare vijiia pădurea, trosnind răsunător în răscoala neinfrinată a miniei.

Hăul clocoția de pornirea furtunatecă a deslănțuirilor.

Cind venia cîte un vîrtej, lovia în trupul hambaruluă, de mai să-l rîsîpiască la pămînt. Scîrțiia pe tălpile lui largi, clătinîndu-se greoă. Vîntul, ce scăpăta pe dedesupt, în frămîntarea lui printre tarași, răgea ca un taur strîmtorat de fiare, se sbătea ca un pește mare prins în pînzele năvodului. Cind țîșnia de ceea parte, dădea un țipet țiuitor, se ducea nebun oftînd ușurat, de par'că scăpa glonțele din gura puștei.

Svîrr... pe dinainte trece o umbră, săgetînd întunericul cu două scăpărări.

E necuratul?

Maă încolo lupul se oprește, ridică capul în vînt și urlă prelung, un plîns sfîșuitor de jiganie flămîndă. — Si urletul tînguios, amestecat în suspinul chinuit al vîntuluă, umple imprejurimea de jale.

Pîndaruluă îi lunecase căciula din cap de sborșirea părului.

Un moment se liniștesc toate. Revolta

tace, un șoptit înecat numai ș'apoă moare, gîfiind cele din urmă suflări greoae și rari.

Ninsoarea cădea pripit...

Printre fulgi deși, să vedea luna palidă, dibuitoare, ce umbla să-și strecoare razele reci prin scama nourilor rostogolitori: o candelă adormită la căpătăiul grozăviei ce moare...

Mult nu se odihnește și vîntul își pornește miniea din noă, ridică valurile de omăt, le poartă prin aer, întunecă luna, sghihuind toată cuprinderea.

— Ahooo...

Trei săni trag dinaintea hambarulu.

— I-am prins...

Își zice pîndarul ușurat. Frica îl ținea însă pironit, că nimic nu-i mai fioros noaptea de cît omul și mai ales la o vreme ca aceea.

Unul din cei cu săniile pune piciorul pe scară și dă să sară pe prispa.

— Cine-i acela, măi?

S'a înfricoșat singur de vocea lui. I-a trecut prin urechi strigătul.

Tilharul dă să fugă. Paznicul se ridică din mijlocul paelor și pune mîna pe bită.

— Petre, tacă și lasă-ne să luăm, că-i iarna grea și n'avem pită, — păcat de Dumnezeu să murim de foame...

— Da vezi că lipsa mi-o pune mie la socotială și nu pociu, fugiți, că altfeliu dau cu ciomagu.

Apoi după ce mai prinde la curaj zice:

— A... vra să zică tu-mi erai mai bade Cristea, pentru tine mă suduia boierul și zicea că-l fur, las că te aşază eș pe tine...

Și Petrea pîndarul sare din pătul, își strînge cojocu la piept și pleacă în spre curte:

— Nu pleca mai creștine, ui' te că nu mai luăm, ne ducem, nu suntem doară tilhari, dar iarna-i grea...

— Da boierul pe mine m'a suduit și m'o alungat de la curte ca pe-un ciîne, a zis că de-mi mai scapă hoțul din mînă și de data asta, îmi ieă din hac și am și eș copii...

— Petre, mai Petre, stăi bre omule, nu te duce... pe tine te paște pesemne un păcat.

Pindarul o iea la fugă. Hoțu leapădă sumanul din spate și dă după dînsul. Cind l'o ajuns din urmă, numai i-a isbit cuțitul în ceafă și l'a lăsat grămadă într'o baltă de sâinge.

* * *

O dimineată liniștită, curată și rece. Nămeții albi și sticloși se înginau drăguț de plăcut cu albastrul închis al cerului.

Satul se deștepta...

Deschisul ușilor, vorba oamenilor, trosnetul lemnelor, toate răsunau puternic în aerul înghețat. — Fumul de prin ogege, se ridică în rotocoale vinete, pierzîndu-se într'o înourare întinsă, ce plutește deasupra caselor.

La curte începuse lumea să miște. Bui-maci și încotoșmați, hargății mișunau peici și colea. — O servitoare mai de-aproape dă busna spărieată în odaea boierului. Abea putea să-și ție suflarea, îngăimind tremurător:

— Cucoane, Petrea... afară...

Și cu mîna dreaptă arată nedumeritor
în spre ușă.

— Ce-i fată hăi, ce ai cu Petrea?

Ea deschide ușa și ieșind în tindă, face semn tot înainte.

— Veniți și vedeți ...

Boierul, cucoana, copiii, cu toții năvălesc afară la întâmplare. Cînd deschid ușa din față, cucoana dă un țipet, iar copiii înfri-coaști se prind de poala mamei lor.

Petrea pîndarul s'a tîrziit cum a putut pîn' la curte. — Incremenise întins pe scară. Cu mîna dreaptă s'apucase de ultima treaptă. Cealaltă mînă inghețase în aer, arătînd într'o parte. Gura iî rămăsăse cascată de par că voia să spue ceva. Limba înegrită și uscată de frig iî atîrna pe bărbie. Ochiile lui iesită, crăpase de ger.

Toată ograda era în picioare. Cu toții stăteaă înfiorați dinaintea leșului.

Vine și vătavul. Cînd a dat cu ochii de Petrea, l'a podidit plînsul. Bănuise el asta de cum a văzut urma și dîra de singe.

Văzind că boierul îl privește întrebător,
îngînă cu obidă:

— Ce să fie cucoane! În standoale n'a
umblat nimeni, că acu vin de-acolo. Se
vede c'aă dat peste nenorocitul ista și l'a
ucis ca să nu-i dee de gol...

Vatavul își trece mîneca sumanului pe
la ochi și oftează înduiosat. Boierul pri-
vește lung mortul, apoi ca luminat se-n-
dreaptă către slugă:

— Halal om!... știu c'a fost de cre-
dință. — Chiar cînd să-și dee sufletul el se
trage cum poate și vine să ne vestiască pa-
guba... Uî'te cum se-ncearcă să strige...
într'acolo trebuie să fi apucat tilharii, i-a
înlemnit mîna arătîndu-î...

Un zîmbet de neîncredere flutură pe bu-
zile tuturor.

— Ehehei cucoane, ba arată în spre casa
lui, că-ntr'acolo vine, și vrea să vă spue că
are copii...

T A R E

Staŭ sub umbra stejaruluĭ de la cotitura drumuluĭ...

Trunchiul în noduri și vînjos, sparge fața pămîntului și sprijinindu-se cu îndărăpnicie în rădăcinile lui trainice, înfruntă trufaș împrejurările dușmane. Crengile din spre cale i-s dârmate, rupte de trecători. Numai de partea șesuluĭ i-a rămas stresina ocrotitoare, aplecată trist asupra colaculuĭ unei fintini, unde-și plînge dînsul doina amărăciunelor sale...

Pare un urieaș bătut, cu pletele rupte și încîlcite, ce-și bocește nenorocul, soarta vrășmașă, umplînd fintina cu lacrimile lui de desnădejde.

Țesăturile lui sunt îmbuibate de sevă: clocotește vieața în el. Trupul îi rămîne dirz,

înțăpenit loculuи cu temeňicie. Soarele ũi arde fruntea desgolită, dogorindu-l în focul razelor.

Căruțele în goana lor neghioabă, îl ating cu capătul osiilor și-i rup nemilos din carne... Da el nu se dă, sîngeră tăcut, își îneacă gemătul în murmurul frunzelor, închizîndu-și rana într'o umflătură netedă.

Și duce traiul înainte, suferă supus tot greul...

Din măduva lui neatinsă, sănătoasă, sbucnesc vîrstari frageți, ce răsbat cu îndrăsnială scoarța sgrunțuroasă, de se avîntă usurei în largul aerului. Arșița însă îi pîrlește, gîndaciî îi vestejesc cu otrava lor omorîtoare și odraslele își strîng frunzișoarele delicate, se topesc înainte de vreme. Dacă scapă de soare, daă peste alte pacoste : Se-nțîmplă de poposește vr'un călător și-n timp ce el privește în zare să dee de capătul drumuluи, măgarul lui flămînd paște smincelele părăduite în lungul trunchiuluи. Tocmai sus, în virf, cîță-va vîrstari mai din vreme, mai cu putere, rîd în lumina zilei, bucurîndu-se de harurile traiului.

Un lemnar s'abate din cale și-n loc să-să
păeșe toporul la o parte, isbește cu ascuți-
șul de-l prinde în trupul copacului.

Urieașul se înfioară, tremură de durere
și clătinîndu-și chica încilcitată și ruptă, lăcri-
mează mîsgă din rana deschisă.

Cățălușul drumețului, dă cîte-va tîrcoale
în jurul rădăcinei și la urmă se oprește și
udă stejarul, batjocorind mîndriea nenoro-
citului învins.

Bun și iertător, umbrește pe ori-ce os-
tenit și-n schimbul găzduirei primește lovi-
turi și injuri.

O apucat vremuri vechi... Acum i se
apropie funiea de par, vede că zilele i-s pe
sfîrșite. S'a ținut el tare, vînjos în nodu-
rile lui de oțel, dar are să îngenuche, are
să se mîntue...

Va renaște însă:

După cum sgîrcitul își ascunde strînsura
de ochii lumei, aşa și gorunul de la coti-
tura drumulu-i își dosește de partea sesulu-i
o mladă pornită din măruntaele rădăcinilor
lui temeînice. Grebănos și sbîrcit, o îmbră-
țișă iubitor, hrânind'o cu lacrimile lui din

fîntină, întărind'o întru ale suferinței și ale răbdărei. Mine-poimîne, vine un vînt nă-prasnic și l doboară la pămînt: ultima lovitură a soartei nătinge. Se va mîntui liniștit, mîngîeat că și-a lăsat pe urmă odraslă din trupul seu, ca să-i doiniască înainte povestea facerei de bine și-a răsplătirei dușmănoase.

Privesc înduioșat urieașul grebănos, înfipt cu îndărăpnicie la cotitura drumului...

(1)

AM SCĂPAT...

— **J**ar trebuie să daă ochii cu spurcăciunea ceea de Moisă”...

La gîndul acesta, numai i s'aă tăeat picioarele de pe la glesne și Măriuca se razimă obosită de ușorul ușei. I se tulburase mintea, de nică nu mai putea gîndi. Par că i s'ar fi pus o negură pe ochi: zăria ca prin sită. Năucise de nu se dumeria pe ce lume-i.

— „Maă bine s'ar deschide pămîntul să mă înghită de vie, de cît să mai duc un traiu aşa de fără odihnă”...

Iși zărește chipul în giamul murdar al ușei. O cuprinde ura în potriva trupului ei momitor: îi era ciudă că, după atîta sdruncin, după atîta suferință, nu se dă răpus

să se sluțiască, să se dihoace odată, ca să nu mai fie de dorit.

— „Atunci poate-ași scăpa de urmărirea îndărăpnică a vichiluluǐ“...

Cite n'a suferit de la dinsul:

Tain prost; însălată la socoteli; de prășit iți da unde era pămîntul mai hleios și cu bulgări; săcera pîinea cea mai pălămidoasă; — la urmă iți ucide și bărbatul...

— „Chinuesc toate pentru că nu mă las să-și facă ris de mine... Să am eű de-a face c'un jidan? da un's'a mai pomenit aşa păcat!... Să știu că mor de foame... să mă usuc ca coarna de muncă; să mă sdrobiască dacă are gust; — da n'am să-mă daŭ trupu lui, pentru care să m'ajute crucea și crucea-ǐ tare de sfarmă pe diavol, d'apoï uneltirile unui ciîne de om“...

Inbărbătată, deschide încet ușa:

— Bine-ați venit, Măriucă.

— Sărut mîna...

— Mai bine sărută-mă obrazul.

Ea lasă ochii în pămînt și tace, frămințind cu neastîmpăr șervețălul în mîni.

— Vrei să-mi spui, că n'ai să mai fugi de mine?

El dă să-i prindă mîinile, dar dînsa se smucește și face cîțî-va pași îndărăt.

— Am venit după tain.

— Credeți tu că să ieși la bun hat, cu încăpăținarea ta? Vine iarna și tu ești datore și pe la anu. Dacă ai fi fost nevastă cuminte, aşa după cum ești frumoasă, azi ați avea și părăluțe. Nu știți cum se trăește în lume...

Vrea să o apuce de săn; ea-l pălește peste mînă.

— Iea sama că dai în foc...

— Dă-mi și dă ta pace, ce ți-am făcut eu? Am spus o dată că nu se poate, ce mai vrei? Nu-ți ajunge că măi sărăcit și mi-aș omorî bărbatul? N'am vrut să mă las, pentru că-s creștină; acum chiar dacă mi-aș prăpădi legea, nu m'aș da, pentru că te urăsc...

— Așa? — bine! Vom vedea care din doi.

Moisă iea cuțitul, desvălește putina cu brînză și-i curăță de cea mai mucigăită.

— Nicăciunii n'ar mînca-o!

— Tu trebuie să o mănimăci...

Măriuca minioasă aruncă brînza înapoi în putină, scutură șerbetul și ieșă plingind.

— Vezi de te răsgîndește, dacă vrei să fie mai bine — altfel ați să ieși lumea în cap...

Cite-o dată și venia în minte să se jăluiască boierului, dar își lua samă: Pe cine are să credă stăpinul? Il știa că ține la vichil, pentru că jidanul era supus, lingușitor și săritor la treabă. Tacea și înădușia într'insa tot necazul.

Lacrimile și curgeau una din ochi. Se ducea la mașină, c'avea de făcut o mulțime de zile. Ș'ar fi curmat singură vieață, dar ducea două suflete în trupul ei și dînsa nu era stăpină de cît pe unul. Dacă dușmaniile i-ați pierdut aşa de mișelește soțul, ea-i datoare să ocrotiască măcar odrasla. — Și moartea năprasnică a bărbatului să vine iar în minte.

.

Nici într'un an n'avea parte boierul de lanul din deal de pădurea cea mare: toată

recolta i-o stricaă mistreții, încuibați în smîrcurile codrului nepătruns. Anul acela avea niște griu de mai mare dragu să-l privești. Il dorea inima gîndindu-se căre să-l prăpădiască. Hotărîște să pue paznică, ca să spărie porciu cînd s'or arăta. Moisă tocmește și pe Petrache Cocuz, bărbatu Măriucăi — chipurile să-l îndepărteze noaptea de casă, pentru a se putea lipi mai ușor de nevastă-sa. Da femeea nu-l suferia, doamne păzește! Nu se jaluia bărbatului că se temea de huet: Il știa cam smuncit din botez și-i era frică de-o întîmplare. Intr'o sară, iesă vichilul un pahar mai mult, încalecă și pornește, cam în doi peră, în spre casa lui Cocuz.

Bate la ușă:

— Cine-i acolo?

— Eü.

— Petrache s'a dus la pîndă încă de cu ziua, ce mai cauți?

— Pe tine...

— Ți-a pierdut mintea?..

— Nu, da-ncep să mi o prăpădesc. Nu-mi

da cu piciorul, că n'ai să duci zile bune
în sat. Deschide !

— Nu vreaŭ.

— Deschide, cît te rog cu binele.

— Nu pociū.

— Nu mă face să te aduc la strîmpitorare,
atunci aï să mă rogi tu și eŭ am să ridic
din umere.

— Atîta să trăești.

— Mă batjocurești, aï?

— Dacă nu-tă vii în fire... Du-te de la
ușa mea, c'a simți lumea și mă tae Petrache.

— Las'că te mîntui eŭ de dînsul!...

S'o auzit numai dupăitul calulu'i care se
îndepărta. Vorbele din urmă ale vichilulu'i,
a săgetat'o prin inimă.

— „Cine știe, ce mai urzește în mintea
lui, nelegiuiful!...“

Iî venia să sară din pat, s'alerge la bărbată-su să-i spue să se păziască, dar îl știa
voinic, și gîndul acesta o linistește.

Moisă ajunge la locul păzit. Pindarii stăteaă pe marginea lanulu'i, din spre pădure,
răzemați în puște.

Vremea era frumoasă. Luna lumina ca

ua. Aburia numai un vînticel văratec, înind lanul de grîu înspicat, în valuri înceoase.

— Măi, boierul a spus că i-î poftă de rne de mistreț. Cine-î împușcă un godac, e bună mulțumită.

— Auzi, măi Petrache?

Zic pîndarii, că-l știeau bun trăgaciu.

— Bine mi-oiu cerca norocul.

— Mare lucru ar fi, să faci și minunea ta!

— Îngînă vichilul.

— Păi numai unul am înpușcat eü?

— De la mine aî o vadă de vin...

— Bine.

— Iaca îți daă pușca mea: bate mai sept.

— Multumesc.

Moisă se înveselește. Dar neliniștea îl prinde îndată.

— „S'ar putea să nu moară și muerea să-și bată joc înainte de mine“...

Avea nădejde însă pe încărcătură: umse țava mai pînă-n gură cu praf și cu rmături de ceaun și o bătuse sdravă. Se e răpede într'un copac cu pătul. Cocuz

scăpase din multe pericole și gîndul acesta îl făcea să tremure.

Poteca porcilor era prin mîncătura unui părău făcut de ploë. Cocuz se razimă de un stejar mai de-o parte; da' stejarul crăcos, ca să se poată sui lesne la un timp de doamne păzește. Ceilalți se sue și ei prin pătulele lor.

— „Jidan spurcat!.. mh... te-oiu aduce eü la crezare, haită creștină. Ti-oiu arata eü ce poate credința ta. Intăiu am umblat după tine pentru că ești frumoasă; — acum umblu să te am, pentru a birui crucea, ca să rîd de legea ta îngenunchiată”...

Un pufnit sălbatec îi rupe șirul gîndurilor. Ingheteșase de frică: un cîrd de mistreți se ridică pe hătaș la deal. Erau unii cît juncul de mari, alții numai cît mîneca cojoculuș.

Mergeau cît mergeau și apoi se opriau, ridicînd surlile în vînt. Pufniau din răstimp în răstimp umplind liniștea nopței de groază. Cum era lumină ca ziua, se vedea totul.

Moisă îmbrățișase trunchiul copacului,

ghemuindu-se în fundul pătulului. Se uita
a Cocuz și-l pălia rușinea, cind il vedea
ușa de nepăsător, cu arma subsuoara, aş-
teptînd liniștit porciu.

— „Goă sălbatec!“..

Copacul se cătina cu el, de credea că-l
scutură cineva. Fără vree, să uita-n jos
să vadă cine-l sgiltina? Nimeni. Da să cu-
prindă mai tare trunchiul, dar brațele i se
ae, se molesesc, de par că i-ar fi pierit de-o
lată vлага din vine.

Mistreții ajung mai drept el, Cocuz înde
inde incet pușca pe lingă copac și o des-
carcă: Țava s'a făcut țănduri; o așchie îi
intrase în cap, răpuindu-l pe loc. Porciu
încruntați, se răpede și-l sfîșie, de-l amestecă
cu pămîntul.

Moisă cît pe ce să sbucniască de bucu-
rie. S'a silit mult să-și ascundă veseliea
ce-i îmbujorase fața...

Invăluită-n colb, mașina de treerat vuia
nădușit, înghițind lăcomos snopi de griu.
După ce frămînta prada în pîntecele ei ne-
sătios, o arunca afară cu ciudă, icnind de

mînie. Părea o fiară întărtată, silită de ghibăciea omului să-ă joace după plac. Cite-o dată se încăpățina și sbîrnîia amarnic, cu îndărăpnicie. Dar năduful îi trecea și cădea iar în mornăiala ei înădușită.

Oamenii înegriți de colb, fumegați de înădușala acelei zile călduroase.

Măriuca lasă la o parte moartea atit de năprasnică a bărbatu-su, și-și strînge gîndurile acasă...

Gunoaele daă s'o-nece, dar ea nu șea nimic în samă, ci muncește înainte. Vorba oamenilor de abea se mai întâlege de sgomotul mașinei. Curaua sărpuește prin colb, plescăind de roate. La vremea mîncărei, toată lumea a întins masa, numai Măriuca nu. Mătuși-sa, Simina, îi zice:

— Da tu nu ți-aă luat tainul?

Măriuca prinde a se boci și-ă spune de-a mărunțelu toată dușmăniea cu jidanul.

— Greū fată hăi, greū de tot: de cit să te vrășmășești cu stăpinii, mai bine să treci dealul. Cunosc eū ce poamă-i vichilu, e cînos tare la suflet: te bea într'o lingură de apă. Acu de tine, ca de tine, dar mi-ă

de cel ce-o să-ți vie în urmă, dacă zici c’ai purces grea. — S’apoī la urma urmelor nu te mai da și tu în lătură, e tot un om și el, cite n’o umblat cu dinsul și nu le-aස mai trăsnit cel de sus, ba încă înfloresc. Boierul nostru nu trăește c’o nemțoaică? Ce-are de-a face, dacă-ī lege străină! Cu toți suntem făptura lui Dumnezeu. De-bărbată-tu nu mai zice că l’ă ucis el, ia s’-a-nțimplat aşa un păcat; câtă nu mor de pușcă? Dacă n’ar fi fost cu voia lui Dumnezeu, putea s’o încarce și cu argint. Moare omul cum i-ī scris.

— De asta nu mai vorbi, el mi l’ă mincat, mi-a făgăduit’o mai de dinainte.

— Hai să rămîe pe-a ta, — da vorba-ī: il mai invii? Pe lîngă dinsul vrei să te prăpădești și tu?

Cite rachiuri nu băuse Simina pentru vorbele acestea. A plins Măriuca, și-a jălit mult norocul, la urmă a văzut că n’are încotro:

— „Pesemne c’asa-ī voia celui de sus! Eū m’am sbătut destul, de ce nu-mă intinde și el o mînă de ajutor?..“

Se zărește venind și Moisă. Cum ajunge și dă cu ochii de Mariuca, oprește calul. Se lasă într'o scară și plecîndu-se mult în spre dinsa, îi șoptește cu răutate:

— Te-aî răsgîndit?

— Da.

Par'că ș'ar fi rupt ceva de la inimă, cînd a zis vorba asta.

— Fă-tă drum la fintîna din marginea dumbrăvei și să te găsesc în „*Văgăuna Lupuluî*“.

Iși strîngea pleoapele cu toată puterea, ca să-și opriască șiroaele de lacrimi, ce da să-î tîșniască din ochi:

— „Of! doamne, doamne, de ce m'aî mai lăsat pe lume“ . . .

Iea cofa, se furîsază dintre oameni, și pornește în spre colnic. Pe drum poticnia ca cele bete. Ochiile îi jucau în lacrimi, de nu vedea bine înainte. Să fi știut că se duce la moarte, ar fi mers mai cu tragere de inimă.

Cînd ajunge în marginea dumbrăvei, dosește cofa într'un tufiș și-o țea pe potecă spre văgăună. Răcoreala din pădure îi mai

împrăștie nădușala. Cararea îngustă și sgrunțuroasă, ridica întaiu la deal, apoi o cîrnia la stînga în lungul culmei. De la un loc începea alătura cu poteca o prăbușitură prăpastioasă. Ploile mincau de obște din mal, risipindu-l cu copaci cu tot. Pe unele locuri spinzura trunchiurile cu vîrful în jos, ținîndu-se numai într'un capăt de rădăcină. Ici și colea locul crăpase, deprinzîndu-se tot mai mult de culme. În fund erau o mîltjime de mormane rostogolite. Rupturile mult proaspete, se cunoștea după frunzele verzi ale copacilor, abătuți și ei de-o dată și înmormîntați sub nămol. Măriuca ar fi vrut ca în momentul acela să se desprindă ca prin minune malul și s'o îngroape și pe dinșa acolo în prăbușitură : se chiamă că nu să ar fi luat singură zilele și scăpa de răspunderea morței copilului. Inadins zăbăvia din mers, călcînd tot mai pe margini a prăpastiei . . .

Trosnetul uscăturilor din vale, o trezește din buimăceala gîndurilor ei de desnădejde : Moisă venia călare pe poteca de sub nă-

ruitură. O coprinde frigurile de desgust. Se îndosește să n'o vadă și să dă mai repegior, să-ă ajungă înainte:

— „Tot de una mi-ă de-acu! Oră dacă m'oiu da plingind, oră dacă'oiu rîde ca o smintită, tot păcatu-ă. Să-ă fiu încaltea pe plac: cînd inima mi-a sfirii de durere, cînd scîrba o căuta să-mă smulgă blesteme din gură, atunci am să mă silesc să par mai cu chef, durerea am s'o las să sbucniască îmbrăcată în haine de veselie. Am să-mă duc la groapă cinstea cîntind isaiea“ ...

In vălmășagul acestor crîmpee de gînduri nelămurite încă, o singură nădejde îi mai măgulia sufletul:

Dumnezeu va face o minune ca s'o abată de pe drumul greșalei.

Locul îi la strîmtoare; maluri și frunziș în toate părțile: o înfundătură tainică, misterioasă:

Moisă leagă calul de-o creangă.

— Ș'aşa, măi pu'i de lele, te-ai codit pînă mi-ă venit singură în labă.

— Te-am necăjit, ca să'ți pun la încercare dragostea: lucru poftit, e mai cu gust.

— Șerpoaic'o!

Vichilul o cuprinde de mijloc, o strînge cu putere sărutind'o de s'o soarbă. Ii nezește apoi părul de pe la tîmpale, iî ciugulește bărbia, oglindindu-se rizător în apele ochilor ei albaștri. Dînsa se uita în pămînt rușinată, învîrtind între degete un căpețel de uscătură.

— Mult te-am mai dorit!

— Și eű mă gîndiam la tine.

— Spuți minciuni.

— Mi-era rușine de lume, de aceea nu m'arătam că-mi ești drag. Ce-ar fi zis satul? — ieă sama că nu s'a uscat încă bine, țărna de pe mormîntul bărbată-miū.

Mariuca avea ceva ciudat în apucăturile ei: rîdea cu răutate, făcea ochi dulci, se intindea ca o pisică alintată și totuși lacrimile iî isvorau din belșug:

— Pling că m'am încredințat de dragoste ta: am ciștigat lumea toată . . .

— Ce muere șireată!

— Crede-mă . . . Oră cum, tu ești mai de

samă de cît un țăran; plîngeam pe Petrache, pentru că-așa-i obiceiul. Tu ai crescut aici, mînîncî ce mîncăm noi, bei tot dintr-o fintină cu lumea, — de ce m'aș feri de tine? Nu mă pricep cum ai putea fi de altă lege ...

Moisă, beat de placere, se dă la desmerdări, atîțindu-și bucuriea lui desfrănată. Să lasă-n genuchi și-i descinge frumos șiloarea ce-i curma mijlocul; deschese bata și dă drumul fusteи să-i alunece în jos. Ea duce pumnii la ochi, ca să-și opriască valul de lacrimi, ce par că nu mai avea de gînd să se mîntue:

— Aș ucide cu mîinile mele un sat de bărbați, numai să te am pe tine!

Moisă nu mai poate zice nimic, își perduse rostul vorbelor, se uita pătimăș la trupul ei cărnos, plin de vieață, ce tremura în cămeșuica de bumbac. Ochiile i se înroșise în singe, ca la cei turbați. O apucă sălbatec de mijloc și o aduce și pe dînsa în genuchii. O strînge la piept de să-i sdribască țîțele. În învăluiala asta, Măriuca își aruncă ochiile la săni: Pe pieptii cămeșei, jilăviau două pete de lapte. O isbește aminti-

rea copilului. I s'a părut că s lacrimile odrasle, vărsate la apropierea ucigașului tătinisu. Și în momentul acela, a simțit cum i s'a sătut pruncul în pîntece. Miniea i se răsvăretește, ura de moarte pentru omul acela mîrșav, se trezește mai vajnică de cît oră cînd și bocetul dă s'o înece, s'o sugrume. Iși ridică ochii în sus. Lîngă ei era un ștejar bătrîn. Ii vine în minte un gînd nemaș pomenit de straniu: o răsbunare de să se îngroziască și iadul. Fața i se îmbujorează, strălucind de bucurie. Ea ride, ride ca o ne bună și caută drăgostos la Moisă:

- M'ai desbrăcat cu mâna ta?
- Așa mi-a fost gustul.
- Și tu trebuie să te desbraci?
- De bună samă.
- Să-ți întorc atunci ajutorul.
- Cite-ți mai vin prin minte!
- Ii gustul meu.
- Bine.
- N'ai să mă lașă . . .
- Ba da.
- Dacă-ți spun!
- Ii vedea.

— Vin'o ică lingă copac. Să fi cuminte.

Și dinsa îl sărută. Moisă se lasă în voea ei. Măriuca îl razimă de stejar, și aduce mîinile aşa înapoi, de îmbrățișă trunchiul și le leagă bine cu șitoarea.

— Acu să mă lași pe mine; da nu te uita, închide ochii... Veză cum ești! — nu m'ascultă! Așa? — lasă!

Și dinsa țea ghermeaua de jos și după ce-i sărută ochii pe rînd, și leagă frumos, netezindu-l iubitor pe obraz. — Ești drăgu, cind ești cuminte...

— Multe nebuni îți mai trec prin cap!

— Tu ești copilul meu, trebuie să m'ascultă, alt-fel mama nu-ti dă țită...

— Fac cum zici.

— Așa-î și frumos!

Ea dă un pas înapoi și se nseninează, mai să țipe de bucurie. Dar grija o cuprinde și tremurînd de frica neisbîndeî, apucă răpede harapnicul și se uită cu teamă la vichil, cum sta răzemate de copac. O leacă mai susușor de capul lui, era o creangă sănătoasă.

Aprinsă ca o tigroaică, face iute la ca-

pătul haraptniculuī un laț și, ridicîndu-se binișor pe dinapoia stejaruluī, îl trece prin prejurul gîtului lui Moise. Coada o dă pe după creanga de deasupra și trage de dinsa o dată cu putere în jos, lăsîndu-se cu toată greutatea trupului ei. Juvățul a scîrțiit fioros; un hîrciit de moarte, înfricoșitor, se îneacă în gîtlejul lui, curmat de spînzurătoare.

Da din picioare și-să smucia mîinile cu toată puterea omuluī în primejdie de moarte. Măriuca trăgea într'una, cît o ajungeaă pu-terile. Intr'un timp cînd a văzut dinsa că nu se mai sbate, ține juvățul numai c'o mînă și se dă mai alăturea, să vadă dacă a murit ... Fața vichiluluī se înegrise ca porumbica; limba învinețită îi spînzura mai pîn' pe piept ...

Măriuca se uită la el cu scîrbă:

— Am scăpat ...

Murmură dinsa încet și dă drumul haraptniculuī. Trupu lui Moisă vine în genunchi. Ea își desface șitoarea și ghirmeaua, își iea fusta și pornește.

Cind să ţeasă din văgăună, îşi mai aruncă
ochiï înapoi:

— Tot s'a·ndurat cel de sus de mine, nu
m'a lăsat să-mi spurc mirul c'un jidan . . .

A M I N T I R E

Dinsoarea cădea potop. Înaintam cu greu. Toată ziua ne-am muncit să spargem troenele, ca să deschidem pîrtie. Mai în spre sară fulguitul a contenit, dar nu ne-am bucurat mult de răsbunarea vremei: A prins a se lăsa peste pămînt o negură deasă, de nu vedeați la doi pași. Curgeau flendurile de umbră, se topiau în atmosfera curată, împrăștiindu-se și întunecînd lumina. Cuprinsul părea o apă limpede în care picuri cerneală: stropii se desfac, se intind răpede, înegravind unda străvezie.

Picla groasă, ajunge tot mai de nepătruns, de să-ți facă loc cu mîinile ca să străbați prin valurile ei.

Calul era numai sudoare; răsufla tare și împingea cu anevoie.

Ne cuprinsăse grija: locurile erau sălbatice și se spuneau multe pe sama lor. Vorbiam în șoapte, ținindu-ne pe lingă sănie. Vizitiul, mai greoiu, se umpluse de suflet frământind omătul. Pe la pripoare, trăgeam la praștie. Strănutul calului se îneca în negura deasă.

Drumul tăea prin niște petice de pădure. Printre copaci era intuneric ca-n morămint. Tânările săniei se impedeau prin teșituri, trăsnind în liniștea apăsătoare a însărirei.

De la o vreme nu ne-am mai priceput prin ce locuri trecem, ne înstrăinasem cu totul. — Gîndul c'aș rătăci o noapte aşa pe dealuri, tulburat de frica fiarelor și-a oamenilor răi, îmi stringea inima.

Fără să băgăm de samă, ne trezim patruțind într'un codru. Copaci năluciau în jurul nostru. Mergeam pe dibuite, căutând să ne dăm sama pe unde suntem. De-o dată auzim un tușit înaintea noastră. Vizitiul oprește calul și m'apucă tremurind de mină:

— Nu-ți lucru curat, domnișorule.

— Crez?

- De bună samă.
- Poate-i vr'un drumeț.
- Ne-am prăpădit de-acu.

In cadrul umbros al negurei, prinde a se desluși o matahală mai intunecată. Era un țigan cît un munte:

- Ptruu... ptruu, mînzoaca tatei!
- Se pune pîptiș înaintea caluluī:
- Ce-aveți de vînzare, domnilor neguștori?
- Ia niște bieți drumeți, păcatele noastre.
- Fac vizitiuluī semn să tacă: Omu la cumpăna uită de frică. Ca să taĭ apa de la moară hoțuluī, trec înaintea lui:
- Da bine, numai pe tine te-a trimis?
- Da nu-ți ajunge?
- Auzi tu tîlharul de suprefect, mi-a făcut'o. Pungași cu toți, bre omule, vermi ce mînincă din spinarea poporului îngenechiat.
- Ce spui?
- Și doară statul i-a trimis știre că vin să scap pe țărană de sărăcie, da el s'a lăsat pe-o ureche, vrea să mă prăpădesc pe-o

vreme aşa de vrăşmaşă, ca să poată suge înainte din singele vostru...

-- Cum vine asta?

Hoțul se îmblinzise.

— Nu ştişt că vin să împărtesc pădurea și moșiea asta oamenilor de prin satele vecine?

— Da de unde păcatele noastre!...

— N'at̄i aflat că s'a găsit la stăpinire documente precum că pămîntul acesta i-al noroduluī încă din vechime?

— Unde se pomeneşte!...

— Nu eşt trimis de suprefect să-mi arăti drumul Hordilei, unde am să m'aşeze cu împărțirea?

— Eū îs venit la lemne...

Şi încet lasă la o parte bîta, făcînd pe nevinovatul.

— Bine-am spus eū că-î un borfaş.

— Ce borfaş? hoṭ, cucoane: — iea pielea de pe romîn!

— L'oī învăṭa eū minte!

— Ştiï ce, luminate? las' că te duc eū la Hordila, tot mi-î în drum.

— Nu ți-o fi degeaba.

— Să-mă dai pămînt mai pe-aproape de casă.

— Unde și-i alege.

— Și-oleacă de finaț.

— Tot ce-i pofti.

— Bodaproste.

Și dă să-mă sărute mîna.

— Mulțumește Celui de sus că vi s'aș găsit îndreptările.

— Apoi auziam ești de mic, că stăpîniș noștri aș pus mîna pe moșie cam cu hapca...

— Mă rog ne-am depărtat mult de calea noastră?

— E... V'atî rătăcit rău! Dacă nu mă întîmplam ești, apoi era să vă treziți tocmai în Rafaila.

S'o apucăm peici înapoï.

Țiganul îmi purta saniea pe mînă. Vizitul se prostise de întorsătura lucrurilor.

Ești rămin mai pe urmă și-mă arunc ochiul la măciuca hoțului lăsată-n omăt:

— Da nu-ți ieși bastonul?

Rușinat, țiganul bîigue cu încurcală:

— Nu, că nu mai am nevoie. Is cu dumneavoastră, nu mă mai tem de jigăniș...

- Oră cum, da...
- Mař am eřu acasă.
- Cred...

Nici n'am băgat de samă, cind am ajuns
în sat. Pe drept orindă, zic s'opriască și
strig crișmarul:

- Ioane...
- Iaca-n dată, domnule *profisăr*.
- O ocă de vin creștinului ista, că m'a
scos de la grea nevoie.

Viziteul prinde a rîde. Hoțul numă-și
mușca mustețile de ciudă și scărpinîndu-se
după ceafă, îngînă răutăcios:

- Bun cap ař mai avut...
- Pornesc la școală, făcîndu-mi loc prin
valurile dese de negură.

P O V E S T E

Dorina!.. Dorina!..

De ce rătăcești singură prin largul grădinei? Ce dor te stăpinește, ce ginduri îți frămîntă mintea, ce durere îți-a vestejît veseliea de altă-dată? De ce tresari la filiiitul paserilor, ori la biziitul gîzelor? — Mărgăritare prinse în vraja razelor de soare, par lacrimile ce-ți mijesc prin genele tale negre, lungi, tremurătoare...

.....

Crainicii dăduse veste în lume, că împăratul are să-și mărite fata. Pusderie de fericiori alergase din toată lumea. Ziua era frumoasă, D-zeu a gătit'o inadins pentru a face sărbătoarea mai mindră. Erau timpuurile de aur: Fata trebuia să-și aleagă mirele...

Cine n'auzise de frumoasa Dorina ?

Craii venise să-și încerce norocul. Bucurie mare era printre oaspeți și natura întreagă rîdea de bucurie...

In mijlocul gloatei vesele, a chiotelor și-a voeи bune. Dorina înnota ca o arătare frumoasă.

Era îmbrăcată în alb, straiuă țesut din lumană, prin zarea căruia-î tremura sinul tânăr. Păru-î negru, undios, se lăsa în valuri pe umere, curgea din creștet ca o bine-cuvîntare cerească. Din cadru negru al buclelor, i se ivia fruntea senină, ca și gîndurile ei neîncercate.

Mesele puse cap la cap, se întindeau într'un colan nesfîrșit, umbrit de-o perdea de aluni. In jur, paseră multe împliniau bucurie cu cîntecelile lor.

Oaspeți sunt veseli. Fețiorii privesc îndoelnic la fată.

A cui o fi partea?..

Frumoasă, de îndrăgiai lumea uitîndu-te la dînsa. — Si vinul curgea spumos, ducînd pe pustiuă chinul și urîtu.

Barba albă a împăratuluī, luată în adiearea ușoară a vîntuluī, se juca pe fața fetei.

Ionel, băetul poveștilor, turna prin pahare. El are chica buclată, balae, lasată pe spate și strînsă la mijloc c'un fir de păr de aur. Ochiile lui ademenesc; rideau îngeriîn gura-î amăgitoare; poveștile spun că era copil din florî...

Intre mesenî era haz: Statu-Palmă se dădea de-a tumba pe pajîștea verde; se învălia în barbă de părea un ghem mare de cîltî.

Din zarea albastră a cerului se auziau tipete sfișîitoare: Smeiî făcea u rotocoale mari prin aer, scăpărînd de dor să fure pe Dorina. E! he he... de mult umblă ei să pue mîna pe dinsa.

Cine n'ar fi dorit s'o aibă!

In mijlocul grădinei era un păr de argint. In el își avea cuibarul pajura cea cu două-sprezece capete, păzitoarea curtei. Abea se vedea dintr'un cuib mare făcut tot din găteje de aur. Numaî ea venia de hac smelilor. La dinsa se uîtau cu toți; ea era nădejdea scăpărei.

Un smeū amestecat în ceață se lasă încet... taie o dungă negrie pe sus, pe de-asupra mesei, stă apoi în loc, învîrtindu-se greoiu. — Tintia fata, cînd de cînd să se năpustiască asupra ei.

Mesenii se ridicase îngroziți. Dorina rîdea. Pajura întinsăse aripile ei mari, ca două umbre. Cînd a dat smeul cu ochiile de dînsa să'a pierdut cumpătul. Era să se prăbușiască de spaimă; noroc de sorăsa mezina care să'a coborit de i-a dat mâna de ajutor, făcindu l nevăzut pe după o coamă de nour.

* * *

Soarele dădea să se scufunde în zare. Se oprește o clipă tînjitor, tremurînd într'un ochiu de foc. Cată o dată drept în fața Dorinei. Îl cuprinsăse părerea de rău că se desparte de lume. Ca ultimă salutare își varsă odată potopul lui de raze asupra pămîntului să'apoï se nămolește într'o îmourare, împroșcînd de din dos săgetări de lumină.

Palatul împărătesc e în dric. De-acolo se

lasă prăvălatec valea. În fața palatului sunt doi meri de aur. Din dreptul lor curge în jos aşa ca două perdele, șiruri de copaci cu totul de aur.

Era hotărît ca pe acel cel va păli fata c'un măr de aur acela să-i fie dat de mire. Flăcăii erau cu toții în sir. Lîngă copacul din stînga stătea Dorina. Alături, Ionel ținea în poala sumăeluluî merele.

Imprejurimea tremura de farmecul unui cîntec. Glasuri misterioase vrăjiau auzul. Necunoscutul umplea cuprinsul de versuri ne mai auzite.

Feciorii au început a se părînda.

Dorina zîmbia ca de farmecul unui vis neînțeles. Pentru fie-care avea o privire măgulitoare. Se întoarce să iea un măr. Ionel cătă la dînsa cu dragoste. Nepomenit de frumoasă i se părea crăiasa. Fata rămîne înmărmurită sub privirea ochilor lui mari și albaștri, ispitorii sub genele acelea lungi și galbene! Uîtase de măr. Se mira și ea, bătîndu-se într'una cu gîndul... au crescut împreună și nici-o dată nu i s'a părut aşa frumos băetul.

Firișorul de aur ce-î lega chica plesnise și acum pletele-ă filfiaă în neregulă, acoperindu-ă umerii. Pripită cum era, duce mîna dreaptă la cozile-ă lungi de băteaă călcăele și scoate un fir de păr. Tremura de-o simțire nouă; un gînd străin îi munca mintea Se înalță în vîrful degetelor și aplecîndu-se spre creștetul lui Ionel, trece firul de păr de-ă imbrățișă chica, legind'o frumos.

Ionel se înroșise cum e jăratecul. Nu îndrăznia să ridice căutătura din pămînt. Rămăsăse înpîietrit sub povara chinuitoarei lui simțirî. Sufletul îi era plin de dragoste. Îl ardea suflarea ei caldă. Dădea să se sdrobiască de greutatea privirilor ei patimase. Face înapoi, înginind abea de rușine:

— Au trecut toți...

Trezită din copleșirea pornirilor ei nemăsurate, ridică grabnic ochiă în spre crai. Se părîndase cu toții, și acum stătea posomoriți de ceea parte.

Ionel îngrijat îngîna într'una înduioșitor:

— Aă trecut toți...

Ea-l privește alintat pe sub gene și mormură dulce:

— A mai rămas unul...

Cuprinsă în spasmul unui rîs hohotitor, dă fuga în spre palat. — Din prag mai întoarce odată fața înapoi, asvîrlind mărul în Ionel.

— Și-ncă cel mai de rîvnit...

* * *

Soarele stropia pămîntul cu săgetări de raze. Nică un sgomot, nică o adieare. Grădina amuțise.

Ingropată în iarbă sub părul de argint, răpusă de obidă și aşteptare, Dorina sta abătută, purtîndu-și privirile dornice prin împrejurimile arse de lumină. Aripile pajurei adormite se mișcau domol de amîndouă părțile copacului, acoperind fecioara sub inclinările răcoroase a ierbei.

Băetanul cel bălan, cu chica buclată, lăsată pe spate și îmbrațișată c'un fir de păr, a fost gonit din palat și s'a pierdut în lume nebun și singur.

Dorina, fata durerei, de cum pălește a

ziuă și pîn-ce întunericul se împinzește pe văi, stă îngindurată sub părul de argint. Iarba, învăluită de tremurarea dămoală a aripelor pajurei, o înmormîntează sub răcoroase înclinări.

Așteaptă...

Ochiile i-așteptă să înceapă să se stînge, părul să pierde îngînarea apelor, sinul să cade moale.

Numai pașii ei obosiți mai inviorează linisteau castelului părăsit. — Bătrînii i-așteaptă să mură de scîrbă și de ani.

Dorina!.. Dorina!..

De ce rătăcești singură prin largul grădinei? Ce dor te stăpînește, ce gînduri îți frâmintă mintea, ce durere îți-a vestejît veselia de altă-dată? De ce tresari la filfiiul paserilor, ori la bîzîiul gîzelor? — Mărgăritare prinse în vraja razelor de soare, par lacrimile ce-ți mijesc prin genele tale negre, lungi, tremurătoare...

PĂCAT...

Afară era senin. Sbucnirile sgomotoase de ris ale mesenilor, tulburaŭ liniștea nopței. Lumea se trecuse bine cu dedeochiul. Se vorbia fără încunjur; glumile necioplite curgeauă mai din belșug de cit vinul:

Eraŭ pornirile naturale ale firei omenești, nu se roșia de nimic, se spunea totul pe șleaŭ: o risipă destrăbălată de veselie, o veselie greoae, sgomotoasă, țărânească...

Ziua fusăse hramul bisericei. Grigore Molocea, om mai cu dare de mînă, pusăse masă. Ospețul a inceput de cum s'a mîntuit slujba la biserică și acum cîntău cucoșii de-a doua oară și mesenii tot petreceaŭ. Printre poftiți era și popa, — că unde s'a văzut prăznuire nebinecuvîntată de-o gură sfintă!

Seninul scînteia de belşugul stelelor re-vârsate-n tot cuprinsul cerului. În bujorată şi sclipitoare, luna tremura uşoară şi sprenṭară, lunecînd în jos pe unda boltei: un solz auriu desprins de pe guşa unui crap proaspăt. Era atîta farmec în văzduh, atîta lumină şi răcoare, că rămîneai copleşit, uimit de puterea necunoscutului.

— Inchide ochii şi-nghite, că-ştî trece de urit.

— Bea măi, că nu s'apropie moartea unde-i miroase a vin.

— Tie, măi sătilă, am să-ştî torn uncrop pe gît...

— Fie şi cloicotit, numai s'aducă-a acru.

— Eű am să mă las de beţie: Iaca numai în noaptea asta am să mă mai îmbăt;

— m'oï mai luneca eű cu firea oleacă pe la o mine şapoï aliluea, tocmai hăt... poi-mîne de-oiu mai face vr'un chef...

— Iraaa... am prăpădit popa măi, mi se pare că s'a luat de briu cu dracu, să dee o raită pe la raiu.

— Da unde-o perit? — întrebă Grigore.

— Caută ciuperci pe lună cu nevastă-ta, ci-că-s bune de năjit...

S'a ridicat o furtună asurzitoare de ho-hote, rideau de se sguduia cuprinsul.

Molocea, după ce vede că lipsește și ne-vastă-sa, se-n-cruntă. Tușește-n sec, ca să-și înnece mîniea. Toarnă prin ulcele, rîde și el silit, cu nepăsare, ca să nu strice veseliea.

Satul huia de mult că nevastă-sa se are de bine cu popa, da el a inchis ochi și a înădușit focul, că-și zicea dînsul: — „E rău să te duci cu mintea numai în potriva preutului, d'apoi să ridici mîna asupra lui!“..

Acu-îi pusăse însă virf, se-n-cheease toate; numai era de răbdat și se-n-toarce cu vorba: — „Ca să mă necinstească la mine-n casă, sub ochi mei, nu-i de suferit, pășește toate marginile!“..

Nu mult și popa s'arătă ca din pămînt.

Risul se ogoae. Grigore scrișnește îndesat din măsele, înfrinindu-se să nu sbucniască.

— Așa-îi că ti se pare mare stogul, părinte, cind te uiți la el de jos? ..

Veseliea își ieșă sborul, se ridică greoae, filfie pe deasupra mesei, umplind toată îm-

prejurimea cu hazul eă. Pilduirile curg una luăturile peste picior isvorăsc.

Răsare și nevasta lui Molocea. Sprintenă și nepăsătoare, făcea vînt fuste și scuturi de fin.

Da unu de la masă :

— „De te-aș prinde leică-n crîng
Mijlocul să ți-l fring“ ...

O femeie de-alături îi astupă gura, să nu sfîrșiască cîntecul. Grigore făcea fețe. Popa prinde a zice de lume, ca să schimbe vorba.

Seninul începe a se posomorî. Din spre revărsat se ridică furtună. Întăi, începe a aburi un vîntisor rece, purtînd gunoaele pe sus, vinzolindu-le pe deasupra mesei. — Răsăritul se pătează de un nour negru, ce se împrăștie amenințător, minjind toată zarea. Valurile cotropitoare de cătran se rostogolesc copleșitoare, întunecînd pămîntul și conștiințele. Intunericul e prielnic gindurilor spurcate, el îndeamnă pe om la păcat, ascunzînd mirșăviile și ticăloșiile răilor.

Molocea își zice: — „Popa îl făcut săndru-

meze pe creștin către bine, nu să rușineze gospodăriile oamenilor! ” ..

— Să ne cărăm de-acu pe la casele noastre, că vremuește.

Se gătesc cu toții de ducă. Preutul face îngrijat :

— Da mie cine-mă duce colacii pîn' în cătunul meu?

Cu prilejul hramului, lumea adusăse multă jertfă la biserică și popa șadea cu casa într'un alt sat.

Grigore Molocea tresare, se luminase la față de-o hotărîre; stăpînindu-și bucuriea, zice prietenos :

— Las că merg ești cu sfintiea ta ...

Pe cînd se îmbrăcau oaspeți, Molocea apucă pe furiș un cuțit de pe masă și-l supune în tureatcă. Bordeianu vede și pricepe ce se urzește :

— Părinte, ești aș zice să rămînă la noi pînă-n ziua, că i timpul a ploae și multe se-nțimplă omului pe drum la aşa vremuri.

— Mă duc, să știu că ar fi să trec prin foc, nu pot rămînea că am treabă mine dinineață.

Grigore ieă colacii în spinare și pornește;
popa cît colea după dinsul.

Bordeianu îi calcă din urmă, ca să fie
pe-aproape dacă i-o veni vr'un gînd rău lui
Molocea.

Intunericul nestrăbatut se lasă tot mai
apăsător, ajunge tot mai de nepătruns . . .

Vîntul se-ntăria, sufla minios, minind de
dinapoï cu nepusă masă pe cei doi dru-
meti. Popa-și ținea rantiea strins la piept,
pe cind poalele îi fluturau filfitor înainte.
Capul începea să i se mai desbuimăciască
din fumul beției; mergea pripit dar șovălnic,
poticnia fără răgaz. Cind vîntul se îndărăp-
nicia de bătea mai nebunește, aducea pe
popă în brînci.

Nourul se intindea vajnic, mîncînd mereu
din albastrul senin al cerulu, cuprinzînd bolta,
cum ar cuprinde o bubă rea fața curată a
unei fecioare. Tăriea hohotește batjocoritor,
ferbe de fulgerări. Talazurile de negreată,
împinse de răsuflarea văzduhului, se opin-
tesc cu sălbătacie; trec ciudoase înainte, tot
mai departe . . .

Luna spăriată tremură, se ferește, dă înapoï dinaintea monstrului, să scape de îmbrățișarea lui întunecoasă. O cordeluță de-un albastru inchis, mai face brasdă între ea și vrășmașul însăspăimântător. Hlizoșoara se-nghustează; nourul biruitor, detună golul c'o sbucnire de rîs, spintecind noaptea cu balele lui de foc. Luna de frică se face numai cît o farfurioară, încremenește un moment în loc, învîrtindu-se tremurător, se ghemește ca un puț de jiganie prins în vizunie. Dușmanul pune laba pe dînsa și-o înhapă lăcomos. Un moment par că s'a sbătut în gura lui, apoï pîere înnecîndu-se în masa aceea neagră, cuprinsă de valurile șuvoiului de cătran . . .

Grigore se oprește într'o gîtuitură a drumului, pune sacul la o parte, și-ascultă cu luare aminte. Din urmă s'auzia boncănia la pașilor popei. S'apipăe cu mîna la tureatcă să vadă dacă nu i-a sărit cuțitul.

Era liniștit și-n toată firea: îi trecuse ameteiala de par că i-ar fi luat'o cu mîna.

— „El, de ce-mi aduce necinstea-n casă?

Păcat să ucizi un om ca lumea, da nu-i
rău să dai într'un nelegiuit, — ciňele ! “..

Intunericul era adinc, împovărător.

— Părinte, fă-ťi cruce ...

— Da de ce ?

— Fă cum iťi spun, — te rog ...

— Te-ař stricat, măi ?

— Ař grešit multe și nu-s aşa negru la
suflet, să te trămit dincolo necurăřit. Roagă-te
luř Dumnezeuř ...

Popa se face că nu-l înțelege, cercind să
iea altă vorbă; ride silit, spune glume, că
nu era el om slab de inger, să tremure
dinaintea primejdiei :

— Ti s'a năzărit Grigore, nu se pome-
nește nică la cărti de draci, ia o părere a
omuluiř.

— Ce tot baři cîmpii ! Nu-ťi vorbesc eř
de ucigă-l toaca acu, nu mař umbla mărgi-
nile, řtii sfinția ta ce mă doare ...

Și prinziindu-l de umere, ſi dă blende pieptiș
de-l aduce sub el. Popa se sbate, cearcă să
strige, da ce putea face c'un mal de om ;
abea răsufla sub genunchiu luř.

— Fă-ťi cruce ...

Molocea îi sloboade o mînă.

— Las' să rămîn numai eū păcătos. Mi-oiu
duce singur greul, ușurează-te de rele...

Insusul gema înădușit, durduia de trăs-
nete. Fulgerile luminau la răstimpuri, înles-
nind să se poată vedea cei doi învărăbiți.

— Iartă-mă, Doamne, dacă am păcatuit.

Vorbele le-a zis încet, respicat, că nu
putea grăi tare de greutatea genunchiului
cei sdrobia pieptul.

Grigore scoate răpede cuțitul din tureatcă.
Ascuțisul sclipește odată în lumina unei
scăpărări. Sucise capul popei și cînd să-n-
plînte ferul, Bordeianu ajunge din fugă și-l
prinde de mînă:

— Păcat, măi creștine, te vede Cel de sus.

— A?...

Molocea buimac, fără să-și dee samă, ri-
dică ochii după mîna lui Bordeianu și pri-
vește cerul. Nouri se rupsăse și luna privia
dojanitor dintr'o crăpătură de intunerec.

Recules, leapădă cuțitul, își face cruce
și ridicîndu-se de pe popă, bîngue cu ru-
șinare :

— Bodaproste că m'ai scăpat de ispita
necuratului . . .

Nouriș se împrăștie. El privește într'una
luna sprențară, aurie, ce sămăna c'un solz
desprins de pe gușa unui crap proaspăt; se
uita la dinsa cum se prelinge la vale, lu-
necind tot mai în jos pe unda cerului . . .

VIERUL

Sirul poveștilor îl începe Mistreanu. În odaie se face tacere. Ne strîngem cu toții în jurul mesei:

— „Vara se încheea și poama dăduse în copt. Era o noapte liniștită, senină ca ziua. Ne duceam la vie. Stelele își tremurau sclăpirile înfrigurate, topindu-se în apa albastruă limpezit. Zarea ne-o întuneca linieă închisă a dealurilor înpădurite . . .”

De amîndouă părțile drumuluă se întindeau lanurile de popușoi.

Frunzele uscate, înfiorate de-o adieare a-lintătoare fișfiau sec. Cînd aburea vîntul mai tărișor, se făcea o vînzolială printre hlujanî, de părea că răsbate cineva prin ei. Șătuncî ne lipiam unul de altul, strîngîndu-ne tot mai gramadă, atingînd abea pămîntul în mers. Dar adiearea conținea și

vuetul uscat al cocenilor învălmășiți se stin-
gea puțin cîte puțin, pîn' muria cu totul
în depărtare.

Viile vin tocmai sus, pe culmea boțită a
Busteї. Ridicam dealul gîfiind.

Mař mărișor între noi era Cordel, un spîn-
zurat fără păreche. Pe lingă scurtătură, mař
avea ș'un pistol cu două focuri.

Ei, ce timpuri frumoase! . .

Răcoreala noptei îmi cufunda trupul în-
tr'o improspătare înviorătoare. Îmi venia
să mă furișez dintre tovarăși și rătăcind în
noapte, să-mi îngrop gîndurile și ochii în
marea de stele și senin.

Vorbisem să mergem întăi la viea mea, —
adecă mař bine zis a lui tată-miu.

Hudița ce ducea printre podgoriř era în-
tunecoasă. Perdelele de porumbeř ce-o măr-
ginesc, își impreună frunzarii într'o boltă
bătută, în care se sfârmau razele înundă-
toare a lunei. Pătrundeam șovăitorii ca prin-
tr'o hrubă intortochiată. Pămîntul era jîlav
și rece de ne amortia tălpile desculțe. Ur-
mam calea numai în salturi, săriam într'un
picior ca berzile apucate de toamnă.

Dulce e vrîsta viselor!...

Crama, ascunzîndu-și fața în pădurea de dudău ce-o încunjoară, își arăta numai creștetul văruit de lumină.

De-acolo, tocmai din vîrful dealului, și se deschidea toată împrejurimea într'un cerc larg, scăldat în strălucirea lunei ce stăpînia cuprinsul.

Ne năpustim pe capul bieților butuci. Bijiiam printre frunze, în căutarea vr'unui strugure cu bobitele mai moi.

— Măi... Calamaz are poamă varatecă.

— Cum se poate?... strigăm noi cu toții.

De data asta Cordel nu era numai conducătorul nostru, ci un adevărat erou. În scurt am înjghebat planul unei devastări...

— Da vezi că el are vier.

Desamăgire!...

— Nu face nimic,—ia un moșneag chior de-un ochiu și cu albiață pe celălalt; trebuie să fi adormit sub o tufă, aide...

Pornim.

Ne-am tîriit mai mult pe brînci pîn' la hatul viei cu poama văratecă.

Cu cit dor nu mergeam noi!...

Cînd ne credeam și noi dragă doanine
ajunși la mal, numai ne lovește în urechî
o voce răgușită ce răsună hodorogit în li-
niștea acelei nopți curate... *te văd-te văd...*
te văd-te văd. Doi aŭ rupt'o fuga, de pîrîiau
butuci; eū am căzut la pămînt, de m'am
făcut una cu el; numai Cordel sta întăpe-
nit, cătînd hotărît înainte.

— Da de unde vezî, chiorule?

Incremenisem.

— Tacî măi... zic eū rugător.

— Ești năuc?.. el crede că sparie vră-
biile; și dobitocî ceia aū umplut tufele...

Nu mult și vocea vieruluî repetă iară...
te văd-te văd...

— Trebuie să viseze el acum. Tiii... mi-se
pare că e tocmai la poama cea văratecă...

Sunetul venia aşa ca din mijlocul viei.
Să vezî sfârimîndu-se înainte-ți un vis aşa
de frumos!...

— Știî ce?.. ne tragem pe sub butuci
pin' la poama cu păcatele; merg eū înainte,
tu vii în urmă... să nu fi prost ca cei-
lalți, auzî?...

Totdeauna am căutat să-mî ascund slă-

băciunea asta și n'aș fi vrut ca tocmai atunci să daă cinstea pe rușine — am ascultat ...

El mergea în brînci înainte, ești cît colea după dinsul ... haide-hai, haide-hai ...

In trecerea pe sub butuci, simțiam struguri bătuți, țapeni, cum se ștergeau de spinarea mea, pumnindu-mă pe după ceafă.

Dacă intri în joc ... joacă. Il urmam mai mult că nu știam ce să fac altă-ceva mai de samă.

— Sssssss ...

Cordel se întoarce în spre mine. Părea că port un sloi de ghiață în șale.

— Uite măi ...

Și arăta cu mîna pe sub tufe. Abea am putut opri un țipăt de spaimă. Înainte-ne, aşa cam cît ar ține fața unei case, era loc stârp. Sub ploaea de raze se putea vedea totul. În mijlocul petecului aceluia de pămînt, mocnia o grămadă de jăratec. Lîngă foc, sădea vierul, luptându-se cu somnul. Clipocia acolo, moțind în loc, de mai să dea cu nasul în cărbuni. Sta cîte un răstimp și apoi tresărind ca cei apucați, iar începea cu glasul lui de poloboc desfundat ... te văd-te văd ... Punea

cîte un cărbune în pipă, îl pîcîia cu unghiea și pufăia în sec.

Cordel, lovit de-un gînd, se întoarce răpede înapoi. Daă după el; dînsul mă oprește c'un semn din mînă.

Aș fi intrat în pămînt de frică.

Miňile și genuchiř imi amortiseră de frig; pămîntul era rece, părea că mă îmbrîncise cineva într'un morman de omăt.

Cordel se-ntoarce tot tîrîș, aruncînd încet înaintea lui un harag.

Iă urmăriam toate mișcările.

A trăcut pe lîngă mine, sprijinîndu-se cu cotul în ceafa mea. Eă stam loculuř, privind cum luneca înainte. Un singur butuc îl despărția de moșneag. Pe cînd vierul își urma pufăitul seă regulat, Cordel întinde binișor printre vițe haragul și... poc peste lulea, de-o face să cadă în cenușă.

Încetișor trage nueaua înapoi.

Moșneagul sare ars, cată cu spaimă în jur... nimic.

Eă mă făcusem șarpe pe pămînt.

Nici nu suflam, năumař din ochi urmăriam

te moșnegul spărieat; îmi auziam bine bă-păile inimei.

Razele ce scăpătau printre frunzele butucilor, aşterneau pe pămîntul infoiat petecuțe de lumină.

Ce ș'o fi închipuit bietul bătrîn, nu știu, că se aşază iar lingă foc, picind regulat cu unghia în cărbunele din pipă, cu aceiași nepăsare, mormăind numai printre dinți crîmpee de cuvinte neințelese.

Pufaia ca un foiu. — Și cuvintele... *te văd-te văd*, umpleau iar împrejurimea.

Stam nemîșcat.

A mai trecut oleacă și moșneagul ațipește din noă; sforăia de durduia locul de prin prejur. Cordel intinde iar prăjina și poc în pipă de-o imprimă cu totul în mijlocul jăratului. Bătrînul a sărit ca întepat de viespe. Facea la cruci intr'una, bolborosind necurmat:

— Miluește D-ne pe nevrednicul. Jeartă pe noi păcătoși!...

Și crucile curgeau largi și pripite, măsurînd cu grabă distanța de la frunte la buric.

Tremura ca sgiltiit de toți draciș:

— Scapă-mă pe mine păcătosul și pe toată luimea de ispita necuratuluș...

Cela trăsăse prăjina încet. Numași icnia. Cind de cind să sbucniască-n rîs. Eșu nu mai știam ce să fac. Aș fi rîs, dar nu puteam de frică.

— Nu te întoarce cu fața de la noi, milostive...

Și cum moșneagul era în culmea spaimeii, nebunul de Cordel întinde în sus țava pistolului, așa printre frunzele de vie, și-i dă drumul.

Clocotia valea...

Bătrînul căzuse în genunchi, abea i se zaria mîna făcind la cruce. Căuta cu spaimă imprejur îngînind într'una:

— Cu ce ți-am greșit D-ne... Indreaptă-mă pe calea adevărului... Ieartă greșalele nevredniculuș de mine... Ce vrei să împlinesc pentru ispășirea păcatelor?...

Cordel preface o voce groasă, cavernoasă, ca pornită din fundul pămîntuluș și rostește respicat:

— Păcatul vieții tale e mare, să facă o biserică pentru ispășirea lui.

— Fac Doamne... fac. Și moșneagul ca-n față unei vedenii Dumnezeestă, a căzut cu fruntea la pămînt, tremurînd în spasmul unui plîns înăbușit...

Cordel dă-ntr'un hohot de rîs, pornind înapoi. Il urmam, înduioșat de chinul moșneagului.

Am găsit pe ceîlalți tovarăși la cramă, așteptîndu-ne să venim cu struguri.

— Să fi știut că n'aveți s'aduceți pomană, mîncam cel puțin de asta, aşa acră cum e.

Cînd le-am povestit însă pataraniea, aŭ uîtat și ei de poamă.

Albăstriul cerului se intuneca tot mai mult. Stelele-și stingeau din ce în ce lumina, pierind în hăul cerului. Luna scăpătase mult. Numař din spre răsărit zarea pălia, țesută în niște fire subțiri de lumină, ce se topiau cu încetul în pînze roșietică a revărsatului. Zorile așterneau calea împăratului zilei...

Vremea trece. Cu toții am umplut lumea

care-n coto. Tîrziu, tocmai hăt încocace, mă întorc iar l'al de-aă meă. Petreceam vacanța acasă. De Sînta-Marie mă duc la Sileștea, un sătışor din apropiere. Neamurile mă ieau la biserică: o căsuță mică, curătică... dar în sfîrșit era biserică.

Cînd în prag, minune mare... Vierul nostru, îmbrăcat într-o rantie veche, împărția nafură pe la niște babe.

— Dar cine-i acesta?...

Fac eă către cei ce mă însotiau.

— E... om sfînt. Vezi biserică asta? — de el-ii făcută. A umblat cu milosteniea, mai din clacă, a pus și el tot ce-o avut, de ne-a făcut biserică — numai de ăr dăruí D-zeu sănătate.

— Cum se poate?!.

— Da da... a văzut pe D-zeu, uîte aşa cum te văd pe D-ta...

Unde ești Cordel să-ți vezi isprava ta!... Nu știu dacă o mai fi făcut ce-va bun în vieată, dar numai lui ii datoresc Siliștenii biserica...“

B A N I ! ..

Era numai într'o catrință, cînd a trecut cu bărbată-su Dunărea dincoacă. Aŭ muncit mult, s'aŭ schivernisit, aŭ înșelat și făcut avere mare...

Dînsul a murit. — Acum stăpinia singură moșiea.

Vremurile-s grele, pagubele curg gîrlă și cînd tot ieși fără să puie la loc, se mintue, de-ar fi grămada cît de mare.

Iarna se înăsprișe. Ninsoarea nu mai incetează și strinsura e pe ducă.

Se uita cu amărăciune cum i se părăduește avutul.

Alerga cu gîndul în trecut :

A rupt din bucătîca muncitorului, zămorindu-se și răbdind ca ciinii, și cînd a făcut grămada mare, mare de tot, s'o vadă

prăbușindu-se, și ea să nu poată opri ironala! . .

Copiii i-s mărunțeи. D-zeu nu vrea să vadă că doar' pentru dinși strînge.

— O să te ajungă lacrimile celor amăgiți, cuconiță, și n'o să se aleagă nică praf din toate bogățiile acestea . . .

Maи știi? . . . O fi fost pocită la gură sluga, că de cum s'a dus de la dinsa — a însemnat ea bine — îi merge tot ca la neoameni; de-atunci a dat și boala în boi. Intăi a zăcut Plavan, da Plavan a scăpat. Căprian tot mai gogește. Dar Duman! . . unde a mai văzut ea boiu aşa țapos și grebănos! . . Nu-i a bine . . . Tocmai pe acesta să l îngenunche boala? . .

Îi părea rău acum, c'a rupt din hacul Aniței.

Și multă vreme se sbătu ea în vălmășagul acestor gînduri chinuitoare.

In ziua aceea a veghiat pînă tirziu; necontentit cerca pe la şopron, întorcînd boul cînd pe-o coastă, cînd pe alta.

Ce nu i-a făcut, ca doar' l'ar scăpa? . .

— Vezi să nu te fure somnul. Cum îi

simți că dă să moară... taie-l. Tine parale
și-i păcat de D-zeu să pieară mortăciune,
'l-ețî mînca mai bine voi, tot nu-s de tot
în pagubă...

Adoarme cu gîndul la bou. Peste noapte
a muncit'o un vis urît:

•
Toți cată s'o fure, casele ard, tilharii
scot de prin hambare și ea-î singură, pă-
răsită de toți... Năucă de durere, rămîne
împetrîtă în mijlocul odăeî. N'are putere
nici să se miște. Cată cu spaimă la para-
ce tremură în juru-î, nu poate măcar să
se feriască.

Prin sulurile le flacări zărește grajdul...
boul se zvîrcolește a moarte!... Iadul își
revarsă blestemele asupra-î?...

— O să te ajungă lacrimile celor amăgiți...

Abea o putut ingîna cuvîntul *Doamne*. O
clipă uită tot, gîndindu-se numai la bou...

— Dacă-l tai, folosesc măcar carnea.

Se smuncește cu voinicie din înlănțuiala
aceea necunoscută și răpezindu-se la masă
iea cuțitul. Intinde apoi mâna ca și cum

ar căta să feriască aripile de foc ce dă-deaŭ s'o cuprindă și iesă busna afară.

Răcoreala bruscă a nopței îi ușurează capul de acele vedenii însăjimintătoare.

Iși venise în fire.

Intuneric beznă. De sus curge de pare că n'are să mai sfîrșiască. Liniște adincă... cite un ciine de mai hămăia în depărtare.

Sta așa drept, de părea că-i însfiptă în pămînt. Simția răceala fulgilor de zăpadă ce i se topiau pe față.

Curtea, stogurile, casele înămetite, păreau mormane de omăt, strivite sub greutatea nopței.

Tresare... la picioarele ei, se mișcă ce-va: Bubi — cățelușul — mai să se înece în troian; se gudura în juru-ă. Ieșise odată cu dînsa.

Toate acestea o mai desmeticiră din năucială.

Așa în neștire pășia inapoï spre casă.

Prin capul ei tehuiet se îmbulziau crîmpee de gînduri...

In odaie intuneric și tăcere.

Poate ar fi ris de nebuniea ei, dar mintea lui era aiurea... Visază că-i arde casa și-n casă i-s copii... ea însă lasă toate la o parte și aleargă să taie boul!... Pentru cine muncește ea atunci?

— *Pentru dracu...*

A dat un țipăt sfîșietor și împleticindu-se, poticnește de cade mototol în mijlocul odăei. Cuvintele acelea, printr'o împreunare stranie de sunete, i s'așă părut zise de glasul amenințător al Aniței.

Se ivise geană de ziua. Hargații tot dormiau. Pe afară nicăi un sgomot.

Cum o ajuns pe dușamele? Capul lui ardea de par că-ar fi fost pîrjolit pe pirostii. Nu și amintește de nimic.

Prin zarea aceluia revărsat de ziua, se vedea cum se lasă a lene pusderiea de fulgă.

Nedumerită, sta în brînci cătînd amețită în juru-i. Se muncia să înțeleagă cum de-o ajuns acolo. Iși aduce aminte de boiu.

— *Poate a murit!*

Gîndul acesta o face să sară arsă. Se luminase la minte ca prin minune. Fără să

se mai gîndiască c'afară-î frig, dă fuga în spre sopron. Ciinii se guduraū în jurul ei. Nu lua nimic în samă. Ninsoarea cădea într'una, aşezîndu-se pături, pături . . .

Rupea cu anevoe troianul.

Descheată la piept, ca scoasă din fire, înoată prin omăt, lăsînd în urmă-î o diră adincă. — Ciinii cît colea după dinsa.

Ajunge la sopron. Cum vîntul îl bătuse de din față, așternuse pîn'pe la jumătatea lui o velință de omăt. Boul era întins cu capul în spre fund. Pîn' la gît era și el acoperit de zăpadă. Ochiî mari, rămăsăse deschiși, sticlînd printre genele lungî, negre tremurate de adiearea vîntului.

Părea că-î viu.

In dorința mare de-a-l ști că trăește, la prima ochire, i s'a părut că răsuflă. Cind s'o aplecat însă bine în spre dinsul de l-a pipăit, a văzut că-î înghețat de veci. Cit pe ce să dea un răcnet desesperat. O idee însă i-a fulgerat prin minte. In colț zărește o sapă. Se răpede de pune mîna pe dinsa.

Haidăul de pază sforâia ca de pe ceea lume, ridicînd regulat în cadență resuflă-

rilor lui tarî, pătura groasă de omăt ce-l învălia.

Privește întăi la boă apoă cată la om.

O clipă rămîne cu sapa în mînă, gindind pe cine-ar trebui să loviască întăi.

Picioarele i se afundaă adinc în fișchiea din grajdî. Umbla cu anevoie.

Pripită, de teamă să n'o surprindă cineva, începe a isbi cu putere în gîțul boulu, care înghețase bocnă.

Bucățile de carne săriau în toate părțile, pocnind în păreți de scînduri. Iși oprise suflarea lovind într'una. Dacă vede că nu merge, se lasă în genunchi, apucă sapa de colțuri și începe a hîrscii ca și cu ferestrăul. O trecea nădușalele. Aburia ca un cazan pus la fier. Numai într'un sfirc se mai ținea capul. Încă o isbitură, și-l deslipește de trup. Bucățile ce sărișe punctău salteaua de omătici și coleau.

Răsufla mai liber; tot nu pierde atita, isbutise. Are mîncare pentru hargăți pîn' în post. Face un vînt sapeă și o haruncă în pod. Întorcîndu-se cu mînie spre haîdau il lovește cu călcăiul în frunte.

— Hei!.. mai badiule, aşa-î că-mi răminea boul mortaciune cu tine?.. scoală dugleșule...

Omul, buimac, duce mîinile la ochi, ridicindu-se greoiu. In mindirul de omăt rămîne o urmă adîncă ce aburește abundant.

— Păi bine c'o dat D-zeu de v'atî nimerit măcar Domniea-voastră.

— D-zeu!.. mh...

Și încruntîndu-se îl isbi puternic cu palma peste gură.

Omul, cuprins de-un ușor tremur de frică, face un pas înapoi. Omătul ce-î acoperia jumătatea corpului, sguduit, se desface în pale și cade jos, lăsind pe suman urme negre de părea peticit.

— Jupește-l.

Ea se-ntoarce în spre casă. Cîniî rămîn în fața hambarulu. Curtea era în deștepere. Oameniî somnorosi mișunați care-n cotro. Păsește mărinimos. Fusta îi era udă de omăt pîn' pe la glesne, părea o fleandură muiată, cum se tiria pe dîra ruptă prin troian.

Zimbia triumfător, un zîmbet de batjo-

cură, sfidător. Iși ducea țanțoșă trupul scurt și gros. În totul avea aerul omului triumfător, fuduliea aceea obraznică de bulgarcă ajunsă.

Argații i se înhinau în drum. Un băetandru volonet, rumen la față, se spăla cu omăt. Ea se oprește în fața lui.

— Ei Costache, bucură-te, scapi la frupt, am tăeat boul...

— Mai bine se-ndrepta.

Și băetul e vesel că l'a luat în seamă cucoana...

Pusderiea de fulgi cădea tot mai lenes, mai răslet. Timpul se liniștea; lumina sfîșia revărsatul, asvirlind fâșiiile intunericului peste coama zărilor.

TRISTITIA

— „Cîrlaniï pășteaă prin curătură. Noi băețiă jucam oina în colo mai la o margine. Cum ne vinzoliam aşa după minge, auzim un tremur în turmă și cît ți-aî stupi în sin, cîrdul tot apucă năvăloaca la vale. Era o frămîntare și-o trăncanială de tălănci, de par’că ar fi dat lupu. Chiuim și şuerăm colea din putere, de huiaă văile. Cîrlaniï se făcuse roată în jurul nostru și behăind a primejdie, cătaŭ spărios la deal. Ciiniï rămăsăse bătind la un măcieș stufoș. Punem mîna pe bită, mai cloicotim odată înfundătura, c’un chiuit sănătos ș’o luăm în spre tufar.

Ciiniï prinsăse la inimă și dădeaă mai amarnic. — Cu cît ne apropiam, auziam tot mai deslușit un gemăt înfundat, gemătul

jiganieš bolnave strinse la cotitură, plînsul înduiositor al fiarei îngenunchiate, răpuse.

Călcam cam cu sieală.

Da la urmă, teama ni s'a prefăcut în milă:

Sub măcieş sta trîntită o lupoaică bolnavă, cogemite haită. Slabă și risipită de era mai mult umbra de dinsa. Ochiile ei înorosiți abea mai luminaș din fundul capuluș ca din fundul niștor prăbușituri. Ciolanele îi spărgeau pielea lătoasă și feștilită. Sta tolănită cu capul pe labe și gema a moarte, se bocia aşa de cu durere, că ne-a pătruns la suflet. Am ferit cîini și ne-am dat mai aproape. Ea cerca să se scoale, silia buzele într'un rînjit obosit, dar n'avea putere, răminea sdrobită, risipită sub măcieş...

Pulpile îi erau rupte și supte de vîermi. Rânila înegriaș murdar, singurind cătran pe iarba verde. Vîermii forfotiaș și se-ncaleaș în de ei, sugeau fometos, mușcaș cu îndirjire din trupul lupoaiței și ea nu putea de cît să schelălăe în gemete dure roase, să se întindă la pămînt ca șarpele pălit în cap.

Unul spune s'o ucidem cu ciomegile, da

eū mă intorc și le zic că-i păcat s'o făr-măm aşa cu nemilă, ci mai cu cale e să căpătăm o puşcă: moartea de glonţ e mai usoară, lasă c'a indurat ea destul.

Am adus pădurarul s'o împuște.

Cind a pălit'o plumbul, a sărit ca-n podele și-apoi a căzut grămadă, apucind cu gura din pămînt. Mormăiala i s'a oprit în gîtlej.

Unii au rîs, da pe mine m'a cuprins aşa o jale și nu m'am putut ținea să nu lă-crimez. Nu știu cum, da mă durea în cos cind mă gîndiam la bieata jiganie, tare odată de punea boul jos și acum să se stingă ea aşa de pe picioare, clipeală cu clipeală, min-cată de vîermi de vie! . . .“

NECULAI MOCANAȘU

I

Așa-ă cind e să nu fie...

L'a minat necuratul pesemne în ziua aceea la tîrg. Plecase de demunecate cu mai mulți din sat. Era vesel; tot drumul a dus'o într'un haz, par că n'ar fi făcut a bine. Femeea chiar i-a zis:

— Mai lasă și tu bre din rîs, că mai sunt zile...

Iarmarocul vine într'un hîrtop lîngă bariera orașului. De pe dîmb se vede totul... departe, colo-n fundul văgăunei, mișună multime de lume. Rîsete, schelălăiturî, strigăte, multimea de glasuri, toate acestea, amestecate în cîntecul jalnic al cersitorilor,

întretăiate de acordurile tarăi, ascuțite și ne-regulate ale scripcelor, îmbrobodiau bîlcii intr'o fierbere forfotitoare. — Deasupra plutia o duhoare caldă . . .

Un scamator striga cît îl ținea gura, făcînd felurite ghidușii. Un comediean iesă încărcat de vre-o cinci băetii: care pe umere, care pe mîini, care pe genuchi. Cu toții strigau, chemau norodul, scoțînd țipete asurzitoare. Tăranii căscau gura crucindu-se de cîte le vedeaă ochii. — „Aiștiea-s din țara neamțului . . . curat diavoli“ . . . Culmea minunei era cînd băetii aŭ început a înghiți foc și cuțite și-a trage apoă cordele și bol-duri de prin nas. — „Numai că aŭ mașină în pîntece, că alt-fel de unde ar scoate atitea marafetură“ . . .

Se oblicește prin norod, că la comedie e un sdrahon de om, de nu-ă găsești păreche, cît un gelat și că stăpinul a juruit o sută de franci celui ce l-ar trînti.

— Haideți și noi măi nevastă.

Așa-i cînd te paște păcatul.

Femeea nu se da întrată în ruptul ca-

pului, și zicea ei inima că n'are să fie a bine
dusu lor în comedie.

A fost o desamăgire pentru toată lumea,
de unde se aştepta să vadă un mahal de
român, colo... găsesc un prichindel, un
păcat de om, mărunțel de să-l dați la pă-
mînt c'un stupid.

Lupta se începe.

Tare nu era el neamțu, da avea meșteșug
la trîntă. S'a părîndat o multime de lume...
flăcăi sdraveni, gospodari voiniči... pe toți
i-a dat tăval.

De-odată se scoală și Mocănașu și lepă-
dind sumanul din spete, sare în cercul de
luptă. Lacrimi pe capul bîetei neveste.

— „E frumos pentr'un gospodar ca el ?”..

Mocănașu înaintea ză falnic spre luptător.
Cela dă să-l iea cu vorba și cind intinde
piciorul să-i puie piedică, cesta-i trîntește un
gurguiu de opincă în pulpă și-l iea la brațe.

Neamțu se făcuse vinăt.

Multimea bate din palme, ride și strigă.
Mocănașu prinde pe neamț c'o mină de
piept și lăsîndu-se pe spete, îl iea în tălpă
și-l dă peste cap.

— „Cu meșteșug o fi el trînta nemțască,
da și mai sănătoasă cea ciobănească”...

Nu se mai auzia nimic, sgomot ca-n iad.
Lumea s'arată bucuroasă. Mult era să-și bată
joc șoacătu de norod?

Mocănașu biruitor, caută măreț în juru-ă,
scuturîndu-și pletele de țărnă.

Directorul comediei vine în mijlocul arenei,
bate învingătorul pe spate și-n fața tuturor
scoate o hîrtie de-o sută și i-o dă.

Toată ziua aceea o chefuit, cinstind pe
cine-ă ieșă în cale. Nevestei i-a cumpărat
de rochie, iar băetilor le-ați luat pălăriuți,
covrigi și acadele.

Sara tirziu tare să intors acasă...

II

Bani ă ceea trebue să fi fost cu păcat.
Rău face omul că să bucură la paraua ne-
muncită.

Pare că ar fi dat un foc aşa nu să ales
nimic din atita mîndreță de gospodărie.
Cînd lumea nu-ș mai afla capul de treabă,
Mocănașu la crișmă. Copii ii ajunsăse pe

ușile oamenilor. Femeea alungată, bătută, dormia în sat.

Iși sărise din mintă, devenise zurbagiū ; de la toată nimica săria la bătae, nu rămăsăse om neîncolțit de el.

Chiar a doua zi de bilciū, cum stăteaū la masă, aşa nitam-nisam se opreşte din mîncat și întorcindu-se către nevastă și zice cu veselie.

— Bre... da știī tu că eū îs tare ? ..

De-atunci a văzut dînsa că bărbatu-su iși ieșise din sărite, dar nu voia să-și creadă simțirilor, se amăgea singură cu gîndul că-î părere numai.

Așteaptă ea o zi, așteaptă două, barbatu-su nu se mai da la treabă, umbla numaī lela, povestind și copiilor isprava de la iamaroc.

Nenorocirile se țin lanț ; de încep a cădea pe capul creștinului, apoi curg girlă :

Lui Mocănașu și vine în gînd să se aleagă primar ...

Hoinărea toată ziua, milogind încrederea sătenilor.

— Par'că primarul vostru de azi e mai voinic ca mine? ..

In mintea lui începuse a se amesteca puterea cu vredniciea. Era de ajuns ca cineva să fie sdravă̄n, ca să aibă ori ce drept.

Se mira el cum de nu-î trăsnise ideea asta mai din timp. Găsise o comoară pierdută de mult...

-- Patru ani de zile am slujit *gubernul*, da eū palmă n'am mîncat, nu-mî suflă nimeni în borș aşa cu una cu două. Ați văzut cum am dat vălătuc pe soacă̄?

Era de-ajuns să-l înceapă a lauda unul, c'apōi el prindea la coraj ș'adăpa întreg satul...

Ș'a irosit el aşa tot avutul.

In ajunul alegerei își vinde și juncănașii ce-î mai rămăsăse. A doua zi s'a sculat dimineață tare, cum de mult nu mai făcuse... In ziua aceea nu s'a mai sfâdit cu nevasta. Se înbrăcase cu boanda cea nouă; cămeșa curată, înflorită, se rotia în jurul trupului ca o rochie. Ițarii de lînă țigae, se încrețiau pe vînă, rotunjindu-î piciorul, de părea că-î tăeat în fildeș.

Bani de pe juncanî i-aă împărțit toți. A cinstit și-a mulțumit toată lumea. Așa

pe la un prinz, se întâlnește cu Moroșanu, primarul vechiū și firtat de alegere. Cela nu-și cătă de nevoie, s'apucă și-i zice luător în rîs :

— Dă... de gătit văd că te-ai gătit...

Mocănașu să și răpede de-l însfăcă. L'a ținut o bucată de vreme numai în pumnă, pe urmă îl lasă grămadă jos, scăldat tot în singe.

Era sigur de izbindă ; lumea întreagă a văzut cîtu-ă de tare...

Stă răsticnit — picior peste picior — în pragul primăriei. Multimea de țărană mișuna în bătătură, grăind în şopot.

Intr'o odae tăcută, din tictacul ceasornicului, alcătuim cîntecul ce ne place, și auzim clar toate intorsările, ori îl potrivim pe-un glas ce ne farnecă facîndu-l să ne șoptiască vorbe măgulitoare.

In dorință lui nebună de a-și împlini gîndul, murmurul acela surd, îngînat de gloată, se închega în cuvintele: *să-l alegem*.

Sara nu s'a găsit de cit un vot cu numele lui Mocănașu — și acela pus de el.

Năuc de neîncredere, pune mîna pe-o laită

și-ncepe-a îaproșca norodul. Pe mulți i-a toropit la pămînt. De atunci a rămas și el de tot neom. Nu răminea zi lasată de D-zeu, ca Mocănașu să nu facă un bont.

Ii mersăse numele de boinicul satului.

Pe Vidru îl inconjura, de el numai se mai siea. Acesta era amestecul a două fir deosebite: Voinic, da chibzuit. Indrăsneț și pornit către minie, dar totul încătușat de judecată.

Avea și el povestea lui. Poate chiar numele vestit ce-l căpătase, mai opria pe Mocănașu de nu-l încolția :

Odată ci-că vătavul ii înhide boii la curte. Vidru se duce la stăpinii să î ceară. Cind intră în casă, boierul sare înciudat de cît miniea lui D-zeu; ii pune înainte o multime de stricăciuni, aşa că nu s'ar fi plătit cu tot avutu lui.

Vidru se face galbă. Vedea el că ciocoil să a pus ochii pe boișorii lui, se uita numai prostit înainte...

— Plătești atit? ..

— Nu.

Boierul scăpăra, tremurînd de ciudă ; sare de-odată și să aruncă să-l pălmuiască. Cela îl prinde de subsuori și ridicîndu-l în sus, îl depărteaza puțin de trup, cătind cu milă la botul de carne, cum se svîrcolia dînd din miini și din picioare.

O clipă se intreabă dacă n'ar fi bine să-l isbiască în pămînt, de să-l facă una cu țarna.

Iși trage măsurile însă și abătîndu-l pe-o canapea, îi îngînă la ureche :

— Astîmpără-te cucoane, că te bat...

Grecul fumega și-n pripa de-a înjura, împroșca bale, vorbele nu se mai auziau.

— Imi dai boii?..

Boierul ca să poată șterge pata, îi dă pe lîngă boi și-o țidulă de patru care de lemn.

— Da să tacă... de-oii auzi ce-va, are să fie rău. Tu ești voinic. Fă să nu ieasă vorbă în sat...

Tace omul cît tace, dar la un pahar tot se răsuflă. măcar cît de cît: E destul să afle unul, c'apoii umple satul. La săptămîna și copii știau pataraniea de la curte.

Cu Mocănașu, Vidru era vă bun.

De-o bucată de vreme nu se mai puteau

îngrădi amîndoï. Nu era chip să se întilniască, făr'ca Vidru să nu-l ieă la dojenit, punîndu-l la cale cum e mai bine. Mocănașu, cam smuncit din botez cum era, apuca mai bine pe alt drum, încurindu-l cît putea, se temea de desnodămint: În învălmășagul gîndurilor se vedeaă încăerați; lupta e la cuțite, în minte-le fie-care se vedea triumfător. Fătiș nu se priviaă nică-o dată, de teamă să nu-și gîciască gîndurile. Ideea încrîngerei îi ținea pe loc. Indoiala amară le ucidea miniea în suflet, silindu-i să-și înădușe pornirile, arătindu-se nepăsători.

III

E în toiul verei...

Sătenii duc la măcinat. Moara vine hăt în gura Văei. Carele încărcate cu piňne, tremură pe roate sub povara greutătei. Spițele trosnesc de cînd de cînd să se sfarme. Scirțiiitul ascuțit, înțepător de-ti trece prin auz, se pierde în natura seacă, pîrlită în razele dogoritoare ale soarelui. Boii rupti de obosială gifie, împingînd cu anevoie la

jug. Limbele le-atîrnă în jos, prelingîndu-se de pe ele sfoare de bale, ce cad lungindu-se pe stratul de colb. Printre genele lungi, albite de praf, se întrevede privirea lor blindă, galeșă și obosită. Pe de-lături cărăușii cu pălăriile lor largi în bouri, pășesc lenos, hăulind din cînd în cînd. Iuștele aruncate peste umăr șerpuesc în urma lor, tăind dire cotite prin învălișul gros ce îmbracă drumul. Merg alături, tovarăși la bine și la nevoie, brumați de colb, înconjurați de rojuri de musculițe ce li se bagă în suflet, înaintind cu totii în atmosfera focoasă și înădușitoare. Din cînd în cînd oamenii ridică capul în sus, străbatind cu vederea zarea de foc, inundată de raze. Drumul e lung și greu! Sudoarea le brobonește fața și nici măcar o adieare, nici un freamăt, numai scîrțiitul ascuțit al roatelor mai tae natura asta de foc, uscată în dogoreala soarelui...

‘ Intr’un timp ajung. Carele tremurînd pe roate, trag unul cîte unul, îngrămădindu-se în bătătura morei.

Fumul se ridică în rotocoale mari, pe-

rind în golul fără margini. Și ticăitul acela regulat al mașinei răsună de-ți lua auzul.

Mișcare, vuț, strigăte, amestec de glasuri și îmbulzială mare. Prin ușa deschisă se vede curaua cum șerpuiește într'o dungă neagră.

Mař de la vale, într'un băltoc, niște rațe măcăiauă într'una și bătind din aripă, îaproșcauă cu mil în toate părțile.

Cițí·va porcă mușluiauă pe sub care.

Vidru dejugă. Pune finul pe proțap să-și mai șteargă boii gurile și pornește în spre moară. Nu intră în lăuntru, stă înfipt în ușă și cum era înalt, bătea cu capul pragul de sus; spetele lui late mai astupaă deschizătura ușei.

Moara o ținea un neamț bătrin și ogîrjit. Se luase cu o femeie din sat, care făcea pe merticăriță. Gura ei se întrecea cu huruiala morei.

De afară se auziau sbucniturile ei de ris, pline de veselie și de vieată.

Sta la coș de lua vamă.

Pentru fie-care risipia o căutătură galeșă și-o vorbă bună. De un timp s'avea de

bine cu Mocănașu, care de după alegere, numai dăduse prin sat. Cu ea își trăia veacul. Neamțu se făcea că nu mai bagă în seamă. — Cu Mocănașu nu se pune nimeni în cîrcă.

Cum dă Vidru cu ochii de dinsul, se face foc.

— Femeea și copiii tău ajuns pe ușile oamenilor și tu bijbi pe sub poalele muerilor, trîndav ce ești. Cind tipă creștinuluī măseaua în gură de treabă, tu razimă gardurile... rușine.

Oamenii rămîn înmărmuriți. Mocănașu, cum ședea lungit de ceea parte a scăreī de la coș, își trage mîna încet din poala merticărițeī și se scoală binișor în picioare. Era alb ca hîrtiea. E de temut atunci cind se minie. Nu-i om să-i stee înainte.

Pășia încet, privind țintă înainte și după ce-a călcat podul, se lasă pe scară de astă laltă parte, treaptă cu treaptă, tremurînd de minie.

Vidru ingălbinește. Sfîrșitul trebuie să fie însăjîntător.

— Pentru binele tău mai ticăloșule, e

păcat de D-zeu să chinuești sufletele celea,
ești și tu om doară ...

— Povățuește-te pe tine, n'am nevoie de
sfaturi: mai bat jocorit aici în fața lumei,
tot aici am să și te bat.

Ca un vultur s'a repezit la Vidru. Dintr'o
dată la doborit la pămînt. Așazăindu-se pe
pieptul lui, numai se întoarce spre norod
și strigă:

— Ei... să-mi aducă o vadă de vin, s'o
beau pe gorunul acesta ...

Vidru nică nu mișca, numai icnia din cînd
în cînd. Lumea înmărmurise.

Sus soarele plîngea cu lacrimi de foc.

— Si stejarul cade sub isbiturile securei...

Merticărița se arată în prag.

— Să vie cineva să-l scoată, nu mă tem
nică de Dumnezeu, îmi bat joc de tot, și cu
fiarele mă pot lupta de-acum ...

Apoi întorcîndu-se spre fața lui Vidru
care gema sub el, pornește într'un hohot
de rîs. Isbindu-l cu pumnul între ochi, se
uita cu mulțumire la singele ce-i țisnia pe
nas și pe gură.

Ridea prosteste. O bucurie dobitocească îi îmbujora fața.

— Ci lasă-l odată Mocănașule.

— Pentru că zici tu, nu de alta . . .

Merticărița ascunde un zîmbet de satisfacere. Mocănașu sare ușor, părea întinerit; dă după merticărița în moară.

— Lasă Neculaie . . . avem să mai dăm ochi noi vr'o dată.

— Ce-ați zis?

— Am ești ac și pentru cojocul tău . . .

Mocănașu pornește iar într'o sbucnire hohotitoare, de nu se mai auzia huruiala morei.

Vidru să clătina pe picioare de văguit ce era. Lacrimile-i curgeau și roade spălindu-i singele de pe obraz.

A lăsat sacii și carul în sama unuia om din satu lui și dinsul o ieșea pe jos spre casă.

Din urmă-l ajungea ticăitul regulat al morei. Rațele strigau într'una, bătind din aripă, păreau că rîd și ele de rușinea pățită de el. Vuetul își ieșea cursul. În urmă rămine mișcare multă, strigăte și îmbulziale . . .

Șase săptămâni a bolit Vidru după asta.

IV

E-n miezul nopței și-n puterea iernei . . .

Natura amortită de frig a tipise. O răceală de marmură încinsăse cuprinsul. Totul pare mort . . . Tăcerea ca-n pustiū Luna numai înbujorată de iarnă, tremura înfrigurată, gonind fără popas bolta albastră a ceruluī. Tariea pare scobită intr'un bob de smarald. Caselle zac sub nămeți. Satul aduce c'o mulțime de mormane de omăt, triste și ele în pustiul acesta, alintate doar' de razele lunei.

E clar ca ziua. De la casă la casă cotesc pîrtii prin troian. Drumul mare ce tae satul dealungul e bătut bine. Din cînd în cînd lemnenele troșnesc puternic, despicînd liniștea de cristal a nopței. Ger de crăpa oule corbului.

In zarea drumului despre crîșmă se vede viind un om. Zăpada, strînsă și ea de ger, scîrțjia sub picioarele luī de pare că umbla pe pucioasă rișnită.

Aerul e tare, sec de te înecă . . .

Neculaï Mocănașu se întorcea de la crîșmă. Iarna îl adusăse în sat, se lehemetuise și din-sul de atita umblat în poghiazuri. De și cam

urluit la cap, totuși călcătura-ă era sigură. Din gură-ă ieșiau aburi groși. Trăsăse căciula pe urechi. Gulerul sumanuluă era ridicat în sus de-ă acoperia ceafa și obrajii pîn' pe la tîmpale. Ochiile îi scăpărau ca două fulgere. Ișii virise mîinile una în mîneca alteea și pășia dîrz înainte. Pustiul se mai înviorează: flutura prin el o aburia la de viață și scîrțiitul cel facea opincile în omăt, sfarma liniștea de cristal a noptei. Lucrările cele mați de rînd, luau înfățișări plăcute sub privirea curată a lunei.

Cu capul adus puțin în piept, mergea țeapă, ținind drumul tot înainte, fără-a se abate cătuș de puțin din linia dreaptă a zărei. Gardurile așterneau în tot lungul lor dungă de umbră, lipind astfel pe zăpada albă brîe de păcură.

Alătură cu drumul e rîpa. Nu era el Mocănașu om de-a fricea, dar ori cum cînd o auzit pașii din spre prăbușitură tot s'a sfîit un moment, cătind cu neliniște spre locul de unde venia sgomotul. Dă un pas înălătură, rămîind tot cu mîinile virite una în mîneca ceilalte. Inclinindu-și mai mult capul în piept, se

silește să vadă bine ce-i. Înaintea ză spre dînsul un om trupes, cu mersul înfipt și grabnic. Nu-l poate cunoaște de departe; un fior de spaimă ia străbatut prin corp. De-o dată crede că-i vr'un duh spurcat ce rătăcește sub fățișare de om.

Dușmani sunt față-n față . . .

— Ei măi Neculaï, nu ț'am spus c'avem să mai dăm noi ochi amîndoï?

Și mina lui Vidru mai răpede ca gîndul, lunecă sub cojoc de scoate barda și isbește pe Mocănașu drept în frunte.

Ce-i o muche de bardă în capul unuï taur! . . .

Rămăsăse crescut în loc, mugind numai înăbușit, ochi lui fumegaș ca jaratecul, scînteind de pare că să sboare din orbite. Indesindu-și mai mult bărbiea în piept, dă să se năpustiască în spre dușman, acesta întoarce barda de-l isbește cu tăișul.

— Ehe . . . de mult te coc eū măi bade'o . . .

Mocănașu căzuse în genuchi. Față-i era una de singe. Căta să-și înăbușe gemătele. Vătindu-se ar arăta că-i slab de fire, că se teme și el doar nu-i muere. Sprijină podul mîinei stîngi în pămînt, dînd să se ridice.

Singele forfotia din rană. Vidru îi mai dă un ascuțis de bardă drept în moalele capului.

— T'am spus că am eű ac și pentru cojocul tău...

Vidru dă un pas îndărăt privind cu mulțumire. Mocănașu căzuse răpus. Nică-o vorbă, nică un tipăt măcar... nemic. La urmă a scos un scrișnit pe care în zadar căuta să și-l înădușe în gât. Căderea greoae a trupului face de se durdue pămîntul. Citeva hirciituri înecate în singe și încremenește de veci.

Un zîmbet dobitocesc flutura pe buzile lui Vidru. Îi mai răpede cîte-va ascuțisuri de bardă în cap, în față... apoi pleacă pripit, luncind prin umbra gardurilor.

Aici vroia s'ajungă, să-l omoare cu mina lui, să-l priviască în față cum își dă sufletul și dușmanul să vadă că el își răsbună.

Îi părea rău că nu s'a luptat mai mult. Nu trebuia să dea cu ascuțisul. Mai bine era de îi sdrobia capul ca la șarpe. S'a temut însă de neisbîndă, prea l'a văzut încordîndu-se la întâia pălitură. Mulțumirea

mare a lui ar fi fost de-îi cerea dușmanul
îertare, să-l fi văzut în genunchi, tîrîndu-i-se
la picioare și cînd s'ar fi rugat mai cu foc,
atunci să-l fi trăsnit cu ascuțișul în frunte . . .

Tăcerea își reea stăpinirea. Amorțită de
ger natura doarme dusă. Numai luna mai
trăește în pustiul acesta de case înămetite;
tremurînd în cercuri luminoase, lunecă tot
mai mult pe bolta albastră a cerului, de
pare că s'ar prelinge un strop de lacrimă,
pe marginea unui castron scobit într'un bob
de smarald.

L E G E ! ..

Petruț era frumos, și Atalida tînără de s'o frîngî în genunchi. Crescuse de-a puterea ceea mai la un loc. Acelaș soare le-a scăldat copilăria, în acelaș sat și legănat cele dintăi visuri, aceleași unghere le-aு tainuit nebuniile.

Ș'aு fost dragi de copii...

Omar își iubia fata, întineria la vederea Atalidei, ar fi trecut prin pară, de dorul dragului seŭ odor.

Și fata creștea ca din apă.

— Ghiaurul are ochiul spurcat și graiul blăstămat de momitor; o minte crudă se încurcă lesne: ferește pasarea din drumul lațului...

Omar își păzia fata de-o vreme; era temător foc.

Petruț tînjia de dorul Atalidei.

Cu vrîsta, îndrogostiți și ajung tot mai străină. O prăpastie adincă îi despărțea: — legea. Tocmai hăt în urmă, cind erau și ei mari dragă doamne, bagă de samă brazda amețitor de prăpastioasă, care făcea hat între dragostea lor.

Atalida ajunsăse fată de măritat, iar lui Petruț numai mireasă îi mai lipsia. Vremea și rostogolește sulul ei, învălătucind zilnic din pînza vietii noastre. Intre păturile valului, staț ascunse amintirile trecutului. Cind își vine dor de copilărie, desfaci sulul, să atunci încep a răsări în cale bucuriile de altădată: — floră uscate, numai mirosul lor doar' de mai grăește a primă vară. Atalidei tot nu-i piearea din gînd Petruț. Așa pe-apucate, cind putea să se furîzeze de privirea tătini-su, tot se mai lăsa în voea nebuniilor de altădată. Intr'o imbrătișare simțiau tot trecutul, o sărutare le spunea toată povestea prostiilor duse. Erau fericiți cind se puteau regăsi iar copii.

Și știeau că se vor despărți, dar nu-nțale-

geaŭ cum vor putea trăi aşa stingheri, de parte unu de altul.

Omar făcea un vis frumos din viitorul Atalidei: De mult s'a pus el la cale cu gîndul, s'a sfătuit aşa singur, că de cum o da în toamnă, să porniască la *ař lui*, să-şî pue ochiul pe-un flăcău frumos şi voinic şi să-l aducă de bărbat pentru fată-sa. Aici aŭ cu ce trăi din belşug. Gospodăriea lor are să fie o mîndreţă!... El le va veghia fericirea trăind din bucuria lor. Omar, cînd era în apele lui, chiar zicea lumei:

— Eř bre ghiaur!... Aici am văzut lumina întăř, aici am să închid ochii.

Şi chipul lui atunci se posomora; gîndurile — potop, potop, ţi vînzoliau mintea; se cunoştea cum tîmplile i se zbăteaū în năvala sîngelui.

Rătăcit de-ař lui, trăia străin. O mulŃime de amintiri il legaū de locul acesta: Ne-vastă-sa era îngropată aici şi el nu-şî va lăsa locul unde a petrecut cel mai frumos timp, pentru un dor *nebun de-a se Ńinea de turma lui Mahomet.

— Odată şi-odată, tot coranul are să

domniască în lume. Ați noștri poate-ați greșit ceva în fața profetului de i-ați urgisit atât de mult; va veni însă vremea ispășirei păcatelor și atunci tot iartaganul va stăpini pământul. Cînd gloatele de sub umbra steagului verde, s'or răspîndi peste țărî în valuri cotropitoare, mă vor găsi aici, soldat credincios și îndărăptnic, taras nestrămutat, după care vor cunoaște pînă unde ați fost întinse undele stăpînirei lor o dată. — De ce m'aș mai duce? Pămîntul nu ni-i dat oare nouă? ..

Și aci ochii lui Omar se deschid mari, mari de să cuprindă în vederea lor întreg universul.

* * *

Palmira era roabă în casa turcului; bătrînă de-și prăpădise răbușul zilelor și mai credincioasă de cît un ciine. Tinuse în brațe pe Omar și-a ridicat pe Atalida fată mare, de-ar putea să se prindă în horă fără păcat.

Omar era dus; pe Atalida o lăsase în sama Palmirei. La plecare a zis bătrînei:

— Tu să deschizi ochii în patru. Am numai o fată și mi-i dragă. Ghiauru-i spurcat

la căutătură, iar graiul i-î blăstămat de mitor. Lesne se încurcă o minte crudă : ferește pasărea din drumul lațului.

O lună de zile nu s'a mai auzit nimic de el. A fost un raiu timpul acesta pentru Atalida : roaba o lăsa în voe, tată-su departe, iar dinsa putea să soarbă în liniște din dulcele pahar al dragosteї.

In marginea livezei, mai la deal de o gradă, era o căsoae veche; acolo se întâlnia fata cu Petruț. Loc sfînt, cuibarul iubirei celei mai nevinovate. Luna ar fi putut mărturisi de curățiea dragosteї lor; de multe ori le-a zîmbit prin ferestruică, bine-cuvîntindu-î cu bogățiea razelor ei bălăi.

Bucuria nu ține mult și Omar se întoarce c'un turc tînăr, frumos la chip, dar aspru la căutătură. Fata se temea de privirea lui bătoasă, poncișă, plină de groază. Nică nu-i trecea prin gînd de ce se urzia contra ei. Credea că-î un oaspe și nimic mai mult.

Iî era dor de Petruț; el are căutătura blindă și graiul domol, tînguios. Ce frumos zice el *Atalida!*

Intr'o sară, Palmira s'apucă de-î spune

că, oaspele are să-ă fie bărbat. Bine nu înțelegea dînsa rostul vorbelor acestea, dar simte că bine n'are să fie; cade la grijă, ar fi vrut să se jeluiască lui Petruț. Are să găsiască el un sfat și pentru dînsa, că știe multe.

Odată, aşa pe inserate, se furișază de la masă și se duce în livadă: trimisă se veste lui Petruț, s'o aștepte.

Tristă întîlnire!...

Atalida plingea, iar Petruț o mîngîia, bo-cindu-se și el ca după mort. Niciodată glasul nu i-a fost mai plingător, iar imbrățișările mai pline de foc.

Dragoste făr' de parte...

De sus, luna plingea și ea de milă, străpindu-ă cu raze curate, mîngîetoare.

Omar vede lipsa Atalidei de la masă. Palmira ridică din umeri la întrebările lui.

Turcul îngrijat pornește s'o caute. Nicăieri nu da peste dînsa. Singele i se ridice nebun în cap, întunecîndu-ă mințele, la gîndul că Atalida lui ar umbla cu vr'un ghiaur.

Mîniea profetulu*ř* se îndreaptă și asupra lui?..

Dă fuga-n livadă. Cind se uită pe feres-truică, vede pe îndrăgostită.

Atalida cu pieptul desfăcut, Petruț cu capul în poala ei. Le aude suspinele pline de durere. Năuc, pripit, neștiind ce să facă întâi, aleargă de tristește clampa pe dinafară. Din lăuntru, s'o auzit țipătul de spaimă al Atalidei.

— Căteaua... noi umblăm să stărpim șarpi și ea-ă incălzește la sin.

Omar pleacă ca o vijelie înapoi, în spre casă.

Atalida, smulgîndu-și părul, se sbătea în toate părțile, se isbia de păreți, răcnind de desperare. Petruț rămăsăse prostit, înfipt în mijlocul căsoaei.

Multă vreme nu trece la mijloc și numai s'aude durduiala pașilor lui Omar.

— De nu potă spircui omida, nu-i înglesni cel puțin puezirea...

Atalida gomea, sgîrțiea păreți eu unghiile, vătitindu-se de-ar fi înduioșat și moartea. Părea o fiară prinșă la strîmtoare.

O piriitură usoară : Omar ridicase cocoșul puștei.

Fata pălește, rămîne loculuī, cată cu groază imprejur și dind cu ochiă de Petruț, buimac și nedumerit, aleargă de se pune drept el, dosindu-l.

La lumina lunei, prin ferestruica căsoaei, zărește strălucind țava puștei.

Sînu-i, tot descheiat, sălta în bătăile spa-riate ale inimei.

Bubuitura răsună puternic în noapte ; vuful trece intr'un clopot prelung, stră-bătînd adîncul văilor și luncind apoi peste coama dealurilor. Atalida se asvirle în sus ca o fiară pălită și înăbușind cade moto-tol jos. Se sbătea ca un pește svîrlit pe uscat. Rigiiturile se înecau în gîlgîiala sîngelui. Svîrcolindu-se a moarte, ridică odată mîna în sus, aşa ca pentru a feri măcar pe Petruț de urgiea tătini-su.

Încă o detunătură spintecă tăcerea nopței :

Cei doi îndrăgostiți și or duce *dincolo* iu-birea lor nevinovată.

Ingrozită, luna dă după nour, aruncă peste

pămînt umbrele nopței, ascunzînd priveliștea
înfiorătoare.

Tocmai într'un tîrziu, își arată chipul
spre hueat printr'o crăpătură și cată cu
spaimă din înaltul cerului.

CURIOSITATE

Era în spre sară. Satul prindea a se trezi, din pirotiala obositoare a zilei de vară. Pe dealuri lumea contenise din treabă și se pregătia de ducă în spre casă. Numai vitele pășteați mai cu temei, bucurioase cău să scăpat de muscă. Atmosfera a jungea tot mai de suferit, răcorită de îngînarea jilavă a insărărei.

Nevasta nu-și vedea capul de treabă: Făcuse foc afară în ograda și pregătia de ale mîncărei pentru cei de la cîmp. Mai la o parte, un dulău sta cu botul pe labe, privind cu jind la mămăliga ce forfotia în ceaun. Femeea alerga în toate părțile, ca doar' ar da de capătul tuturor nevoilor. Copilul și-l lăsase în albiuță pe prispă: Plodul își frămînta buzele în neștire; dădea din

mînuță, deschizînd și închizînd pumnisorii
în aer. Ochiî micî, rotunzi, cu luminele ne-
limpezite încă bine, cătau nehotărît în sus.

Pe lingă albiuță se primbla un curcan.
În mersu lui liniștit și grav, în pași regulați și cu măsură, era ce-va deosebit, înalt.
În toate apucăturile lui, ce-va filosofic, meditativ. Se opria dinaintea copilului, ridică
încet capul, își strîngea moțul și se apleca
în spre covătică.

Părea că-i vine greu să priviască cu amindoi ochii în spre un punct și-atunci, cu o aleasă delicateță curcănească, pleca iar capul pe-o ureche și se uită chioriș. Mușchiî feței lui se strîngeau de-o atenție încordată, atenție topită într'o curiositate torturătoare. Privia nedumerit în ochii copilului, aşa de micuță, atât de frumoșă. Fătul însă, neștiitor de gîndurile admiratorulu, făcea haz: ridea cu mulțumire, bătea din mînute, cercind să prindă capul curcanulu în palme. Pasarea păstra aerul ei de observator serios, și nu lua în samă cercările micuțulu. Părea un astronom ce se muncește ca din golul albăstribi al cerului, să întrupeze un

noă̄ astru. Privirea lui se aprinde tot mai tare, luminată de dorul arzător al iscodi-rei și... încet... încet și cu hotărîre, pleacă iar capul în spre fața copilului și ciocnește — un ciocnit în plin — de-î scoate un ochiū.

Pe cînd copilul, cu fața scăldată-n sînge, țipa, alătura curcanul întorcea ochiul în toate părțile cu pliscul, desamăgit în cer-cetările lui: nu s'astepta la un gogoloș de carne însingerată.

Cită durere pentru o curiositate zadarnică!...

Mama, în plînsul copilului, aleargă. Se scutură cămeșa pe dînsa de plîns. Curca-nul, nepăsător și năting ca vremea, se de-părta stergîndu-și ciocul de pămînt.

Și totuși par că era o răsbunare. Cite jî-găniî nu chinuește omul, împins de de-ser-tul dor de-a pătrunde tainele naturei!

Noaptea svîrle peste pămînt flendurile ei de umbră, îmbrăcîndu-l tot mai în întuneric.

Din spre poarta satului, s'aud rișete, vorbe și chicotelele celor ce vin de la muncă. Ta-lancele își sfarmă sunetul de fundul văilor...

DIN TREACĂT

(Insemnărī găsite prin hîrtiile unui învățător)

I

15 Noembrie 1895.

Fintuisem școala. Bucuros, plin de visuri, mă duceam sprinten să-mă fac datoriea către cei mulți, către neamul meu. Cum stam ghemuit pe-o bancă, străin, — numai cu lumea mea de închipuiră, — mă ridic și ivesc capul prin ferestrua vagonului. Curentul mă lovește în față, de par că mi-ar fi aruncat cineva o mină de apă rece în ochi. Aerul, spintecat de tren, vîjia vajnic pe alătura, de părea că trecem printr'o apă mare. Mi-afund privirea în intuneric; copaci și șarampoi fugeau ca niște nălucă spăriate.

La o cotitură, fumul dă de partea mea,
de-mă îneacă suflarea.

Inchid geamul.

Ce plăcăsială e-n vagon ! Totul îi învăluit
într-o lumină slabă și murdară. Lipsesc timpla
de păretele vagonuluă, inchid ochii și mă
las în voea gînduluă.

Huruitul ușor, prelung și monoton al
roatelor, e-ntrerupt de un ticăit sec, supărător. Mașina gîfiie înădușit, ostenită de
atîta cale. În amestecul acesta de sunete,
mîntea bate drumurile.

Neștiutor, fără nică o grijă de traiu, mă
răsfățam pe malul înverzit al nepăsătoarei
copilării. Ca prin ceată numai zăriam fur-
tunoasele valuri ale vieței. Acum pe neaș-
teptate, m'am simțit luat de subsuori, purtat
oleacă în vînt, și apoi aruncat în clocoțul
spumegos al frămîntărilor năvalnice. De-aici
începe luptă, sforțarea de-a scăpa din vîrtej,
de-a te trage din îmbulzala talazurilor. Cel
care înoată mai bine, acela ajunge mai de
grabă la mal. Cîță nu se îneacă mai înainte
de-a atinge țermul ! . .

Mi-î drag mesteșugul meu. E ceva nobil, măret, în misiunea unui învățător. Nimic nu-î mai omenesc, de cît să fac bine, să luptă pentru luminarea norodulu, să lucrezi pentru fericirea gloatelor. Să ridici poporul din bezna neștiinței, să puî umărul la carul nevoeî lui și să-l scoți din nămolul sărăciei, din păcătoșiea în care se bălăcește de-atita amar de vreme! — dorul acesta mi-a min-gieat în totdeauna sufletul. E măgulitor să știi că poți fi o pirghie pentru ridicarea neamului tău, să fi și tu unul din acei care aprind o luminare în întunericul îngrozitor de la sate. Să scoți lumea la limpezeală, la o vieată omenească, s'o îndemnă la un traiu mai acătare!.. — Șapoî sărbătorirea biruinței: Se simți suflind vîntul curat și binefăcător al libertăței, să vezî poporul curătit de glodul veninos în care trăia, miasmele otrăvitoare nimicite, să se facă o lumină mare, mare de tot, aşa ca să plesniască ochii tuturor cucuvaelor care cobesc vlăguirea neamului nostru.

Trenul flueră. Gîndurile spărieate s'adun

acasă. Nă apropiem de stație. Mașina o mai slăbește din goană; roatele scîrție sonor; poposim. Prin fereștrile mici, feștelite și asudate, văd gara cu luminile ei palide.

Noaptea trebuia să o fac în reședința județului unde eram numit învățător.

— Numați c' o băncuță dom'le . . .

Mă suști în trăsură și-i spun să mă ducă la un otel mai de-a doua mină. Intuneric besnă. La lumina săracăcioasă a felinarelor, albesc casele josuțe, înădușite de greutatea strivitoare a întunericului.

Drumul numai hîrtopuri. Trăsura o ține într'un hurducat.

M'am învoit cu birjarul, să mă ducă la doua zi demunecate la satul C... unde eram rînduit învățător.

Cu greu am închis ochii în sara aceea.

16 Noembrie 1895.

Noaptea se topia în lumina zorilor, ce se iviau de după zarea dealului. Intunericul dădea tot mai înapoï, dinaintea strălucirei soarelui biruitor.

Dimineața-i rece. String paltonul bine la

piept și-mi fac loc într'un colț al trăsurei. Caii odihniți merg iute și cu poftă. Nouri și vineți, scămoșiți și destrămați, plutesc greoî în cuprinsul cerului. Un vîntuleț rece, tomatec, tirnuește toate murdăriile acestea, curăță bolta din spre răsărit, măturind drumul craiului prieag.

Încă un sir de căsuțe și ieș din oraș, daă afară în cîmp unde se deschide orizontul larg, încăpător, încins de colanul dealurilor împădurite.

Liber ! Cătușele internatului sdrobite ! Ochiul pismătareț al pedagogulu rămăsăse de parte. Sunt singur stăpin pe capul meu. Respir cît pot aerul sănătos și împurnicitor al dimineței. Intru în lume. Fie care pași are umbra lui; voi avea și eu partea mea. Rămî cu bine școală, înlătură director și repetitoare. Uf! — ce mutre nesuferite ... Cum puteau să ne tie închiși între patru ziduri, cind lumea-ă aşa de largă, slobodă și frumoasă ! ..

Visez o școală liberă, unde pe lîngă preceptele secă, fără noimă a pedagogilor din toate vremurile, să se învețe a iubi ome-

nirea. O școală unde să se cultive inima, unde să se înbunătățiască sufletul, o școală în plin aer, fără program și fără local: O insulă călătoare de elevi. Să trecă din sat în sat, să ți se arate buba de care suferă țăranul și leacul prietic, să cunoști moravurile și păcatele omului. Să te farmecă de priveliștele fără samân al țărei tale, să te deprinzi a-î cunoaște comorile, ca pe urmă să poți iubi mai mult, mai intelligent. Să oștezi pe ruinele vechilor monumente risipite în întinsul țărei și să te întărești întru nădejdea unui viitor mai surizător. Să ieșă în lume otelit, pregătit de luptă. Sfaturile dascalilor gînditori, vor căpăta vieață, rost de a fi și bună întălegere, nu vor mai fi precepte aspre, fără nică o noimă.

Diră adincă, încrucișindu-se ciudat, tăie în toate părțile mindirul de glod ce învălește drumul. Grunzii tară, crăpați, strînsi de bătăea vîntului svîntător al toamnei, rămîn îcremeniți în deosebite forme. Prin mijlocul rîului de nămol uscat, aşa cam de-o

lărgime de băt, sărpuește șușanița bătucită de umblătura drumetilor și a cărăușilor.

Trăsura sboară; vizitiul flueră.

Ingenunchiat pe pernă, cu coatele sprijinite în poclitul lăsat, mă uit înapoia drumului. Hliza bătucită, întinsă ca o curea, vînătă de rosătura roatelor însinuate, pare că-i tăeată în plumb.

Inchid ochii, de zăresc abea printre gene și mă las uîtarei. Cum stațintors, privesc drumul ce fuge grăbit de sub roatele trăsurei. String tot mai mult genele. Calea se pierde mai întâi într'un nesfîrșit număr de fire așezate unu lîngă altul, de pare un răsboiu întins. Cu cît string mai tare din ochi, firile s'apropie se pierd într'o pînză străvezie, pîn' se topesc într'o apă ce curge șoptitor în urmă. Grunzi se prefac în valuri întărtate; drumul se schimbă-n vad. Vîntul mă bate din spate, fișie desmerdător pe la urechile mele și trece tot înainte desvăluind valurile năvalnice. Am simțirea omului ce plutește împotriva mersului apei.

La un hop trăsura se hurducă și mă trezește din lumea închipuirei. Valurile rămîn

tot grunzii sgrunțuroși și crăpați, de samănă cu sganca uscată a unei răni copleșitoare.

Desculțe, cu sumăelile strinse la gît, sgribulite de frig, țărancele trec la tîrg cu de vînzare.

Ogoarele, despionate de podoaba verei, se lăsaă triste din zarea culmelor ce mărginiau drumul. Tufușoare de spină uscați, desprinse din rădăcină fug tîrîș, minate de suflarea adierei. Sîșiitul ce-l fac în mers te umple de jale.

Privelîștea-î întristătoare: Mă duc cu mintea la o pasăre care odinioară a fost minunat de frumoasă, dar acum tinjește abătută, că dușmani î-aș smuls bogățiea penelor, de-aș lăsat'o golașă în vraîștea vîntului.

Ajung în dreptul a două care. În cel de dinainte, cu spatele în spre boi, sta o fată rumenă. Picioarele curate, roșii de frig, ies de sub rochiea de cit întinsă bine. În mînă ținea un hlujan de popușoi. Cu celălalt car era un băetan îndesătel. Mîna dreaptă o treceuse după grumazul boului de către om, cu cea stîngă îl ținea de gușa gîtuită la

mijloc de jug. Lipise obrazul de părul moale, călduț și gîdilitor de pe greabă. Se uîta cu drag la fată; drept noți contenesc din vorbă.

Trâsura cotește pe după o limbă de deal. Drumul se aşterne înainte, îngustindu-se și pierind în zare.

Ne oprim la un șipot.

Caii erau însetați; răsuflau puternic, aburind din belșug. Ulucile se întindeau cap la cap, prelungindu-și pe margini apa prisoselnică. Glodul ținea o bucată bună dinaintea ciușmelei. Neastimpărați, caii bat din picioare și-și întind boturile în spre apă. Vizitiul spune că nu-i bine să adăpi caii cind-iș aprinși de cale. Imi povestește pățani de la drum, sucindu-și tacticos țigara.

Eu îmbrătiș zarea, în privirea mea înseită de întindere și libertate. În urechi imi sună bolborosala apei ce scăpăta din șipot. Mă gîndesc că n'ar strica să-mi răcoresc o leacă față. Daă pe de la deal de uluce, că era mai sbicit. Înțăpenesc genunchiul drept într'o leoasbă de piatră, cu mîna stîngă prind de burluiul ciușmelei, iar cu cealaltă

mă sprijin în gardina treucei. Intind gura și-apuc de sfoara de apă ce curgea din țavă. Cursul tăeat în cale, mă înproașcă, umplin- du-mi fața de boabe mari, răcoroase. Am băut și m'am spălat bine.

Mă simțiam mulțămit, ușor, cind aduceam pumnul plin cu apă și mi-l aruncam în față. Gindești mai cu înlesnire, vezi mai departe, lucrurile par mai măndre, după o asemenea scăldătoare.

Mați la vale de ciușmea, se întinde un cîmp întreg de varză. Frunzile mari, cărnoase și crete, îmbrățișă căpățina plină, miezoasă, plesnită în creștet de îndesată. Cîmpu-i de un verde închis, tare, un verde întunecat ce bătea mai mult în vînăt.

Drumul duce înainte, suind povîrnișul unui deluț împădurit. De departe îmî vine fișitul vîntulețuluî ce se strecoară printre crengile desfrunzite.

Intîlnesc din mers o cărucioară tîriită de două văcuțe slabe și pipernicite. Un țăran înalt, desirat, tras la față și îngrijurat, duce de funiea juncelor. În car, de sub o plapomă veche și spălăcită, se ivește fața topită a

unei bolnave. La căpătaiu, cu privirea înlácrimată, sta cu smerenie o fetiță. Icoană înduioșitoare a durerei, a desnădejdei . . .

— Săracele sate! — tare le mai seacă boala și sărăciea . . .

Face vizitul cu întristare.

— Is pline spitalele.

— Bună treabă a mai făcut și stăpinișii noștri! Aǔ calicit și istovit norodul, pentru ca la moarte, să lese strânsura spitalelor, ci că să facă pomană . . .

Mă gîndesc la țărană, la turma aceasta de oameni răbdători și blajini, furați de toți nespălați, trăind din ura străinilor și din nepăsarea celor de la cîrmă.

De departe zăresc un sat.

Căi erau numai apă și suflau din greu. Locul era învăgăunat, lăsat mult afund. În mijlocul saltelei de grunzi uscați și crăpați, încremenite în felurite forme anapoda, lumina un băltog. L'am asămuit unuǐ ochiǔ mare, sticlos, însprincenat de glod. Umezala se întindea de departe, slăbind din ce în ce, pînă

păerea cu totul în îngrămădiala de bolovană uscață, alburii.

După ce trec mai încolo, arunc o căutătură înapoi. Drumul ce fugea în urmă, părea un balaur mare, sborșit, iar băltogul ochiu lui neadormit.

Ajungem satul:

Întăi o căsuță mică, dărăpănată, dată cu humă; cîte-va borte în părete țin loc de geam; ușa-ă îngustă și joasă. Un colț din acoperemînt era luat de vînt; căpriorii afumață, rămași goi, păreau niște dungă negre de stirigie.

Caii merg la pas, intrăm tot mai mult în inima satului. Casele se întrec în micime și păcătoșie. Ca în bătaie de joc, din mijlocul acestor mormane de lut și de răgoz, cui-barul săraciești-al boalei, se ridică curtea boierească, încunjurată de zid înspinat, naltă, cu înfățișarea trufașă, obraznică ca și ciocoimiea. Privește par că înfruntător la căsuțele sătenilor, umile ca și ei, zdrobite sub greutatea vremei și-al disprețului celor ajunși.

— Mare lipsă . . .

— E sat clăcășesc, oamenii lucrează cu palmele la boier.

Pe după o geană de nour, s'arată soarele trist, șters, cu razele reci, ostenite. Vîntul mătură frunzele și paele împrăștieate pe drum, trecind înainte ca un fior rece.

Citu-î de tristă venirea iernei !

Mă ridic în picioare și privesc înainte. O căruță cu două femei, venia de să sgudue pămîntul. Una ținea hățurile și ceealalta bătea cu-o nuea de-a lungul cailor. Săracele dobitoace, cine știe ce păcat ispășaū!...

Citu-s de stîngace femeile, cînd ies din bucătărie !

Cum stăteaū din bătut, stăteaū și caii din mers.

— Hi mă rog.

Zice în ris vizitiul, ca să le pilduiască.

Femeile, roșiř la față, mai aprinse de cît caii, înăbușiaū de ciudă și de ferbințeală.

La o cotitură imi răsare înainte, fără veste, un alt sat.

— Aici îs C...

Tremur de emoțiune. Putea-voiū să-mi

duc bine la capăt sarcina? Nu știu dacă soldați, în momentul de-a începe luptă, ori mai mișcați. Răspunderea pasului ce fac, măncurcă de-o cam-dată, un timp am rătăcit toate ideile ce mă stăpineaș.

Vederea-î incintătoare. Satu-î părăduit pe un umăr de deal. Casele se lasă de amindouă clinele dimbului, pătind pământul negru, despoiat de minunățiile verei.

In suflet mi se liniștește răscoala grijelor. Ajung tot mai stăpîn pe mine. Un gînd îmbucurător îmînăsinează mintea:

Voi fi în mijlocul copiilor, vîstarele viitorului, invăluit de privirile lor dornice de lumină! . . .

II

18 Noembre 1895.

Ce răsărit măreț! E o răsbunare a zilei de ieri. Pretutindeni mișcare și vieață. Soarele suie falnic bolta cerului: un crai blind, bun și surizetor, ce vine să împartă bunuri în lume și să împace dușmaniile dintre oameni.

Satul, din spre revărsat, e încins de

un colan de dealuri mai nălțuțe, plantate cu vie. Boncănia la ce-o fac butnarii cu circuitul poloboacelor, umple văile. Dincolo de zăgazul dealurilor vine satul T... care face parte din comuna C... Drumul în spre satul megieș tăe costișa, făcindu-și loc printre vii pînă trece zarea.

Mă duceam să înscriu copiii la școală. Ca tovarăș aveam pe vătăjel: un bătrin adus puțin de spate, guraliv și vesel.

- Cum-iți zice moșule?
- Geantău.
- Mh, poznaș nume!

Bătrinul rîde cu chef și cum mustațile i-s tușinate, îi șade foc de urit.

- Așa-î că ți-î dișanț de numele meu?
- Mi-î cam de-a mirarea.
- Mie din bătrini îmî zicea Petrila; de mic însă am fost în slujbe de aceastea domnești, și pentru că umblu cu tașca la sold de port hîrtii, m'a poreclit lumea Geantău — și văd eü că Geantău am să intru și-n pămînt.

Vorbele din urmă abea se mai înțelegeau din incurile risului lui hăzos.

Căldura se-nțeția. Suișul colniculuи mă obosise. Din dric arunc privirea înapoi; satul rămăsăse în vale, părăduit pe-amindouă clinile umărului de deal. Oamenii întîrziatî ieșiau grăbiți de prin ogrăzile lor și se îndreptau în spre țarină, ori suiau potica la vii. Femeile, din prag, aruncau fărmături păserilor. Cuprinsul era trezit de țoncânia butnarilor de pe la vii. Muștele, inviorate de căldura soarelui, bîzâiau besmetice în toate părțile. Prin dosul căturilor tot mai jilavia bruma căzută de cu noapte.

Era drăguț, minunat de frumos . . .

Alături cu drumul otăvia o față de arie și cum pe zare sufla un vîntuleț ușor, colțușoriй aceia delicatî, își tremurau trupșorul fraged în boarea alintătoare. M'a cuprins mila gîndindu-mă că în curînd va fluera turbatul vînt al iernei, peste pajistea crudă, plăpindă.

Ajungem în satul T . . . Pe-alăturea de

drum, codrul de holeră, cimofați și boză, pălit de toamnă, tinjia.

— Are să ne meargă bine, *domnișorule*.

— De ce?

— Ne ieșă cu plin.

Vătăjelul oftează, rînjind şiret:

O nevastă aduce apă: femeie frumoasă, rotungioară la trup, ademenitoare. Era desfăcută la gît, un gît rotund și alb, împrejurat de-o risipă de boabe de hurmuz. Avea ochi vioi, iscuditorii de te făcea să-ți rătăcești cărările.

Incovoiată puțin de coromîsla ce-i curma umărul, trecea ușurică, neluătoare în samă. Soldurile i se arătau bine sub creți mărunți ai fustei. Prinsă se poala de dinainte a rochiei în briu. Aburiala vîntului, și tremura cămeșa albă, lipindu-i-o de pulpe. Ghirmeaua legata mai slobod, filfia și ea pe spina.

Moșneagul meu a tușit pe drept dînsa.

Un copil sta călare pe-un gard, lovind c'o trestie în pară. Cocoșii se înginau, era o armonie plăcută, redeșteptătoare.

Intilnesc pe primar: un țăran voinic, gros

în ceafă și bine legat. Ciu-i de neacasă la el, în haine nemtești! Umerii largi, se opun cu îndărăpnicie la stringerea surtuculu. Minicile scurte lasă să se vadă niște pumnii bocci, cărnoși, îmbuibați de singe. Mișcări stingace; se muncește mult să pară *delicat* în apucături.

— Cum vi se pare satul?

— Priviligiile-s tare frumoase, numai casele îmă par prea păcătoase, cocioabe, nu alta.

— Da eș nu le zic? — măi facetii-vă case *sistematice*. Avem doar' și ordin la primărie, ne-aș trimis planuri, d'apoï dacă nu vreau să inteleagă!

— Auzi tu, frate?!

— Iaca eș mi-am făcut...

— Ei, dac'ar putea fi toti primari!

După ce măi schimbăm cîteva vorbe, pornesc înainte cu vătăjelul.

— De unde incepem cu înscrierea, moșule?

— Las' că te duc eș unde-s măi mulți, să fie cu noroc, văd eș că-ti plac băetii.

Intrăm într'o casă.

Şădeau creștinii la masă: nouă la număr.

Bărbatul cu nevasta alături, copiii roată imprejur, amestecătură de băetă și fete, unul după altul, voloneț și rumeni.

— Bună masă.

— Poftim la dinsa.

— Numa dacă ne-am adus de-acasă, aă?

— Ba ferit'a sfîntul, unde merge mie nu se bâgă de samă suta. Unde-i mîncare pentru nouă, ospătează și al zecelea. — Mai îndesită-vă măi și facetă loc și *domnului*, c'asta-i popa vostru.

— mămăligă mare de-o palmă-n gardină, aburia pe masă. Romînu bărănia că numai de cît s'apuc ceva.

In seputul m'a-nbucurat. Un colț unde vieata și arată în toată splendoarea puterea-i creațoare. Un popor cu atîta trăinicie, nu moare...

O! să intri în inima mulțimiei, să faci bine, să încă o vorbă bună!

Mă simiam bine în casa aceea curățică, plină de-asta bucurie. Visam la viitorul nostru: aluatul unei noi e minunat, numai înaiștri de s'ar fosi întăleptăște de el.

Cîinii ne petreceau de la casă la casă, ducindu-ne în lătratu lor. Mersăse vesteia în sat că umblă *domnu* după băeții de școală, — atîta le-a trebuit copiilor, să umple tufele. Numați după ce treceam departe, dacă priviam înapoi, vedeam cîte-un cap ivindu-se spărieat dintre boji, ori de după vr'o grămadă de hălăciugă. Fugeau ca de cătanie. Auzise și ei că la școală se bate, alta nimic — și de bătae fug și vitele.

Cu mare greu înduplecam cîte pe unul mai îndrăzneț să se apropie: tremura ca mlada, abea mișca picioarele, par că trăgeam cu cangea.

— „Mamă... aista are să ne bată?„..

Mă-ntorc surprins. Un plodan ca de vre o șase ani, se ascunsăse între falduri rochiei mîni-sa și ivindu-se din cînd în cînd, întreba într'una: — „Mamă... aista are să ne bată?“..

Atunci gîndesc:

Nu, n'am venit ca să vă bat, am venit să vă deschid mintea, să vedetă pămîntul pe care călcați, drumul pe unde trebuie să mergeți, pentru ca să ajungeți la bine. Am

venit între voi, pentru îndreptarea voastră. Am să vă învăț a cunoaște pe cei trei prietenii cu tragere de inimă pentru noi și prin mijlocirea căror am putut străbate prin negura vremurilor, de-am ajuns unde suntem. Prietenii noștri dragi, sunt: *Limba*, *Pămîntul* și *Legea*. Cu cît îi veți cunoaște mai de aproape, cu atit aveți să-i iubiți mai mult. Să ne încredem lor și nu vom pieri în ciuda nenumăratilor dușmani care ne sapă groapă.

Trec mai departe.

Casa e mică; o fereastră de numai bine s'ar strecura o miță prin ea; acoperămîntul putred, luat o parte de vint. Înlăuntru aerul e înădușitor. Nevasta strînge în grabă de prin casă, să nu fie aşa ca la neoameni. Copiii alergase după sobă, ivind numai cîte unul capul prin firidă: Chipuri slabuțe oflite, ruinate de boală și de lipsă; ochii blajini, lipsiți de focul acela scînteitor al tinereței, stinși mai înainte de vreme. Sărăciea își rînjia dinți, rizind par că de ilușiiile mele.

— Nu dați vr'un copil la școală?

— I-am da cu dragă inimă, vař de mine, cine se ferește de carte, da cu ce să-ř imbrăcăm la o vreme de iarnă? — Acasă, ca acasă, ſi mai doſești după horă. Suntem săraci, domnișorule! Munca-ř eftină și din dărī nu ne mai slabesc. Ei, de-am avea pămînt!

Și pe buzile femeeř trece un suris trist.

Citu-s de dureroase poveștile sărăcieř! Și doar, pămîntul i-atit de-năpător! Să n'aibă un suflet loc pentru hrana și-ncă în mijlocul oamenilor, în mijlocul acestor podoabe ale făptureř dumnezeestă, e sdrobitor de dureros. Lasă ori cîte vite pe-un lan și ele vor paște toate, se vor hrăni dacă-or avea unde. Pe cînd omul! Ei, dar să tăcem, că ne merge numele de răsvrătitoriř, de tulburătoriř ai ordineř sociale.

Cînd să ies, îmă rotesc ochiř aşa prin casă: Laița acoperită de borfe sdrențuite. În părete cîte-va icoane întunecate de fum. Supatul e plin de bostani și de popușoi. O mîță lungindu-se în mers, păšește pe dunga brîului sobei.

Sub horn zăresc un copil ce tremura cuprins de friguri. Mă apropi. El caută la mine spărios, nerăspunzind la nici-o întrebare. Tremura într'una, lipindu-se de horn.

Am ieșit sădrobit. Soarele, craiul blind și milostiv, arunca lumină și căldură din belșug.

Ne-abatem pe la o portiță :

— Copiș de școală aveți?

— Nu ne-a dat D-zeu nici mai măruntei — face nevasta din prag.

Bărbată-su lasă toporul la trunchiū și s'a-propie de noi, potrivindu-și părul.

— Nu vrea să-mi facă nevasta copiș domnișorule.

— Mă rog, unul din doi trebuie să fie de vină.

Cișniș ne țineaște de urît.

Din colțul unei prispe ne privia un copil. Trec pîrlazul la el. Mititeluțul îmi trimite o căutătură bolnăvicioasă, ostenită. Era galbăn ca turta de ceară și umflat în pîntece. Buza de jos iști atîrna, arătind un sir de dinti albi și răruți. Sta nemîscat, lăsindu-se în voea tuturor desmerdărilor. Nici un semn

de bucurie, acelaș chip întristat, înourat de timpuriu, cu căutătura bolnăvicioasă și ostentită.

Inaintea noastră, dintr'o ogrădă, venia un bocet de te durea la inimă. Am auzit cuvintele: „Nicuiliță, dragul mamei, unde ești să te dee mama la școală?“ Plinsetul nu înceta, ajungea din ce în ce mai desprapat. De departe zăresc o femeie sătindu-se în brațele bărbată-su; își smulgea părul și plingea de-ți rupea inima. Cind să trecem pe-acolo, ea se oprește din plins, s'ogoae din sbucium și apropiindu-se de pirlaz ne-nbiie în casă. Bărbată-su mă roagă și el.

Eram obosit. Văzusem multe! Săpoi aș fi vrut săflu povestea jelaniei feineei. Am intrat. Omul se ținea bine. În toate părțile era curat ca la o fată mare vrednică.

Geantău îmi șoptește la ureche: — „O avut numai un copil și-acela i-a murit; cind i se pomenește de băet, n'o mai poți opri din bocet. De cind o auzit c'are să vie școală aici în sat, o duce numai într'un plins.“

Omul ne-o adus o cofiță de vin, iar femeea a scoborit din pod clădăreți și nuci.

— „Crescuse mărișor acu, umbla cu vițeiř.

Din ce i s'o fi iscat, nu știu, da aşa pe la Sint' Ilie, băetul meu prinde a gogi. A bolit pin'acu în toamnă. Se cojise pielea pe trupu lui, de-aři fi gîndit că are solzi. Picura toată ziua și mai nu minca. Răsăria din somn și cerea hojma apă. Din babe spuneau că i-ř făcut. L'am descintat, l'am oblojtit, — degeaba! Uniř m'ař invățat să fierb șarpe și să-ř dau să bee zama, — nu i-a trecut nicăi cu asta.

In ziua de Sfinta Cruce, băetul meu n'a vrut să ţee nicăi nafură în gură. Pirotia în fridă. Cite-o dată ridica puțin capul, holba ochiř mari, sticloși, ș'apoř numa-ř inchidea încet, slăbind tot mai mult de șale, pin'venia cu fruntea de genunchi. Eř stam acolo unde ești mata. Femeea nu-ř ce făcea prin casă. Mă uit la copil și-l văd cu privirile înlácrimate: căuta cu induioșare la măsa; trăgea de moarte și nu putea inchide ochii de mila ei. Eř dacă văd că se chinuește cu dusul, zic nevestei: Simină,

du-te la o cofă de apă. Dinsa sărută pilul și-i zice oglindindu-i-se în lumină; nu moră Niculiță, că moare și mama dumnei. Copilul prinde-a plinge și se apucă de gitul mini-sa încindu-se în suspine. El o dău în lătură și ieau băetul în brațe. A făcut semn femeiei să ieasă afară. Să duce sub ochii mei, a trecut ca o umbră, să stins ca un bob de spumă ...

Mă durea capul și-mi vuia urechile de atită durere ce-i între oameni. Mai pe urmă am dat peste case mai cu noroc. Am umblat pînă sara prin sat cu înscrierea. Pe noapte m-am întors la C...

III

24 Noembrie 1895.

Prin toate satele comunei mele aceleași priveliști: pe unde mai bine, pe unde mai rău, dar eu nu prăpădesc nădejdea, are să fie bine, vom vedea. Am deschis școala. Băieți și au alergat din toate părțile. Îngheșuală mare. Eram vesel: în mijlocul unei pusderii de copii, străpuns de căldura atitor

priviri setoase de lumină! — Ce bine î să muncești la ridicarea neamului tău!...

Casa pentru școală e proastă: o cocioabă a obștiei. Băieți nu încap toți, mai sta și prin tindă. Fereștile-s mici, intunecate de streșina putredă ce dă să cadă.

In multimea de căutături nevinovate, mi-am cetit sentința: Legat pentru totdeauna de-o datorie sfintă, măreață, dar omoritor de grea: *apostolatul*...

Să rămii rece la toate momelile vieței, să te înjugă la carul nevoei; să duci în spinare nepăsarea proastă a autorităților, să înfrunți obrăsniceia umilitoare a celor mari; să-ndură lipsa, batjocura, în fine totul, — pentru popor, pentr'un ideal!...

Inainte ...

VERIFICAT
2017

TABLA DE MATERII

	Pag.
Instreinat	1
Captiv	9
Nenoroc	13
N'o avut parte	33
Prima lectie	42
Mărturisire.	45
Goana.	60
Vara	64
Fatalis.	82
Din bătrîni	86
Sub arșiță	93
De credință	98
Tare.	105
Am scăpat	109
Amintire	129 —
Poveste	135
Păcat	143
Vierul	153
Bani	163
Tristitia.	172
Neculaï Mocănașu	175
Lege	195
Curiositate.	204
Din treacăt	207
